

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ * ΑΘΗΝΑΙ * ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1911 -
ΜΑΡΤΙΟΣ 1912 * ΤΟΜΟΣ ΚΓ'. ~~~~~

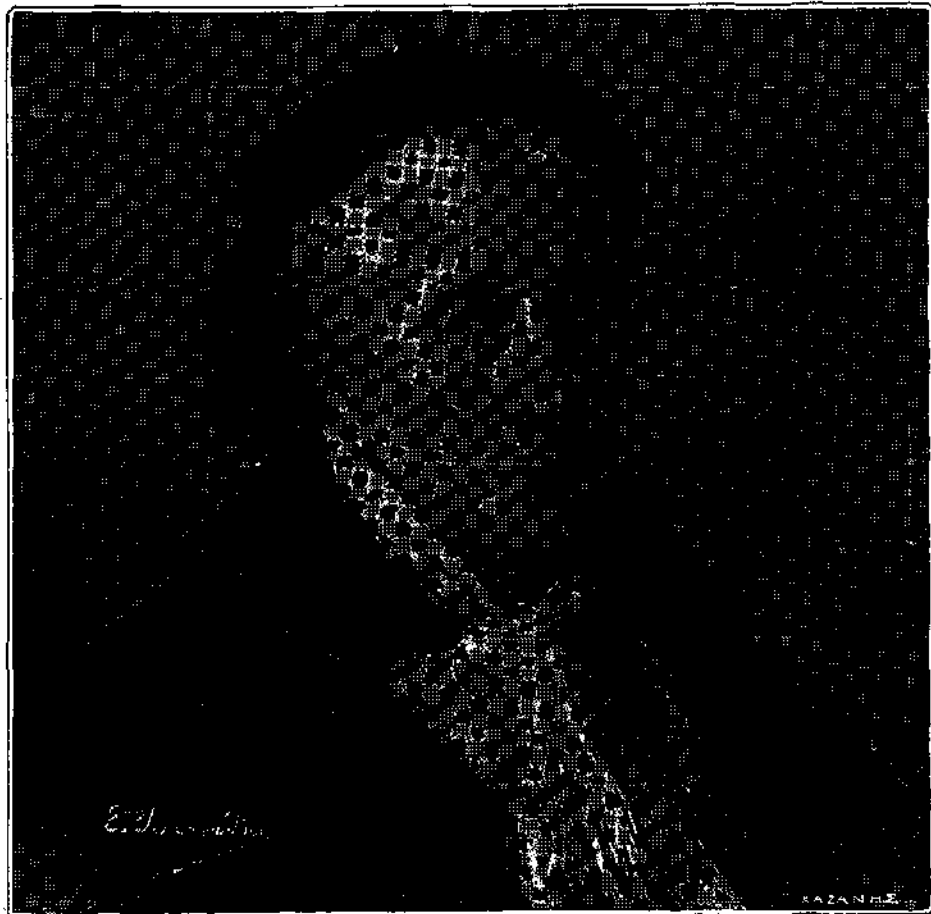

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

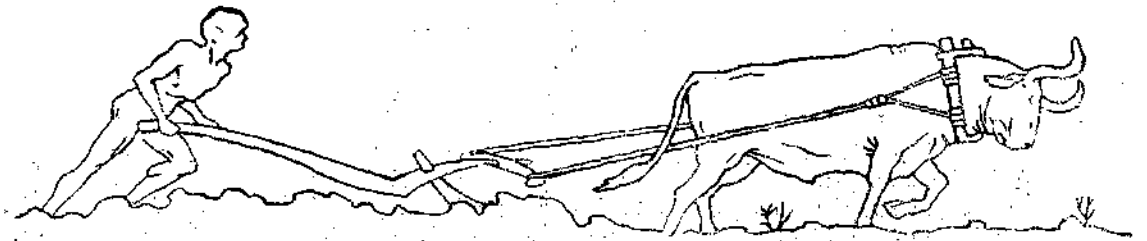

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ", Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ 9627

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΚΑΘ' ΕΥΦΡΟΣΥΝΗΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗ
ΥΠΟ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΓΩΑΝΝΙΔΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΒ' 15 Ο'
ΣΤΑΒΡΙΟΥ 1911

ΚΑΛΟΚΑΙΡΝΗ ΒΡΑΔΙΑ*

*Εδιάβαζα — Σὰ γνέφι ἀγάλι γάλι
τὸ βραδυὸ σκιτεινιασμένο ἀέρι
στὰ μάτια μου ἀρχηνοῦσε ἄμπρός νὰ βάλῃ,
κ' εἶχα τοῦ κάκου τὸ βιβλίον στὸ χέρι.

Δὲ μένω ἀργός· τ' ἀνάγνωσμά μου ἀλλάζω
ἀπὸ ξένο περὶ τὴν τραγοῦδι θεῖο¹,
καὶ δίχως κόπο, ἀδάμκωτα διαβάζω
στ' ἀρχαῖο τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ βιβλίον.

*Ἡ μέρα σβύεται. *Ὅπου κοιτάξῃς, ὅπου
τ' αὐτί σου γύρη, ἀσάλευτη γαλήνη,
ποῦ καὶ στὸ στήθος τοῦ κατημένου ἀνθρώπου
γλυκὰ γλυκὰ τὸ βάλσαμό της χύνει.

*Ὁ! κάμε ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀγάπης ὦρα,
νὰ πάσῃ κάθε ἀφορεσμένη μάχη!
Νά, πλαστήκανε ἀντίπαλοι, καὶ τώρα
γλυκοφιλιῶνται ἀπὸ τὸ κύμα οἱ βράχοι.

Δέχεται ὁ κρίνος τὸ χουσὸ μελίσι
ποῦ τὴν πρώτη γλυκάδα εἶχε τοῦ πάσῃ
μέσ τὸν κόρφο του, ἰδέε, νὰ ξενοχητήσῃ
γενναῖα τοῦ δίνει εὐωδιαστὸ κλινάρι!

Στὸν οὐρανὸ κάθε λουλοῦδι χύνει
λιβάνισμα λατρείας ἐδώθε κάτου,
καὶ ὁ γαλάξιος ναὸς με εὐγνωμοσύνη
τ' ἀνθία ποτίζει με τὴ θεῖα δροσιά του.

*Ἡ θάλασσα γελάει τὴν ἀργυρώνει
τὸ φεγγάρι ποῦ πάει κατὰ τὴ Δύση
λέε καὶ γιὰ τοῦτο ἀπὸ χαρὰ φουσκώνει
δίχως αἶθρα καμία νὰ τὴ βοηθήσῃ.

*Ἀπάνου κάτου ὅπου κοιτάξῃς, ὅπου
τ' αὐτί σου γύρη, ἀσάλευτη γαλήνη,
ποῦ καὶ στὸ στήθος τοῦ κατημένου ἀνθρώπου
γλυκὰ γλυκὰ τὸ βάλσαμό της χύνει.

Σὲ γλυκάδα ὡς αὐτή, ποῖα νὰ ναι ἡ θλίψη
ποῦ ξάφνου με νικαίει χωρὶς αἰτία
καὶ πολεμᾷ στὰ μάτια μου νὰ κρύψῃ
τοῦ ἀτάραχου βραδυοῦ κάθε μαγεῖα;

*Ὅλα γύρω σιγοῦν. Μὴ θὰ θυμῆσῃς
ἐμὲ τοῦ γέρον, ἀγαπημένο βράδυ,
μ' ἓνα τέτοιο ἀποκοίμισμα τῆς φύσης
ποῖον ὕπνο εἶμαι κοντὰ νὰ βρῶ στὸν *Ἄδη;

Μὲ αὐτὴ τὴν ὦρα, ὅπου κανένα γνέφι
τὴν ὄψη της δὲν ἔχει ἀποσκεπάζῃ,
χαρὰ στὸν ὅπου ἐλπίδα οὐράνια θρέφει
καὶ ἡ στερνὴ τῆς ζωῆς του ὦρα νὰ μοιάσῃ.

Τὸ ἐλπίζω καὶ ἀγκαλιὰ κάπως προλέω
πῶς ἤσυχὰ τὰ μάτια ἔχω νὰ κλείσω...
*Ἄχ! μὴ πονεῖ τὸν κόσμο τὸν ὄραϊο,
ποῦ ἄμπροστά μου γελάει, νὰ παραιτήσω.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

* Μᾶς ἐστάλη ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ποιητοῦ.
¹ Τὸ Δάντε.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ένα φωτεινόν σχολείον εκλείσθη εις τόν Βόλον. Τό εκλείσειν ή βία τών Αρχών, ουμολοκουμενή από την πονηρίαν τών ταπεινών και από τόν τυφλόν φανατισμόν του όχλου. Τό κλείσιμον του σχολείου αυτού, έξω από πάσαν άλλην λεπτομέρειαν, χαράσσει μίαν χαρακτηριστικήν σελίδα εις την ιστορίαν της πνευματικής ζωής του τόπου. Διότι είναι τό πρώτον φαινόμενον της έξωτερικευμένης αντιδράσεως, την οποίαν προκαλούν αι νέα εκπαιδευτικά ιδέαι συγκρουόμεναι πρός τας παλαιάς, μία νέα τάξις δηλαδή πραγμάτων έρχομένη αντιμετώπος πρός ένα καθεστώς παλαιόν, άμαρτωλόν και έρειπωμένον.

Διότι τί ήτο τό νέον αυτό σχολείον; Τό άνόμισαν έστιαν άθεϊσμού, μαλλιαρισμού, άηθικότητας και πάσης διαβολικότητας. Ήτον άπλούστατα τό νέον παρθενικόν σχολείον, νέον εις τας μεθόδους του, εις τόν όργανισμόν του, εις τας άντιλήψεις του, εις την εκπαιδευτικήν του τάξιν, εις την ψυχήν του. Ήτον ή εφαρμογή της αληθείας της παιδαγωγικής και της αληθείας της ψυχολογικής. Αλλά τό νέον τρομάζει πάντοτε και έξαφνίζει. Είναι τό έργον του Διαβόλου! Όσον τό περιβάλλον, μεταξυ του οποίου έμφανίζεται, είναι σκοτεινότερον, τόσον ή λάμψις του θαμβόνει όδυνηρότερα και τρομάζει βαθύτερα. Η ιστορία της έμφανίσεως κάθε νέας τάξεως πραγμάτων είναι ιστορία αίφνιδιασμών, παρεξηγήσεων, αντιδράσεων, τραγικότητων και κωμικότητων, μαζί ιστορία σπασμών ενός οργανισμού καταλυομένου και όσμής ενός οργανισμού, έρχομένου να καταλάβη την θέσιν του. Και τό δένδρον τό πονηρόν, τό όποιον παραγγέλλει ό Ήρσοϋς να εκβληθή και να ριφθή εις τό πύρ, διότι δέν φέρει καρπόν, και τό δένδρον αυτό άκόμη έχει ριζοβολήσει εις τό έδαφος, και δια νάποσπασθής από την γήν που τό τρέφει, την συνταράσσει και την άναστατόνει μέχρι βαθέων.

Τό δένδρον τό πονηρόν, τό μη φέρον καρπούς, ύπήρξεν και ύπάρχει ή Έκπαιδευσις μας. Αφ' ής στιγμής εύρέθησαν άνθρωποι, δυνηθέντες να βολίσουν βαθύτερα και άσφαλέστερα την έθνικήν μας κοκοδαιμονίαν και να έρευνήσουν τας αιτίας της, τό μυστήριον έπαυσε πλέον να είναι μυστήριον. Η μεγάλη ρίζα του κακού ήλθεν εις την επιφάνειαν. Τό εκπαιδευτικόν ζήτημα ύψώθη ως τό πρώτιστον και κυριώτατον τών έθνικών ζητημάτων. Όλα τα κακά τα μασίζοντα την ελληνικήν κοινωνίαν και την ελληνικήν πολιτείαν, ήλαι αι δυσφορίαι, αι καταπονοϋσαι την ελληνικήν ζωήν, έλλειψις σκέψεως,

έλλειψις χαρακτήρων, άβουλία, άποχαύνωσις, άμάθεια και ήμιμάθεια, πτωχαλαζονείαι και φαντασιοπληξίαι, έρημία πάσης πρακτικής σκέψεως και κατευθύνσεως, έκστασις άδρανής πρός τό παρελθόν και δέος πρός την αντιμετώπισιν του μέλλοντος, καλλιέργεια του ψεύδους και της συνθήκης άπ' άκρου εις άκρον, πνευματικός μαρασμός και οικονομικός μαρασμός, σύνολον τό χρόνιον Νεοελληνικόν κακόν, άπεδείχθη ότι μίαν έχει κυρίαν και άσφαλή πηγήν, την εκπαιδευτικήν άδλιότητα.

Εϋτυχώς ό σπόρος της επαναστάσεως κατά του εκπαιδευτικού αυτού καθεστώτος, μιάς επαναστάσεως ή όποία έπρεπε να προηγηθή πάσης άλλης, έρριφθη όχι πρό πολλού εις την γήν, την πνιγμένην από άκάνθας και τριβόλους, και έρριφθη από τα φωτεινότερα πνεύματα της εποχής μας. Αι πολεμιστριαί ιδέαι έδειξαν ήδη την λάμψιν του ξίφους των. Αλλ' ό άγων ύπήρξε μέχρι τουδε θεωρητικός και άνώδυνος. Η πρώτη πραγματική σύγκρουσις του παλαιού καθεστώτος πρός τό νέον καθεστώς έγινε τας τελευταίας ήμέρας εις τόν Βόλον. Βκεί μοιραίως ή νέα εκπαιδευτική ιδέα ένεσαρκώθη εις ένα ζώντα, όκμαιόν και δρασερόν όργανισμόν. Αι μέλλουσαι μητέρες της Θεσσαλικής γής εκλήθησαν πρώται, και εϋτυχή συγκυρίαν ή έμπνευσιν, να ποτισθόν τὰ νέα νάματα. Και τό σχολείον αυτό έθανματούργησεν! Παρέλαβε πλαγγόνας και έδημιούργησεν άπ' αυτές πλάσματα ζωντανά, ύγιή, διαψώντα μάθησιν, ένθουσιώντα δια την γνώσιν, προσδεχόμενα την παιδείαν ως έρωτα της ζωής και όχι πλέον ως δουλείαν καταδουλευτικόν και άναπόφευκτον. Αλλά τό σχολείον τό όποιον εκλείσει μέσα του την χαράν της γνώσεως, δέν ήτο δυνατόν να μη ταράξη μίαν κοινωνικήν συνείδησιν, δια την οποίαν ή παιδεία ύπήρξεν έως τώρα σύμβολον θλίψεως, πόνου και μαρτυρίου, μίαν συνείδησιν δηλαδή άσκητικήν. Και της ταραχής αυτής έπωφεληθήσαν οι έχοντες συμφέρον να έπωφελοϋνται τών περιστάσεων, οι φύλακες και οι τρώφιμοι της σαπράς παραδόσεως.

Έδειξαν με τό δάκτυλόν τους και ειπαν: — Κρημνίσατε τό σχολείον αυτό, όπου έοτήσε τόν θρόνον του ό Διαβόλος!

Και ή φαντασία του όχλου είδε τόν Διαβόλον χορευόντα μέσα εις τό νέον σχολείον. Και αι Αρχαί, που είναι ό όχλος του όχλου εις την Ελλάδα, δια τό φρουρείν όκνηρώς την παράδοσιν, διέκριναν και αυτάι με τα σκονισμένα όματογυάλια της γραφειοκρατίας, την ούραν

του Διαβόλου, σαλεύσαν όπίσω από τα παράθυρα. Και τό σχολείον εκλείσειν!

Αλλά ό μύθος της Λερναίας Ύδρας δέν είναι μόνον ό μύθος του Κακού. Είναι και ό μύθος του Αγαθού. Από την αγαθήν Ύδραν όπως και από την άλλην, όταν πέφτη μία κεφαλή, δευτέρα είναι έτοιμη να φουτώσθ. Με τό σχολείον λοιπόν που έσφραγίσθη, δέν έσφραγίσθη και ή ιδέα. Θα έλθη τό δεύτερον και θα έλθη τό τρίτον και θα έλθη βαθμηδόν εκείνο, τό όποιον καμία δύναμις δέν θα ήμπορή πλέον να τό σφραγίση, διότι θα τό φρουρή, άκαταμάχητος ή άφυπνισμένη έθνική συνείδησις.

Ίσως ή ήμέρα αυτή, ή ήμέρα της εκπαιδευτικής Αναγεννήσεως — ή όποία θα σημάνη και την έθνικήν Αναγέννησιν — ίσως ή ήμέρα αυτή βραδύνη άκόμη. Πολλαι και μεγάλαι προλήψεις βαρύνουν την ψυχήν του Έθνους. Η Γλωσ-

σική πρόληψις δέν είναι ή μικροτέρα άπ' αυτές. Και πρό τών προλήψεων αυτών, τό Κράτος, άτολμον και συντηρητικόν, θα έξακολούθησθ επί πολυ ίσως άκόμη να φρουρή την εκπαιδευτικήν παράδοσιν, άνίκανον «εκτέμνειν ίούς», κατά την Ίπποκρατικήν ρήσιν, και περιορίζον, όπως χθές και πρώην, την θεραπείαν τών κακών εις τα ήπια και άνώδυνα και άνωφελή μέσα — «έπι δ' ήπια φάρμακα πάσσειν...».

Αλλ' ό σπόρος τών νέων ιδεών έρριφθη. Και όταν ή μεγάλη εκπαιδευτική επαναστάσις έκραγή εις όλην της την έκτασιν, συμπαρασύρουσα μωμίας και είδωλα, καμία δύναμις πλέον δέν θα σταθή ικανή να την συγκρατήσθ. Τό Έθνος θαποσεισθ από τα στήθη του τόν βαρύν έπιόλητην, που του επλάκωνε την άναπνοήν του, και θάναπνεύσθ και θα ζήσθ πραγματικώς έλευθερόν μεταξυ τών έλευθερών.

ΧΕΙΡΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ

ΤΟ ΔΙΑΟΛΑΚΙ ΠΟΥ ΕΓΙΝΗΚΕ ΑΓΓΕΛΑΚΙ

Μία φορά κ' έναν καιρό ένα Διαολάκι πήδη- Μοσεν έξω από τη μάντρα που περιτείλιζε τό πλατό περβόλι του Λουτσιόπερον.

Διαολάκι ήτανε βέβαια — όμως κακό δέν ήτανε, και μία φλέβα του είχε βαστάξει ίσα, άπ' τόν καιρό που ό Λουτσιόπερος ήτανε Χερουβείμ: όμως ή Λάμια κ' ή Όχεντρα που τό βυζάξανε — τό ποτίσανε φαρμάκι και πονηράδα, κ' ή ψυχούλα του ήτανε γιομάτη διαολίες.

«Έσύ 'σουνα τό Βασιλόπουλο, του λέγαν, κ' έσύ τό Αρχοντόπουλο και δικά σου ήτανε τα Έδέμ, μα ό Θεός ό... (κ' έδω βλαστημούσανε) φθόνησε τόν πατέρα σου και του σφετερίστηκε τό βασιλείο του και σα δε μόρωγαε νάν του παραβγή σε τίποτο, βουλήθηκε νάν τότε ξελοθρέψη... Μα δέν τα κατάφερε και θέρθη ένα κ'άποτε...» και τα παρόμοια.

Έτσι βέβαια, τί άλλο μπορούσε νάτανε τό Διαολάκι, παρά ένα πλάσματάκι όλο χολή και μπερμπαντιά. Και βγαίνοντας πρώτη φορά στόν κόσμο, σα λυκόπουλο πεινασμένο, γούρλωσε τα ματάκια του και κύτταε τό φεγγάρι. Ύστερα έκανε δύο τοϋμπεσ στόν άέρα και σαν πουλάκι λευθερωμένο άπ' τό κλουβί του, κυλιότηκε μέσ' τα χορτάρια και γιόμισε τα δονθούνια του με τη μυρωδιά της νυχτερινής δροσιάς.

Ένα κρυερό άγεράκι ανάδευε τα φύλλα κ' ό γιωνής τραγουδοϋσε τόν κλαψάριον ήχο του.

Τό Διαολάκι μαθημένο άπ' τη ζεστασιά του

σπιτιού του πατέρα του, κρύωνε, και τα σουβλερά δοντάκια του χτυπούσανε...

Βρόντηξε τα μαύρα χεράκια του, τόν άπάνου στ' άλλο, και κούνησε την ουρίτσα του σα σκυλάκι — από δώ κ' από κεί.

Ύστερα πήρε τόν άσπρο όρόμο που άνοιγόταν μπιστά του και τραβήξεν ίσα, τότε πηδώντας άψηλά και πότε σημαδεύοντας τ' άστρα με τα πετραδάκια.

Τέλος πάντων, σε μία καμπή, ένα μακρονό φώς χάραξε πίσω από μια τούφρα δέντρο ήταν ένα σπιτάκι φτωχικό και παράμερο: μια γρηούλα καθόταν μοναχή εκεί μέσα και μάζωνε χόρτα και τα πουλούσε στη χώρα.

«Αγρια ραδίκια, αγρια ραδίκια» — έτσι φώναζε στο όρόμο με στρίγγλικη φωνή, κ' οι μάγκες ήνε κοροϊδεύανε.

Τό Διαολάκι δέν έχασε στιγμή, μόνο πάει ίσα και χτυπάει τη θύρα είχε τόσ' άκουστά για τούς ανθρώπους που — μια και του τύχαινε ή εύκαιρία — σωστό δέν ήτανε να την παραμερίσθ.

Τόκ, τόκ...

Η γρηούλα, κουτσιάινοντας, βγήκε μ' ένα κερύ στο χέρι και όώησε ποιός είναι.

Τό Διαολάκι φύσηξε τότες άπάνου στο κερύ και τ'όσβυσε, και τα ματάκια του άστράφανε κοκκινωπά σαν κάρβουνα άναμένα.

Η γρηούλα έμπηξε μια φωνή κ' έπεσε χάμου σύξυλο.

Χά, χά, χά — τό Διαολάκι — τόν τόπο γιό-

μισε με τὰ χάχανά του κ' έπιασε κάτου κ' έπιασε την κοιλιά του από τὰ γέλια. ύστερα — άφου ξεθύμανε — κάθησε σκεπτικό και χάζευε.

Τὸ φεγγάρι κρεμότανε τώρα στὸν οὐρανὸν, φαγωμένο, σὰ φέτα ψωμοῦ με μιά μεγάλη δαγκωματιά στὴν κόχη, κ' οἱ βατράχοι χαλούσανε τὸν κόσμον.

Συλλοισμένο τὸ Διαολάκι πήρε τὰ βρεμένα του και τράβηξε ὅμως σιγά-σιγά ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου πάλι κέρδισε τὴν ψυχὴ του.

Μιὰν ἡσυχία στὴ Φύσιν ἀπλωμένη, κ' ἀπ' τὰ βουνὰ ἐρχόντανε ἡ αἰώνιες μουσικὲς — οἱ γρούλοι και τὰ τριζόνια κ' ἡ φωνὲς ἀπὸ τὰ νυχτοπούλια με τὰ πλατεῖα μάτια.

Πήγαινε κιντσαίνοντας και βγάνοντας τὴ γλώσσα στὸ κόκκινο φεγγάρι.

Τὰ ματάκια του γυάλιζαν — κ' ἂν δὲν εἶχε δυὸ μικρὰ κερατάκια φουτωμένα — θάλεες πὼς ἦταν μαθητοῦδι πὸν τσοκάσεν ἀπ' τὸ σκολεῖο του και πάει γιὰ πεταλοῦδες.

Ἔτσι, χοροπηδώντας, ἔφτασε σ' ἓναν τόπον κατοικούμενον: καμπαναριά και σπίτια ψηλὰ δλοῦθε ἦτανε στημένα.

Τριγύρισε μέσ' τοὺς δρόμους, εἶδε τίς πλατεῖες με τὰ ψηλὰ δέντρα και μῆξε στὴν πρώτη ἀνοιχτὴ πόρτα πὸν συναπάντησε.

Ἐκεῖ καθόντανε δυὸ ψυχὲς — μιὰ μάνα με τὸ παιδάκι τῆς χήρα ἦταν ἡ μάνα και τίποτ' ἄλλο στὸν κόσμον δὲν εἶχε ἀπ' τὸ παιδάκι τῆς και κείνο ἦταν μικράκι — μόλις ἔνδεκα χρόνον — κοντό, παχουλό με κόκκινα μάγουλα σὰν τὰ ροδάκινα.

Τὼξε κλείσει στὸ σκολεῖο τῆς γειτονιάς και κάθε μεσημέρι σ' ἓνα πανεράκι τοῦ πάγαινε φαῖ σπιτικά: γιατί μέσ' τὸ σκολεῖο τὸ ἴδιο φαῖ δίνουν σ' ὅλα τὰ παιδάκια, ὅμως ἡ χήρα δὲν τῶθελε νὰ τρώη σὰν ὅλα και τὸ δικὸ τῆς τὸ παιδάκι.

Και τὴ νύχτα δίπλα στοὺς ἁγίους ἔβανε κοντὰ και τὴν εἰκόνα του, κ' ἔτσι κοιμότανε, ἡσυχὴ πὼς τίποτα κακὸ δὲ θὰ τὸ βρῆ και θὰν τὸ φυλάνε οἱ ἅγιοι.

Και τὸ πρῶτ' — τὸ σκολεῖο ἦταν ἀντικρὸν — ἔνα φιλάκι τῆς ἔστειλε τὸ παιδάκι.

Και καμιά Κυριακὴν — εἶτε τὸ Σαββατόβραδο, με τὴ σκόλη — τῶπαρνε με τὴν ἀδεια τοῦ δασκαλου και κοιμότανε σπίτι.

Τέτοια βραδνὰ — Κυριακὴ θαρρῶ — ἦτανε και κείνη, πὸν τὸ Διαολάκι τρύπωσε μέσ' τὴν κάμαρη τοῦ παιδιοῦ τῆς χήρας τὸ κρεββάτι ἦτανε πρὸς τὸν τοῖχον — και κοιμόταν γιὰ καλά.

Καθὼς ἦταν ἔτσι μικρούλι μέσ' τ' ἄσπρα σεντόνια και συμμαζωμένο, κονκλάκι ἀποκοιμημένο, μιὰ κακία γιὰ τὴν ὄμορφάδα του ἔνοιωσε τὸ Διαολάκι.

Κ' ἔτσι — σὰ νάκοβε λουλούδι ἀπὸ κρεμά-

μενο κλαρὶ — τέντωσε τὰ μαῦρα του χερῶνια και τὸ πίνιξε...

Κ' ὕστερα πῆγε και κρύφτηκε πίσω ἀπ' τὸ ντουλάπι και κίτταε.

Ἐνα θαμπὸ φῶς ζωγραφίζοτανε στῆς κουρτίνες τοῦ παραθυριοῦ και τὰ πουλιά γλυκοκελάιδιζαν τὸν ἐρχομὸ τῆς αὐγούλας.

Ἡ μάνα σηκώθη κ' ἴσα πῆγε στὸ κονκλάκι τῆς, και τὸ χάιδεψε γιὰ νὰ ξεπνήσῃ ἐκεῖνο, τίποτα... Τότες σοβάρεψε κ' ἡ φωνὴ τῆς πῆρε μιὰν ἀχνάδα κρυερή.

«Σήκω, ματάκια μου, κ' εἶναι ὥρα γιὰ νὰ πῆς σκολεῖο!»

Ναί! αὐτὸ ἦτανε.

Τὸ παιδάκι πεθαμένο — κ' ἡ μάνα τὸ καλοῦσε.

Κ' ὕστερα ἡ σιωπὴ, και ξάφνου τὰ ξεφωνητὰ — γοερά και μέσ' ἀπ' τὸ λαιμό, σὰν ἀπὸ λαβωμένο θεριὸ — κ' ὁ ἐρχομὸς τῶν γειτόνων, τὰ μαλλιά τὰ ξεμάλλιωτα κ' ἡ σκυρορά, κ' ἡ μάνα — ὦ! ἡ μάνα!

Τὸ Διαολάκι συμμαζώχτηκε και τὰ ματάκια του ἀνοῖξαν σὰ βαθειὲς σπηλιές.

Κ' ἦρθανε οἱ παππάδες, και σὲ μιὰν ἄσπρη τὴση-δὰ κασίτσα, ὅλο τὸ κορμάκι χώρεσε, κ' ἡ κασίτσα περισσεψε, κ' ἀνάψανε κερὰ γύρα-γύρα — σὰ νάτανε γιορτὴ.

Γυναῖκες μῆχαν με τὰ μαῦρα και τὸ περιτριγύρισαν: τὰ ματάκια τοῦ κλείσανε και τὰ χερῶνια του στανρῶσανε και με καλά χουχάκια τὸ ντύσανε — πὸν ἦτανε φυλαμένα στὸ ντουλάπι μέσα γιὰ τίς μέρες τίς καλές.

Κ' ὕστερα ἦρθανε οἱ παππάδες, και τὸ πήρανε τέσσερις ἀνδρῶποιν, σὰν ἓνα πραγματάκι — και φύγανε.

Κ' ἡ μάνα — πεσμένη χάμιον σὰν ἓνας σωρὸς — τινάχθη και χιούμηξε στὸ παράθυρον κ' ἔμπηξε κάτι φωνὲς ὁποῦ ποιτὲς δὲν εἶχανε ματακουστῆ στὸ γαλανὸν ἀέρα, κ' ὁποῖος τίς ἀκουσε ποτὲ του πλιά δὲ μπόρνε νὰ χαμογελάσῃ...

Και φύγαν ὅλοι — κ' ἡ μάνα ἀπὸ πίσω — και τίποτα δὲν ἔμεινε στὴν κάμαρη, σῆτε τίποτα πλιά ματαφάνηκε.

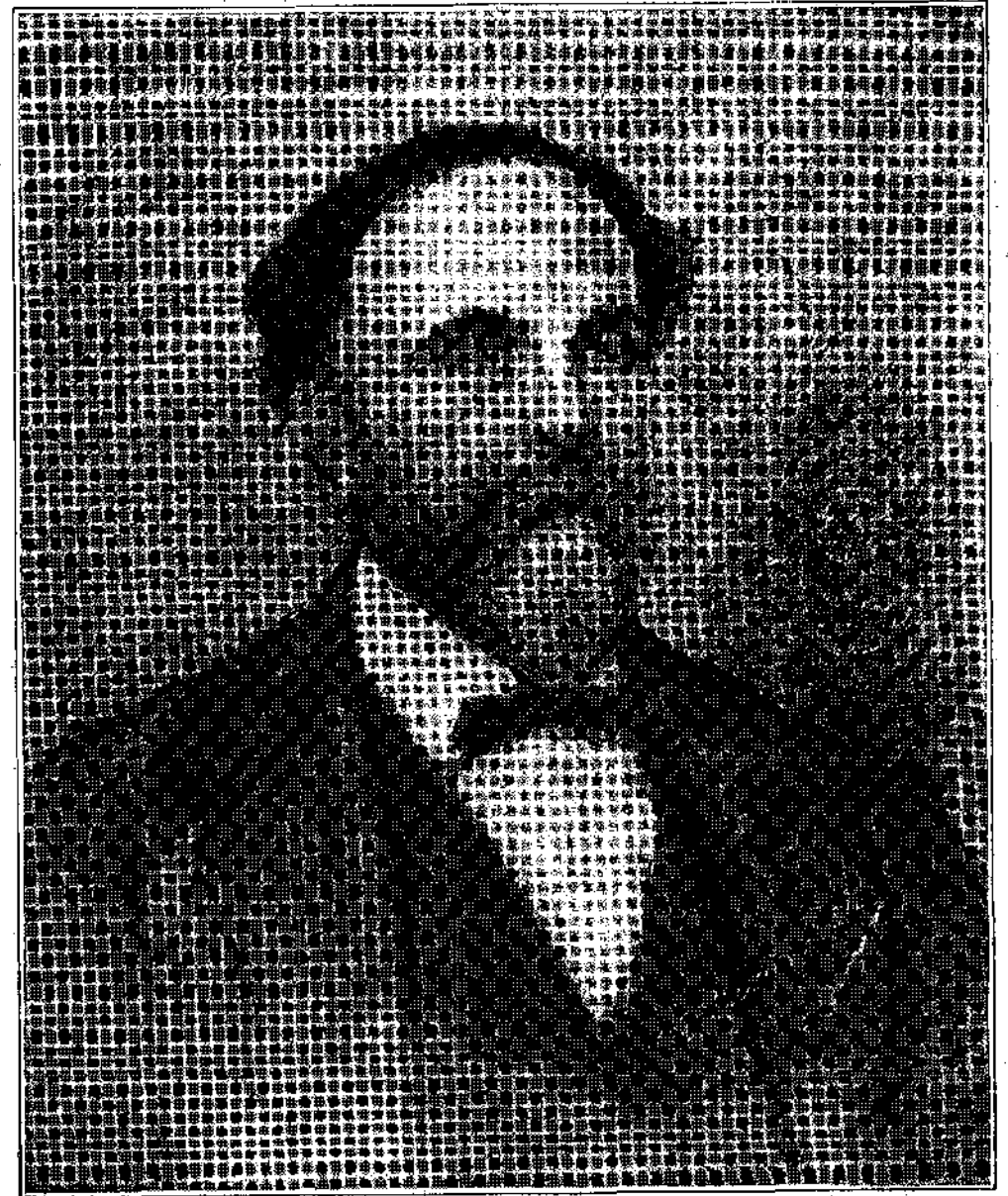
Κρυμμένο πίσω ἀπ' τὸ ντουλάπι τὸ Διαολάκι ἀγροικοῦσε ὅλη τὴν ἡμέρα ἔμειν' ἐκεῖ, ὡς πὸν ἔπιασε τὸ σκοτάδι.

Και σὰν ἔπιασε τὸ σκοτάδι, κάτι ἔσπασε μέσα του, και μιὰ πικράδα χύθη στὴν ψυχούλα του, και κατεβῆκανε ἀπ' τὰ μάτια του — ὦ! θάμα! — δυὸ λαμπερὰ μάργαριτάρια.

Κ' ἔνοιωσε μονομιᾶς νὰ πέφτουνε τὰ δυὸ του κερατάκια, και σὰν κάποια πούπουλα ὁποῦ φητρῶνανε, ἄσπρα κ' ἄλαφρονά, ἀπὸ πίσω του — πὸν ὅσο πάγαιναν και μάραιναν.

Κ' ἔτσι τὸ Διαολάκι ἐγίνηκε Ἀγγελάκι.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ Α. ΜΑΒΙΛΛΑΗ
ΥΠΟ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Η Λ Ε Κ Τ Ρ Α

Ἀπόσπασμα τῆς τετάρτης πράξεως, τοῦ γερμανοῦ δραματικοῦ Ὀφμανσταλ. Ἐπαιχθὴ εἰς τὸ «Ἀτικόν» κατὰ τὴν τιμητικὴν τῆς Ἀδῶς Μαρίας Κοτοπούλη τὴν Κυριακὴν 2 Ὀκτωβρίου.

Ὁ Ὀρέστης φθάνει ἀγνώριστος ἀπὸ τὴν Ἡλέκτραν.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἐγὼ κ' ἓνας ἄλλος ἀκόμα πού εἶναι μαζί μου, ἔχουμε κάτι νὰ ποῦμε τῆς βασιλοῦσας.

ΗΛΕΚΤΡΑ [σοβαίνει]

ΟΡΕΣΤΗΣ — Εἴμαστε σταλμένοι σ' αὐτή, γιατί μπορούμε νὰ μαρτυρήσουμε πὼς ὁ γιὸς τῆς Ὀρέστης πέθανε μπροστὰ στὰ μάτια μας. Σκοτώθηκε ἀπὸ τὰ ἴδια ἰατροῦτά του. Τὸν εἶχα συνομήλικο καὶ σύντροφό μου μέρα νύχτα. Ὁ ἄλλος, πού εἶναι μαζί μου, ἓνας γέροντας, εἶταν ὁ φύλακός μας.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Ἐπρεπε νὰ σὲ δῶ κιάλας! Ἐπρεπε νὰ μπεις ἐδῶ στὴ θλιβερὴ μου τρύπα, ὦ μνηστὴ τῆς δυστυχίας! Δὲν μπορούσες νὰ σαλαίσεις τὸ μῆνυμά σου ἐκεῖ πού χαίρονται! Ἐσὺ ζεῖς, καὶ κείνος πού εἶταν καλλήτερός σου καὶ χίλιες φορές εὐγενικώτερός σου κ' ἄξιζε χίλιες φορές περισσότερο νὰ ζεῖ, ἐκεῖνος, ἐκεῖνος εἶναι νεκρός! Τὰ δικὰ σου μάτια μὲ κοιτάζουν καὶ κεινοῦ εἶναι πηγμένα. Τὸ στόμα σου ἀνεγκλιεῖται καὶ κεινοῦ εἶναι γεμισμένο χῶμα. Νὰ μπορούσα νὰ γεμίσω τὸ δικό σου μὲ κατάρες! Φύγε νὰ μὴ σὲ βλέπω!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Λοιπὸν τί θέλεις; Ἐδῶ τὸ ἀκούσαν μὲ χαρὰ. Ἄφησε τὸ νεκρὸ μὲ τοὺς νεκρούς, ἄφησε τὸν Ὀρέστη. Ὁ Ὀρέστης τώρα πέθανε, κ' ὅλα ἔπρεπε νὰ γίνουν ὅπως γίνανε. Χάρηκε στὴ ζωὴ του παραπολύ, καὶ ψηλά οἱ θεοὶ δὲν ἐποφέρουν μὴν ἴαση φωνὴ χαρῆς, ἓνα πολὺ γερὸ φτερούγιμα πρὶν τὸ βράδυ τοὺς πειράζει. Ἀρπάζουνε γοργὰ ἓνα βέλος καὶ καρφώνουν τὸ θνητὸ στῆς μαύρης μοῖρας του τὸ σκοτεινὸ τὸ δέντρο, πού ἀπὸ καιρὸ εἶχε μεγαλώσει κίπου σιωπηλό. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε καὶ κείνος νὰ πεθάνει.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Πὼς μιλεῖ αὐτὸς ὁ νέος γιὰ τὸ θάνατο! Σὰ νὰ τὸν ἔχει δοκιμάσει καὶ ξαναῆθε στὴ ζωὴ! Ἐγὼ ὅμως! Ἐγὼ ὅμως! νὰ κοιτούμαι δῶ καὶ νὰ γνωρίζω πὼς ὁ ἀδερφός μου δὲν ξαναῆγεται, πὼς ἐκεῖνος ἐκεῖ μέσα ζοῦνε καὶ χαίρονται, πὼς ἡ γενιὰ αὐτῆ ζεῖ μὲς τῆ σπηλιά τῆς καὶ τρώγει καὶ πίνει καὶ καιμάται καὶ πληθαίνει, ἐνῶ ὁ ἀδερφός μου λιώνει στὰ φαρῆγιά τῆς φρίκης καὶ δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσει τὸν πατέρα. Καὶ γὼ ἐδῶ ἀπάνω μόνη! Ζῶ πρὸ ἔρημη καὶ πρὸ φριχτὴ ἀπὸ τὸ ζῶο στὸ δάσος.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Λοιπὸν ποιὰ εἶσαι;

ΗΛΕΚΤΡΑ — Τί σὲ μέλει ποιὰ εἶμαι. Ρώτησα ἐγὼ ποιὸς εἶσαι;

ΟΡΕΣΤΗΣ — Δὲν μπορῶ νὰ στοχαστῶ παρὰ πὼς εἶσαι ἀπὸ τὸ ἴδιο αἷμα μὲ κείνους πού πεθάνανε, μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ τὸν Ὀρέστη.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Ἀπὸ τὸ ἴδιο αἷμα; Εἶμαι τὸ αἷμα αὐτό! Εἶμαι τὸ ἀδιάντροπα χυμένο αἷμα τοῦ βασιλιᾶ Ἀγαμέμνονα! Λέγομαι Ἡλέκτρα!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ὅχι!

ΗΛΕΚΤΡΑ — Τὸ ἀρνεῖται. Φυῶ πάνω μου καὶ παίρνω νόνομά μου. Γιατί δὲν ἔχω πατέρα κ' ἀδερφὸ εἶμαι τὸ περιγέλιο τῶν παιδιῶν! Ὅσοι περνοῦν ἐδῶθε μὲ κλαίοντες μὲ τὸ πόδι, δὲ μοῦ ἀφίνουν οὔτε νόνομά μου!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἡ Ἡλέκτρα πρέπει νὰ εἶναι μικρότερή σου δέκα χρόνους. Ἡ Ἡλέκτρα εἶναι ψηλὴ, τὸ βλέμμα τῆς θαμμένο μὰ ἡμερο, ἐνῶ τὸ βλέμμα τὸ δικό σου εἶναι γεμάτο αἷμα καὶ μῖσος. Ἡ Ἡλέκτρα κάθεται μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ περνοῦν τις μέρες τῆς φυλάγοντας ἓναν τάφο. Δύο, τρεῖς γυναῖκες ἔχει μαζί της, πού τὴν ὑπηρετοῦνε βουβές, ζῶα φοβισμένα γυρνοῦν ὀλόγυρα στὴν κατοικία τῆς κ' ὅταν περπατεῖ στρημάχωνται στὰ πόδια τῆς.

ΗΛΕΚΤΡΑ [χτυπᾷ τὸ ἓνα χέρι μὲ τὸ ἄλλο].— Ἀλήθεια! Ἀλήθεια! Μέλει μου ἀκόμη κάτι ὄραϊο γιὰ τὴν Ἡλέκτρα. Θὰ τῆς τὰ πῶ [μὲ φωνὴ πνευματικῆ] σὰν τὴν ἰδῶ.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ὅστε εἶσαι σὺ; Εἶσαι σὺ ἀλήθεια; ἔσθ; [γογγύει] Ἐστὶ λοιπὸν σὲ ἀφήσαν νὰ ψοφήσεις ἢ — σ' ἔχουνε δαρμένη;

ΗΛΕΚΤΡΑ — Ποιὸς εἶσαι σὺ πού ρωτᾷς τόσα πολλά;

ΟΡΕΣΤΗΣ — Λέγε μού το, λέγε μού το, πές το!

ΗΛΕΚΤΡΑ — Καὶ τὰ δύο! καὶ τὰ δύο! καὶ τὰ δύο! Βασίλισσες δὲν θρέφονται σὰν τις ταγίζον μὲ ἀποδιαλεγούδια λαχανικῶν, ἱέρειες δὲν εἶναι πλασμένες νὰ τις κάνουν νὰ πηδοῦνε μὲ τὸ βούρδουλα καὶ νὰ φοροῦνε τόσο κοντὰ κουρέλια ἀντι κωματιστὰ φορέματα. Ἄφησε τὸ φόρεμά μου, μὴν τὸ ψάχνεις μὲ τὸ μάτι σου.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἡλέκτρα. Τί κάμανε τις νύχτες σου! βασανίζοντάς σε σὲ κάμανε νὰ μένεις ἀνυπνῆ. Τὰ μάτια σου εἶναι φοβερὰ.

ΗΛΕΚΤΡΑ [ἀργισμένη].— Πήγαινε μέσα, ἐκεῖ ἔχω μὴν ἀδερφή, πού φυλάγει τὸν ἑαυτὸ τῆς γιὰ χαροπὲς γιορτές!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἡλέκτρα, ἀκουσέ με!

ΗΛΕΚΤΡΑ — Δὲ θέλω νὰ μάθω ποιὸς εἶσαι, μὴν ἔρχεσαι κοντύτερά μου. Δὲ θέλω νὰ δῶ

ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ, ΗΛΕΚΤΡΑ

καιέναν! [μαζέβεται ανακαθιστά στον τοίχο, με το πρόσωπο γυρισμένο εκεί].

ΟΡΕΣΤΗΣ — "Άκουσε, καιρό δεν έχω. Άκουσε. Δεν πρέπει να φωνάζω. Άκουσέ με! Ο Όρεστης ζει! [ή Ηλέκτρα γυρίζει απότομα].

ΟΡΕΣΤΗΣ — Μη βγάλεις λόγο. Άν κουνηθείς, τόν πρόδωσες.

ΗΛΕΚΤΡΑ — "Όστε είναι ελεύθερος; Πού είναι; τὸ γνωρίζεις πού; Είναι κρυμμένος; Τὸν ἔχουνε πιασμένον! Μαζέβημένος κάπου σὲ μιὰν ἄκρη περμένει τὸ θάνατο! Μοῦ μέλλεται νὰ τὸν ἰδῶ νὰ πεθαίνω, στείλανε σένα ἐδῶ γιὰ νὰ με βασανίσουν; νὰ μοῦ σηκώσεις τὴν ψυχὴ μου ψηλά καὶ πάλι νὰ τὴ ρίξεις κάτω καὶ νὰ τὴ συντρίψεις!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Είναι ἀπειραχτός, ὅπως ἐγώ.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Λύτρωσέ τον τότε! Ποῖν τὸν πνίχουν. Δεν μπορεῖς νὰ τοῦ μνηύσεις; Σὲ ἱκετεύω στοῦ πατέρα σου τὸ λείψανο, τρέξε ὅσο μπορεῖς γοργὰ καὶ λύτρωσέ τον! Άν μείνει ἐδῶ τὴ νύχτ' αὐτὴ, θὰ τὸν σκοτώσουν.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Μὰ τοῦ πατέρα μου τὸ λείψανο! Ἦρθε στὸ σπίτι τοῦτο γιὰ νὰ πεθάνουνε τὴ νύχτ' αὐτὴ, ὅποιοι πρέπει νὰ πεθάνουν.

ΗΛΕΚΤΡΑ [ξαρτισμένη ἀπὸ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του] — Ποιὸς εἶσαι;

[Ὁ γέρος σκυθρωπὸς ὑπερήτης ὁρμᾷ ἀπὸ τὴν αὐτὴ ἄφρονος μέσα, περθεῖ μπρὸς τὸν Όρεστη, τοῦ φιλεῖ τὰ πόδια, σηκώνεται κοιτάζοντας φοβισμένα γύρω του κ' ἔπειτα ὁρμᾷ ἄφρονος πάλιν ἔξω].

ΗΛΕΚΤΡΑ [μόλις συγκρατημένη] — Ποιὸς εἶσαι λοιπόν; Φοβοῦμαι.

ΟΡΕΣΤΗΣ [ἤμερα] — Τὰ σκυλιά στὴν αὐλὴ με γνωρίζουν κ' ἡ ἀδερφή μου ὄχι;

ΗΛΕΚΤΡΑ [μὲ κραυγὴ] — Όρεστη!

ΟΡΕΣΤΗΣ [μὲ πυρετό] — Άν σ' ἄκουσε κανένας ἀπὸ μέσα, ἔχει τώρα τὴ ζωὴ μου στὸ χέρι του.

ΗΛΕΚΤΡΑ [σιγά, τρέμοντας] — Όρεστη! Κανένας δὲ σαλέβει. Ὡ ἄς με δοῦνε τὰ μάτια σου! Ὁχι, δὲν πρέπει νὰ με ἀγγίξεις! Φύγε, ντρέπουναι μπροστὰ σου. Δεν ξέρω πῶς με βλέπεις. Εἶμαι πιά τὸ λείψανο τῆς ἀδερφῆς σου μόνο, ἄμοιρο παιδί. Τὸ ξέρω, ἀνατριχιάζεις πού με βλέπεις. Κι ὁμως εἶμουνα βασιλοπούλα! θαρρῶ εἶμουνα ὁμορφῆ. Ὅταν ἔσβηνα τὸ φῶς μπρὸς

στὸν καθρέφτη, ἀισθανόμουνα με ντροπαλὴ τρομούλα πῶς τὸ ἀνέγγιχτο γυμνὸ κορμί μου ἔλαμπε σὰν κατιτὸς θεῖο μέσα στὴν πνιγερὴ τὴ νύχτα. Αἰσθανόμουνα πῶς ἡ ἀπαλὴ ἀχτίδα τοῦ φεγγαριοῦ κολυμποῦσε στὴ λευκὴ τὴ γύμνια, σὰ σὲ λίμνη, καὶ τὰ μαλλιά μου εἶταν ἀπὸ κεῖνα τὰ μαλλιά, πού οἱ ἄντρες ντρέμουνε μπροστὰ τους, τὰ μαλλιά αὐτὰ τὰχτένιστα, τὰ λερωμένα, αὐτὰ! Τὸ νοιώθεις, ἀδερφέ! τὴ γλυκαῖα αὐτὴ ἀνατριχίλα τὴ θυσίασα στὸν πατέρα. Νομίζεις πῶς ἂν χαιρόμουνα γιὰ τὸ κορμί μου, δὲ θὰ φτάναν οἱ ἀναστενάγμοί του, δὲ θὰ φτάνανε τὰ βογγητὰ του ἴσια με τὴν κλίνη μου; Οἱ νεκροὶ εἶναι ζηλιάρηδες; καὶ ὁ πατέρας μοῦ ἔχει στείλει γι' ἀρραβωνιαστικὸ τὸ μίσος, τὸ μίσος με τὰ βαδουλά τὰ μάτια. Ἔτσι, στὴν κλίνη μου ἄυπνη, ἔπρεπε νὰχῶ ἀπάνωθὲ μου τὴ φρονία του, δηλαδὴ τοῦ μίσους, πού ἀνασαίνει σὰν ὄχια, πού με βίαζε νὰ τὰ μάθω ὅλα, ὅπως βιάζει ὁ ἄντρας τὴ γυναῖκα. Οἱ νύχτες, ἀλλοίμονό μου, οἱ νύχτες πού τῶνοιωσα! Τὸ κορμί μου εἶταν κρύο σὰν πάγος; κι ὁμως εἶχε καεὶ ἀπὸ τὴ μέσα φλόγα. Κι ὅταν στὸ τέλος τὰ γνώριζα ὅλα, τότε εἶμουνα σοφὴ κ' οἱ φρονιάδες — ἐννοῶ τὴ μάνα καὶ κείνονε πού ἔχει μαζί της, — οἱ φρονιάδες δὲ βαστούσανε νὰ βλέπουν τὴ ματιὰ μου! Τί κοιτάζεις τρομασμένος γύρω σου; Μίλησέ μου, μίλει ὥστόσο! Τρέμει ὅλο τὸ κορμί σου!

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ἄφησέ το τὸ κορμί νὰ τρέμει. Νομίζεις πῶς δὲ θάτρουμε δλωσιδιόλου ἀλλοιώτικα, ἂν μπορούσε νὰ μαντέψει σὲ ποιὸ δρόμο θὰ τὸ φέρω;

ΗΛΕΚΤΡΑ — Θὰ τὸ κάμεις; Μόνος; Δυστυχισμένο παιδί! Δεν ἔπρεπε μαζί κανένα φίλο;

ΟΡΕΣΤΗΣ — Σάπα, μὴ μιλεῖς πολὺ γι' αὐτό. Ὁ γέροντας τροφός μου εἶναι μαζί. Μὰ θὰ τὸ κάμω ἐγὼ μόνος.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Δεν εἶδα τοὺς θεοὺς ποτέ, γνωρίζω μόνο πῶς θάναί κεί νὰ σὲ βοηθήσουν.

ΟΡΕΣΤΗΣ — Πῶς εἶναι οἱ θεοὶ καὶ γὼ δὲν ξέρω. Ξέρω μόνο πῶς ἐκείνοι μοῦ προστάζανε τὴν πράξη.

ΗΛΕΚΤΡΑ — Θὰ τὸ κάμεις;

ΟΡΕΣΤΗΣ — Ναι, ναί. Μόνος δὲν πρέπει νὰ δῶ

προτῆτερα στὰ μάτια τὴ μητέρα.

Μεταφρ. Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΛΗΣ ΣΕΛΙΔΕΣ—Ο ΑΘΕΟΣ

Η ιστορία τῶν ἀθείκων τοῦ Βόλου καὶ ὁ θόρυβος, πού ἐσηκώθη γύρω εἰς τὸν διευθυντὴν ἐνὸς Πρωτοτύπου Παρθενωγασίου, τὸν κ. Α. Δεσμῶζον, πού κατηγορεῖται σήμερον ὡς ἄθεος, ἐνθουμίζει μιὰν ἄλλην ἱστορίαν ἀθείκων καὶ ἕναν ἄλλον ἄθεον: τὸν Ἄνδρ. Λασκαράτον. Ὁ Λασκαράτος ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ 1856 «Τὰ μυστήρια τῆς Κεφαλονίας», ὅπου ἔννευε τὰ οἰκογενειακά, τὰ θρησκευτικά, τὰ πολιτικά πράγματα τοῦ τόπου του. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐδυσσεύσθησε κάποιους δυνατοὺς καὶ ἐκινήθη ὁ πόλεμος ἐναντίον τοῦ συγγραφέως, πού τὸν ἐχαρακτήρισαν ὡς ἄθεον. Ἡ ἐκκλησία τὸν ἀφώρισε, ἐσηλίτευσεν τὸ βιβλίον του ὁ ὄχλος τὸν ἀπεδοκίμασεν. Ὁ Λασκαράτος ἠναγκάσθη, κατὰ συμβούλην τῆς Ἀστυνομίας, νὰ ἐκπαρθῆ διὰ τὰ οὐμῆ. Ὑστερ' ἀπὸ 11 χρόνια ἐδημοσίευσεν τὴν «Ἀπόκριση εἰς τὸν Ἀφορισμὸν τοῦ Κλήρου τῆς Κεφαλονίας τοῦ 1856». Ἡ αἰτία τῶν δύο αὐτῶν ἱστοριῶν δὲν εἶναι βέβαια ἡ ἴδια ἄλλ' αἱ χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι, πού ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὸ πνεῦμα τῆς τότε καὶ τῆς τώρα κοινωνίας, καὶ κάποια συνθήκαι κοινωνικοπολιτικαὶ δὲν διαφέρουν καθόλου καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἀναδημοσίευσις ἀπὸ τὴν «Ἀπόκριση» τοῦ Λασκαράτου δὲν εἶναι σήμερον ἀκαιρός. Ἐγραψε λοιπὸν ὁ Λασκαράτος πρὸς τοὺς καθηγούρους του, οἱ ὅποιοι τὴν στηλίτευσαν τοῦ βιβλίου του προσέφερον, καθὼς ἔλεγον, ὡς ἀντιφάρμακον κατὰ τῶν ἀντιθρησκευτικῶν του λόγων:

«Ἐμεῖς τῷ ὄντι ἔμοιρασθήκαμε ἔπειτα τὴν κοινὴ γνῶμη. Σεῖς ἐλάβετε εἰς τὸ μέρος σας ὅλο τὸ χτηνώδες μέρος τῆς κοινωνίας. Ἐγὼ ἔλαβα ὅτι σὰς ἔμεινε. Ὁμολογῶ, ὅτι σεῖς ἐλάβετε τὸ περισσώτερον καὶ ἀφελιμώτερον μερίδιον, ἐκείνιο τὸ μερίδιον, τὸ ὅποιον εἶναι πάντα ἔτοιμον νὰ ἐνεργήσῃ κλειστὰ τὰ μάτια εἰς ὄφελος ἐκείνου πού τῷχει. Ἐνθ' τὸ ἰδικόν μου μερίδιον εἶναι μ' ἐμὲ χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμὲ, χωρὶς νὰ μοῦ ὑπακούῃ, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ κάμῃ τίποτα διὰ τὸν ἑαυτό μου καὶ σὰν νὰ μὴν εἰδικαιε μήτε τόσο χίλια διάφορα συμφέροντα ἀποχρῆζόντων πολλοὺς ἀπὸ τοὺς συνασπαστομένους μ' ἐμὲ νὰ ἐκπαρθῶνται ἐναντίον μου.

«Ὡς κ' ἔτσι ἡ παθητικὴ γνῶμη τοῦ μεριδίου μου, πού συμπαθᾷ με ἐμὲ, σὰς βάνει σὲ ἀνησυχία καὶ σὰς προξενεὶ σκάνδαλον ἐπειδὴ τὸ μερίδιον τοῦτο, μ' ὄλον ὅπου εἶναι μικρότατο, εἶναι ὁμως ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος τῆς κοινωνίας. Ἡ ψυχὴ πού ἀληθινὰ τώρα βρῖσκεται πλακομένη ἀπὸ τὴν ὄλη σας, μὰ πού μπορεῖ καὶ τοῦτὴ νὰ κάμῃ δύναμιν εἰς τὸν ἑαυτό της, ν' ἀποτινάξῃ τὲς ὕλες ὅπου τὴν πλακώνουν καὶ νὰ διδάξῃ τὴν αἰδεσιμωυλαβῶ-αυθαδείαν σας τὴν δημόσιον εὐπρέπειαν καὶ τὰ χριστιανικὰ χρέη. Σεῖς ὄθεν με τὸ ἀντιφάρμακόν σας ἠθελήσατε βέβαια νὰ ἐκπλήξετε τὸ τμήμα τοῦτο τῆς κοινῆς γνῶμης; Ἄλλ' ὁ καιρὸς τοῦ ἄγριου βαρβαρισμοῦ τὰρα πλέον ἐπέρασε ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ οἱ Κεφαλονῆτες δὲ θέλει ἀγγίξουνε νὰ ἰδοῦντε πῶς εἰν' ἐντροπή τους νὰ στέκη στὸ χέρι σας νὰ τοὺς ἀφορέξετε καὶ νὰ τοὺς φτύτε στὸ φῶρο.

«Σὲ τοῦτὴ μου τὴν περίστασι, καὶ γιὰ πρώτη φορά τότες, ἐγνώρισα διὰ πείρας ἐκείνο πού εἶμι ἀκουστὰ ἔως τότες (ἐπειδὴ ἐκείνος ὅπου δὲν γνωρίζει παρά θεωρητικῶς μόνον, ἐκείνος ἔχει ἀκουστὰ τὰ πράγματα, πού τοῦ φαίνεται νὰ γνωρίζῃ) ἐγνώρισα τὴ φύση τῆ

θεϊκῆ τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν ἀπειρὴ δύναμὴ τῆς. Κατατρεγμένος ἀπὸ ὅλη τὴν κοινωνίαν, ἀπαρτημένος ἀπὸ ὄλους, δικούς καὶ φίλους, οἱ ὅποιοι δὲν ἐτολμοῦσανε νὰ με σιμόνουνε ἀφορεσμένους ὀλοῦθε με τὸ σήμαμα τῆς καμπάνας φτυσμένος εἰς τὸ πρόσσωπο καὶ ξαναφτυσμένος θεωρημένος ἀπὸ ὄλους ὡσὰν προδότης; τρυπομένος μέσα στὸ σπῆτι μου, καὶ τὸ σπῆτι μου καμομένο στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ἀναθεματοῦρη τὰ παιδιὰ μου ἔβρισμένα καὶ καταραμένα σιτοὺς δρόμους καὶ διὰ τοῦ τύπου βγαλμένος μεσ' ἀπὸ τὸν κόλπο τῆς οἰκογενείας μου, καὶ διωγμένος ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, καταφρονημένος καὶ ἀποφειγμένος ἀπ' ὅλη τ' ἀνθρώπινα ὄντα κατατημένος νὰ βλέπω τὴ θέση τοῦ χαμῆλη ἀνώτερη κ' ἐντιμώτερη ἀπὸ τὴ δικὴ μου στήν κοινωνία... εἶμιον ἀπάνω ἀπὸ ὅλα τοῦτο καὶ εἶμιον ὁ Κύριος τῆς κοινωνίας ἐκείνης.

«Διέ,

Τὸ βιβλίον μου θέλ' εἶναι γιὰ σὲ τὸ ἔυλο τῆς γνώσεως. Διάβασέ το, ἂν θέλῃς νὰ ἰδῆς καὶ νὰ σκεπᾶσῃς τὴ γύμνια σου. Ἐμποῦσσε κ' ἐγὼ νὰ ἤθελε σὲ κολακέψω καὶ νὰ ὠφελῆθῶ κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν κολακεία; μὰ δὲν ἠθέλησα νὰ τὸ κάμω. Ἐγὼ ἔξεναντίας σοῦ ἔξεμυστήρησα ὅλες τὲς πηγὰς τῶν δυστυχιῶν σου καὶ σοῦ ἔδειξα, ὅτι σοῦ ἔρχονται ἀπὸ τοὺς κόλακας σου, ἀπὸ τοὺς θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς λαοπλάνους.

«Κανείς δὲν κολακίζει, κανείς δὲν χαιδεύει ποτέ τοὺς ὄχλους χωρὶς ἰδιοτέλειαν. Ἄλλ' ὁ σοφὸς ἐκείνος κ' ἐπίσημος ἀνὴρ, ὅπου στήν Σηλήτευση ὄσκαμε τόσα χαιδία, ἔχαιδεψε τὸ μαλλὶ ἀπὸ τὸ ὅποιο κάνει γούνα... καὶ οἱ πολιτικὸι κόλακες ὅπου ἔρχονται στ' αὐτὴ καὶ σ' ἐπαινᾶνε,

Σουρίζουνε κ' ἐκείνοι
Στὴν τρύπα τοῦ καβούρου.

«Ἄν ἐοῦ ἐπιανες νὰν τοὺς δίνῃς διάφορο, ὁ θρησκευτικὸς ἐκείνος λαοπλάνος ἔπαυε τὸ χαιδία του καὶ ἄλλος πολιτικὸς δημωκόπος σὲ ἄφηνε ἀναπαμῶνε κ' ἐβανόντανε νὰ κάμουνε καμίαν ἄλλην πραγματίαν, γιὰ τὴν ὅποια νὰ χρειάζεται ἄλλου εἶδους ἐπιδειξιότητα.

«Ἐγὼ ἐπάσχισα νὰ σοῦ ἀνοίξω τὰ μάτια ἐναντίον εἰς τοὺς πλάνους τοῦτους γιὰ νὰ γίνῃς νοητικώτερος καὶ προφυλαχτικώτερος... Σοῦ ἔξεμυστήρησα μυστήρια πού δὲν τὰ ἐννοοῦσες γιὰ νὰν τὰ νοήσῃς καὶ νὰ ὠφελῆθῃς ἀπὸ τὰ νοημένα σου. Ἡ ἀποχειριότητά σου στέκεται εἰς τὸ νὰ μὴν ἐννοῆς τὰ πράγματα κ' ἐγὼ ἠθέλησα νὰ σὲ κάμω εὐγενῆ ἐξηγόντας σοῦ τα. Τὸ ψυχικὸ τοῦτο πού σοῦ ἔκανα, ἐμὲ μοῦ ἔκαμ' ἔχθρος ὄλας τοὺς πλάνους, οἱ ὅποιοι μ' ἐκυνήγησαν, καὶ μ' ἐξημύσανε, ἐπειδὴ ἐγὼ ἔξετραβόνοντας σὲ τοὺς ἐξημίονα. Ἔτσι κηόλας ἐβγήκαν τότες σὰ λύκοι λυσιασμένοι νὰ με δαγκάσουνε; καὶ μ' ἐκείνους τοὺς λύκους κάθε γαῖδαρος τότες ἐβγήκε νὰ με κλοστήσῃ. Τὰ ζῶντια, τὰ ζωντόβολα, τὰ ζῶντια, τὰ ζῶντια, ἐμερμιγγιάσαν κ' ἐκείνα τριγύρω μου κ' ἐγυρῶσαν κ' ἐκείνα νὰ θριαμβέψουν ἀπάνον μου ἐπειδὴ σὺ δὲν ἐνόησες τὸ καλλῆτερό σου, κ' ἐβοήθησες τοὺς ἐχθρούς σου νὰ κυνηγήσουν τὸν εὐεργετὴ σου.

Τὶ μελαγχολικὴ, ἀλήθεια, ἡ ὁμοίότης αὐτὴ μερικῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἐπανάληψις ἱστορίας, πού ἀποδεικνύει ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄγριου βαρβαρισμοῦ δὲν ἐπέρασεν ἀκόμη, τουλάχιστον διὰ τὴν Ἑλλάδα.

1 Εἰς τὴν ἀναδημοσίευσιν τηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΔΟΥ*

Τινῶν τεχνικῶν μας οἱ ἐφιόλται ἡμεῖς οἱ ποιηταὶ μας ἀγνοοῦσι καὶ πῶς γίνονται αἱ ὁμοιοκαταληξίαι! Ὁ σοφὸς Ραγκαβῆς παρατηρεῖ ὅτι οὗτοι οἱ Ἑπτανήσιοι ἀμαρτάνουν εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν τῶν δευτόνων καὶ τελειῶν μετὰ ἓνα φωνήεν, καὶ νομίζουν διὰ συνήχησιν ὅτι ἀρκεῖ ὁ τονισμὸς τοῦ τελευταίου φωνήεντος, ὡς τρομερῆ καὶ γῆ, ὡς ἔκαμεν ὁ Σολωμὸς ἐνφῶ ἢ ἀληθῆς συνήχησις δὲν γίνεται ἂν δὲν εἶναι ἀπαράλλακτος ὁλόκληρος ἢ τελευταία συλλαβὴ τῶν δύο δευτόνων, ὡς ψηλά καὶ τραλλά—γῆ καὶ πηγῆ. Ἐνόμιζον κατ' ἀρχάς ὅτι ὁ κ. Ραγκαβῆς, ὅστις ἔκαμε τόσας ὠραίας ἀνακαλύψεις ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐπίσης θὰ ἔκαμε καὶ μίαν ἀνακάλυψιν ὁμοιοκαταληξίας εἰς τὸν Πίνδαρον, εἰς τὸν Ἀνακρέοντα, τῶν ὁποίων ἡμεῖς οἱ Ἑπτανήσιοι, τέκνα τῶν, τόσον ἐκφυλισμένοι ἡμεῖς, καὶ ὅτι ἔμαθε παρ' ἐκείνοις τοῖς ἀρχαίοις τὸν ἀληθῆ τρόπον τοῦ ὁμοιοκαταληκτεῖν. Ἀλλὰ, δυστυχῶς διὰ τὸν κ. Ραγκαβῆν καὶ εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀρχαίαν ποιήσιν αὐτῆ ἢ ἄλλους τῆ ἡτο ἀγνώστους. Ἡ ὁμοιοκαταληξία, ποῦ ὁ ποιητικὸς λαὸς μας δὲν μετεχειρίσθη σχεδὸν ποτέ, καὶ ποῦ, δυστυχῶς, ἐγενικεύθη εἰς τὴν ποιήσιν τῆς τέχνης, εἶναι ἐπιβολὴ νεωτέρα καὶ εἶναι ἀνωφελὲς τὸ συζητεῖν, ἂν εἰσῆχθῃ ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, ἢ ἂν ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σολομῶντος, οὐτινος τὸ ἄσμα Ἀσμάτων ἐγράφη μετ' ὁμοιοκαταληκτοῦς στίχους. Ποῦ ἀρὰ γε ὁ κ. Ραγκαβῆς ἐστήριξε τὴν διδασκαλίαν του τῆς δευτόνων ὁμοιοκαταληξίας; Αἱ νεολατικαὶ γλώσσαι, αἱ πλέον ὁμοιάζουσαι μετὰ τὴν ἰδικήν μας, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ἔπραξαν ὡς ὁ ἀμαθῆς Σολωμὸς. Τὸ ἴδιον ἔκαμαν ὅλοι οἱ Ἴταλοι ποιηταί, ἂν καὶ ἡ γλῶσσα τῶν εἶναι τόσον πλουσία εἰς ὁμοιοκαταληξίαν. Ἀλλ' ὁ κ. Ραγκαβῆς ἐψάρευσε τοιαύτην διδασκαλίαν, εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, τῆς ὁποίας ἡ προσφῶντα περισσότερον ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν γαλλικὴν. Δὲν ἐσκέφθη ὁ σοφὸς ἀνήρ, ὅτι εἰς τὴν γαλλικὴν ποιήσιν, ἢ αὐστηρὰ συνήχησις, περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται, εἰς τὰς δευτόνους ὁμοιοκαταληξίας καὶ ὅταν λήγωσιν μετὰ φωνήεν, ἀπαιτεῖται ἀπὸ αὐτὸν τὸν τρόπον, ποῦ προφέρονται αἱ λέξεις ἐκείνης τῆς γλώσσας, καὶ ποῦ εἶναι ὄλαι καὶ σταθερὰ τονισμένοι εἰς τὴν τελευταίαν συλλαβὴν, δηλαδὴ ὄλαι δευτόνοι. Διὰ τοῦτο ἂν αἱ δευτόνοι ὁμοιο-

καταληξίαι δὲν ἐτηροῦντο αὐστηρὰ ὡς ἔπραξαν, οἱ στίχοι τῶν θὰ ἦσαν πολὺ μονότονοι καὶ κοινοί. Καὶ διὰ τὸν ἴδιον λόγον αὐτοὶ δὲν χρησιμοποιοῦν τοὺς ὁμοιοκαταληκτοὺς στίχους, οὓς λέγουσιν vers blancs, ποῦ δικαίως καλοῦν καθαράν πεζογραφίαν. Ἀλλ' ἡ γλῶσσα μας εἶναι πλουσία εἰς προπαροξυτόνους, παροξυτόνους καὶ δευτόνους, συνεπῶς ἀγνοῶ διατί νὰ προστεθῇ καὶ μία ἄλλη δυσκολία, ἢ ὁποία δὲν ἐθεωρήθη καλὸν διὰ τὴν ποιήσιν τῶν ἄλλων γλωσσῶν, ποῦ περισσότερον ὁμοιάζουσι μετὰ τὴν ἰδικήν μας. Τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ὑπερασπίζει ὁ κ. Ραγκαβῆς, ἠκολούθησεν ὁ ἡμέτερος Χρηστοπούλος καὶ ἄλλοι μιμούμενοι τὴν μετρικὴν τῆς γαλλικῆς ποιήσεως, ποῦ ἰδίως ἐμελέτων περισσότερον καὶ μετὰ τὴν ὁποίαν ἦσαν οικειότεροι πάσης ἄλλης.

Ἀλλὰ, καιρὸς εἶναι νὰ παύσωμεν ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ μας καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν δι' ἄλλα.

Θὰ ἐθεώρουν τιμὴν μου νὰ σᾶς προσφέρω ἀντίτυπον τῶν ποιήσεών μου, ποῦ ἐδημοσίευσά εἰς τὴν Ζακύνθον, ἀλλὰ, δυστυχῶς, ἔχω ἐν καὶ μόνον, ὅλο γεμᾶτον διορθώσεων εἰς κάθε μέρος, καὶ τὸ ἀντίτυπον τοῦτο θὰ χρησιμοποιοῦσιν διὰ τὴν πλήρη ἐκδοσὴν — ἂν ὁ Θεὸς μοῦ δώσῃ ἄκομα ὀλίγην ζωὴν — ποῦ προτίθεμαι νὰ κάμω ἐντὸς ὀλίγου, καὶ ἐλπίζω πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους, ὄλων τῶν πτωχῶν μου ποιητικῶν ἔργων. Ἡ ἐκδοσις αὕτη θὰ περιλάβῃ ὅλους τοὺς στίχους, ποῦ ἐδημοσίευσά εἰς τὴν Ζακύνθον καὶ ἐκείνους ποῦ ἐδημοσίευσά ἐπειτα, καὶ τινὰς ἀνεκδότης ἐπίσης δὲ καὶ τὴν μετάφρασιν τῶν δέκα πρώτων ᾠμάτων τοῦ Τάσου ποῦ εἶναι ἤδη ἔτοιμα καὶ ἀντιγραμμένα. Καὶ ἐπειδὴ ὁ φίλος μου Πέτρος Βραΐλας καταδέχεται νὰ ἐνώσῃ μετὰ τὸ πτωχὸν μου ὄνομα, τὸ ἰδικόν του, τὸ ἤδη τόσον ἐνδοξον ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, εἰς τὰς ποιήσεις μου θὰ προταχθῇ μία εἰσαγωγὴ τῶν ποιητῶν. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκδοταὶ νὰ ἀναλάβουν ἰδίως δαπάναις, μετ' ἐπιβουλῆσαν φίλοι μου νὰ κάμω ἀγγελίαν ὡς ἔκαμεν ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Ραγκαβῆς καὶ ἄλλοι ὑποθέτοντες ὅτι ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, εἶναι δυνατόν νὰ περισυλλεχθῶν τόσαι ὑπογραφαὶ ὅσαι ἀρκοῦν διὰ τὰς δαπάνας τοῦ τύπου.

Δὲν σᾶς τὸ λέγω νὰ ἐπιδειξῶ μετριοφροσύνην, ἀλλὰ σᾶς τὸ λέγω εἰλικρινῶς, ὅτι οὐδέποτε ἐνόμισα τὸν ἑαυτὸν μου, ὄχι μόνον διαπρέποντα, ἀλλ' οὐδὲ μέτριον ποιητὴν. Ποτέ δὲν ἔκαμα στίχον μετὰ τὴν πρόθεσιν νὰ στιχομυθῶ, παρὰ

μόνον ὅτε ἠσθαιόμην ζωηρὰν ἐπιθυμίαν τοῦ στιχομυθεῖν, ἐπαφελόμενος ἀπὸ τὸν βραχὺν καιρὸν, ὅπου ἡ δημοσία ὑπηρεσία μετ' ἄφινεν ἐλεύθερον, καὶ πολλάκις ἔκλεπτον ὄρας τινὰς τοῦ ὕπνου μου, διὰ νὰ τὰς ἀφιερῶσαι εἰς τὴν ἀγαπητὴν μου Μοῦσαν. Μετὰ τῆς ἰδίας εἰλικρινείας, ἔπειτα, προσθέτω ὅτι πιστεύω, τινὰς τοῦλάχιστον τῶν ποιήσεών μου, συμφάνους μετὰ τὸν χαρακτήρα καὶ μετὰ τὴν ἐνδόμυχον φύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· διώτι, τόσον εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους, ὅσον εἰς τὰς Πάτρας καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἤκουσα, ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ τραγουδοῦν τοὺς στίχους μου εἰς τοὺς δρόμους. Καὶ ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδω χειρογράφους συλλογὰς δημοτικῶν ποιήσεων, ποῦ συχνότερα τραγουδοῦνται εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἀνατολῆς μέρη, κατοικούμενα ἀπὸ Ἑλληνας καὶ εἰς τὰς ἐν λόγῳ συλλογὰς, ἦσαν καὶ ἔργα μου οἷα: «Ἡ Φυγὴ», «Ἡ Καταδίκη τοῦ Κλέφτη» καὶ μέρος τοῦ «τὸ Παιδάκι καὶ ὁ Χάρος», ποῦ οἱ συλλέκται, καλῆ τῇ πίστει, ἐνόμιζαν δημοτικὰ τραγούδια, καὶ ὄχι τῆς τέχνης. Αὕτη ἡ ὄλιγη ἀκουσία συγκαταάνευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, μοῦ ἐπρόξενε τὴν ζωηρότερην εὐχαρίστησιν, διότι δὲν ὑπάρχει λαὸς εἰς τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος νὰ τραγουδῇ στίχους, ποῦ δὲν τοὺς αἰσθάνεται καὶ δὲν εὐχαριστοῦν τὴν καρδίαν του. Δὲν εἶναι, λοιπόν, πολὺ ἀκριβῆς ἢ διαβεβαίωσις τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ὅτι αἱ ποιήσεις μου, ὡς αὐτὸς εἶπεν, εἶναι γραμμένα μετὰ διάλεκτον ὁμιλουμένην μόνον ἐν Ζακύνθῳ — μετὰ θεωρεῖ Ζακύνθιον — καὶ εἶναι ἀκατάληκτος εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα.

Παύω νὰ ὁμιλῶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μου λέγων πρὸς ὑμᾶς, ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, πολλάκις ἐνωϊκῶς ἔγραψαν περὶ τῶν ποιήσεών μου, πολὺν περισσότερον τῆς ἀξίας τῶν. Καὶ σήμερον εἰς τὴν «Nouvelle Revue» τῶν Παρισίων, ἐδιάβασα πραγματεῖαν περὶ τῶν συγχρόνων ποιητῶν μας, μεταξὺ τῶν ὁποίων γίνεται εὐμενῆς μνεία καὶ ἐμοῦ. Καὶ ἐκεῖνο, ποῦ περισσότερον μετ' εὐχαρίστησιν εἶναι ὅτι ἐπαινοῦνται καὶ οἱ στίχοι τοῦ Μαρκοῦ.

Τινὲς τῶν ποιήσεών μου μετεφράσθησαν ἰταλίστι ἀπὸ τὴν διαπρεπῆ ποιήτριαν Ἑρμιάν Φουσινάτου, τώρα ἀποθαμένην, καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν συλλογὴν τῶν στίχων αὐτῆς ἀπὸ τὸν Le Monnier καὶ ἄλλους.

Μοῦ κάμνετε μνείαν περὶ τῆς μεταφράσεως ἐν πεζογραφίᾳ, ἐνός ᾠματος τοῦ Ὀσσιαν, γενομένης ἀπὸ τὸν κ. Κεφαλληνόν. Καὶ τοῦτο μ' ἐνθυμίζει μ' ἐντροπὴν μου, ὅτι ὁ ἄξιος ἐκεῖνος νέος, ἔλαβε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ τὴν στείλῃ, καὶ ἐγὼ, ἐνεκα τῆς ὑγείας μου, δὲν ἠδυνήθη νὰ τοῦ γράψω δύο γραμμὰς διὰ νὰ τὸν

εὐχαριστήσω. Ὡς βλέπω ἀπὸ μίαν ἀφιέρωσιν σας, ὁ κ. Κεφαλληνὸς εἶναι φίλος σας ὅθεν τολμῶ νὰ παρακαλέσω, ἐν ὀνόματί μου, νὰ τοῦ ζητήσετε συγγνώμην καὶ νὰ τοῦ προσφέρετε τὰς ζωηρότερας μου εὐχαριστίας. Ἡ μετάφρασις, ἐπὶ τῆς ὁποίας σῆς ζητεῖτε τὴν γνώμην μου, εἶναι, κατ' ἐμὲ, ὠραιοτάτη. Καὶ οὐδὲν περισσότερον ἐπιθυμῶ παρὰ νὰ ἴδω καὶ ἄλλας πεζογραφίας εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, γραμμένας μετὰ τὸσον ἀκριβείαν καὶ γλαφυρότητα. Εἶναι τώρα πολὺ σημαντικὸν ἢ δημοσίευσιν εἰς τὴν δημοτικὴν πεζογραφίαν μᾶλλον παρὰ ποιημάτων καθότι φαίνεται ἐπὶ τέλους ὅτι οἱ λόγοί μας παραδέχονται ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν ποιήσιν, πρέπει ὅμως νὰ πεισθῶν μετὰ τὰ γεγονότα ὅτι εἶναι ἐπίσης καλὴ καὶ διὰ τὰ πεζά.

Ὁμίλησα πολλάκις περὶ ὑμῶν μετὰ τὸν καθηγητὴν Δὲ Γουβερνάτην, ὁ ὁποῖος, ὡς ἤδη σᾶς ἔκαμα γνωστὸν διὰ τοῦ κ. Μινώτου, ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν σας. Οὗτος ὑπερεπιθυμῶ νὰ ἴδῃ δημοσιευμένην εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν τὸ ἔργον σας, τὸ ὁποῖον, εἶμαι βέβαιος, θὰ φέρῃ τιμὴν εἰς σᾶς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ σῆς εἶσθε ἀκόμη περισσότερον ἀξιέπαινος, διότι, διὰ νὰ γίνῃν περισσότερον γνωστὴ εἰς τὸ ἐξωτερικόν ἢ νεωτέρα φιλολογία μας, ἀνελάβετε τὴν δύσκολον ἐπιχείρησιν τοῦ νὰ μεταχειρισθῆτε ξένην γλῶσσαν, ὁποία εἶναι ἡ ἰταλική. Τοῦτο οὐδέως ἠδύνατο νὰ κάμῃ καλύτερα ἀπὸ σᾶς, συμπολίτην τοῦ Μουσειῶδου καὶ τοῦ Πιέρη, καὶ ποῦ ἐδιαιλέξατε ὡς διαμονὴν σας τὴν μητρικὴν γῆν τοῦ Φωσκόλου, ἢ ὁποία τιμᾶται ἐπίσης ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἐνός ἐνδόξου Ἰταλοῦ, τοῦ καθηγητοῦ Μαρτζώκη¹ πρὸς τὸν ὁποῖον ὄχι μόνον οἱ Ζακύνθιοι ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Ἴόνιοι πολλὰ ὀφείλουσιν. Νὰ τὸν χαιρετήσητε ἐξ ὀνόματός μου σᾶς παρακαλῶ, μετ' ἰδιότητος σέβας καὶ τὰ δέοντα ἐπίσης εἰς τοὺς ἰκανοὺς υἱοὺς του, ἀληθῶς ἀνταξίους αὐτοῦ².

Κατανοῶ ὅτι πολὺ ἐφλυάρησα καὶ ὅτι πολὺ κατεγράσθη τῆς ὑπομονῆς σας, μετὰ τὴν πολὺ ἐκτεταμένην ἐπιστολήν μου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐν βίᾳ καὶ εἰλικρινείᾳ ἔγραψα τινὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς γλώσσας ἐκ τῆς λογοτεχνίας μας.

Προσθέτω τώρα μίαν γραμμὴν ἰδιοχείρως διὰ νὰ σᾶς εἶπω ὅτι, ἐπειδὴ μοῦ ἦτο παραπολὺ ἐπιπόνον νὰ γράψω τόσας σελίδας μετὰ τὸ χέρι μου, ἠναγκάσθη νὰ μεταχειρισθῶ τὸ χέρι τοῦ εἰς ἐμὲ τόσον προσφιλοῦς, τοῦ περισσώτερον υἱοῦ παρὰ προγονοῦ τοῦ Λουδοβίκου Ρώμα.

¹ Ἦτο ὁ πατὴρ τῶν ἀγαπητῶν μου φίλων ποιητῶν Στεφάνου καὶ Ἀνδρέα.

² Ἐξῆ τότε καὶ ὁ Μένων.

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15-30 Σεπτεμβρίου.

Μη δυνάμενος νὰ σὰς προσφέρω τὸν τόμον τῶν ποιήσεων, πού ἐδημοσίευσα εἰς τὴν Ζάκυνθον, σὰς στέλλω, ἴσως τὴν σήμερον τοὺς σίχλους πού ἐδημοσίευσα ἀκολούθως. Καὶ τούτων σὰς στέλλω τρία ἀντίτυπα. Τὰ δύο τῶν ὁσίων παρακαλῶ νὰ στείλετε εἰς τοὺς κυρίους Μαρτζώκη καὶ Τσακασιάνον¹.

Ἐλευθέρως νὰ με διατάξετε εἰς ὅτι δήποτε νομίζετε ὅτι δύναμαι νὰ σὰς εἶμαι ὠφέλιμος καὶ νὰ με θεωρῆτε εὐκρινῶς ἀφωσιωμένον σας.

¹ Ἐν Φλωρεντία 14/26 Ἰουνίου 1880

1. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Ἀμέσως τὸν εὐχαρίστησα διὰ τὴν πολῦτιμον αὐτὴν ἐπιστολήν. Κατόπιν τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ γράψῃ τὰ τῆς συνδιαλέξεώς του μετὰ τοῦ Μαντζῶνη. Παρὰ τοῦ Μινώτου ἔμαθα ὅτι ἡ ὑγεία του ἦτο χειροτέρα καὶ μόνον ὀλίγας γραμμὰς τοῦ ἔγραψε ἀφορώσας τὴν περιουσίαν του ἐν Ζακύνθῳ. Μετὰ ἓνα μῆνα μοῦ ἔγραψεν ἄπλως ὅτι ἡ ὑγεία του δὲν τοῦ ἐπιτρέπει οὐδὲ νὰ ὑπαγορευθῆ, καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος μοῦ ἔλεγε ξηρὰ ὅτι ὁ Μαντζῶνης εὐρίσκει ἀρμονικὴν παραβολὴν τῆς δημοτικῆς μας, διὰ ὃ Σολωμὸς εἶναι μεγαλοφυΐα, ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν ἐδύνηκε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας μεγαλύ-τερον ὑμνητὴν, καὶ ὅτι οἱ λόγοι τῆς Ἑλλάδος ὀφείλου νὰ καλλιεργηθοῦν τῆς δημοτικῆς. Αὐτὰ μοῦ ἔλεγε, προσθετικῶν, ὅτι ἀργότερα, ἂν ὁ θάνατος τὸν ἀφήσῃ, θὰ μοῦ γράψῃ περισσότερὰς λεπτομερείας διὰ μίαν ἄλλην συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Μαντζῶνη.

Ἀκολούθως τοῦ ἔγραψε ὅτι εἰς τὴν σοφὴν ἐκτεταμένην ἐπιστολήν του δὲν ἔκαμνε μνείαν περὶ τοῦ Κάλβου καὶ ὅτι κατὰ νοῦν εἶχα νὰ κάμω μίαν ἐκδοσὴν ὅλων τῶν ᾠδῶν του, διότι εἶναι κρίμα ὅτι ἐλησμονήθησαν. Ἀμέσως διὰ τοῦ Μινώτου ἔγραψα ξηρὰ μοῦ ἀπαντῆ ὅτι «ὁ Κάλβος, μοχθηρὸς ὡς ἄνθρωπος καὶ ἀγνώμων, εἶναι μὲν ποιητὴς, ἀλλ' ἡ γλῶσσα του δὲν εἶναι γλῶσσα, ἀλλὰ γρηγο συμφορσιασμένο». Σημειῶνω ἔδω ὅτι οὐδὲ ὁ Ἰάκωβος Πολυλάς ἦτο τῆς ἰδέας νὰ

¹ Ὁ Ἰωάννης, ἐκδότης τότε τοῦ «Ζακύνθου Ἀνθώνος», ὁ γονόμενος ἔπειτα γνωστὸς διὰ τοὺς «Σπουργίνας» ἰδίως.

ἐκδόσω τὸν Κάλβον. Ἐγένετο ἐν τούτοις ἡ ἐκδοσίς μου τῷ 1881.

Ὁ Τυπάλλος ἔπειτα μετὰ τὸν Μινῶτον κάπου κάπου ἀπήντα εἰς τὰς ἐπιστολάς μου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀραιαί, διὰ νὰ μὴ τὸν κουράσω, ἀφοῦ ἐμάνθανον ὅτι ἡ δεινὴ ἀσθένεια δὲν τοῦ ἐπέτρεπε τὸ γράψιμον. Ἀραιαὶ καὶ λακωνικώταται αἱ ἀπαντήσεις του, ὁσάκις ἐξήτουν τὴν γνώμην του. Ἴδου αὐταί. Τοῦ Σολωμοῦ ἡ σχολὴ περισσότερον ἐροῖζόθη ἐν Κερκύρῳ, διότι εὖρε γόνιμον ἔδαφος ἕνεκα τῆς διανοητικῆς τοῦ τόπου ἀνοπτύξεως.—Ὁ Λασκαράτος εἶναι ἀληθὴς σατυρικός καὶ θὰ ἦτο πολὺ καλλίτερος ἂν δὲν εἶχε ἴδее fuisse.—Διὰ τοὺς Σούτσους ἔλεγε νὰ μὴ χαλάσω πολλὴν μελάνην.—Νὰ κάμω μίαν ἐκδοσὴν τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Τερτσάτη καὶ μίαν συλλογὴν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Ἑπτανήσου, πού θὰ ἔχη μεγάλην φιλολογικὴν ἀξίαν διότι ὁ Τούρκος δὲν ἐπάτησε τὸ πόδι ἐδῶ.

Ἰσως ὁ ἀναγνώστης θὰ εἴπῃ τί ἀπέγεινεν ἡ ἱστορία μου τῆς λογοτεχνίας μας. Τῷ 1881 ὁ Ἀλφόνσος Βάρτολης μοῦ ἔστειλε τὸν δύο πρώτους αἰῶνας τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας (Μιλάνον 1870-1879) καὶ τοὺς πρώτους τέσσαρας τόμους τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας, πού εἶχε ἀρχίσαι ἐν Φλωρεντία τῷ 1878. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Τυπάλλου καὶ τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Βάρτολη, με ἔβαλαν εἰς σοβαρὰ σκέψεις· εἶδον ὅτι ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας μας, διὰ νὰ εἶναι σοβαρὰ πρέπει νὰ μελετηθῇ ὡς ἡ τοῦ Βάρτολη. Μελέτη ἀληθὴς ἐπὶ τῶν πρώτων πηγῶν καὶ ὄχι ἀπλῆ ἀφήγησις, μάλιστα νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος ὡς ἐκάμει ὁ Βάρτολης. Ἐρχισα νὰ ξαναγράψω λοιπὴν με νέας βάσεις κατὰ μίμησιν τοῦ Βάρτολη. Ὁ Βάρτολης μοῦ ἔγραψεν ὅτι ἐπεθύμει ὁ ἐκδότης τοῦ Σανσάνης νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσὴν, ἀλλὰ αἱ παραπομπαὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὰ ἑλληνικά κείμενα τὸν ἐμποδίζουσαν ὡς δῆποτε ἤθελε νὰ τοῦ ἀποστείλω τὸ πρῶτον κεφάλαιον. Τὸ ἔστειλα, ἀλλὰ ἦσαν πολλὰ τὰ ἑλληνικά κείμενα εἰς τὰς παραπομπὰς καὶ αἱ παραπομπὰ τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ὄχι ὀλίγα. Καὶ ὁ Βάρτολης βλέπων τὸ ἀδύνατον, οὐδὲ τὰ εἰδείξεν τοῦ ἐκδότου του.

Μη δυνάμενος νὰ εὖρω ἐκδότην Ἰταλὸν νὰ ἀναλάβῃ ἰδίως δαπάναις τὴν τυπωσὴν, δὲν ἐπροχώρησα εἰς τὴν συγγραφὴν ἀλλὰ συνέλλεγον διαρκῶς νέον ὀλιγόν.

Οὕτως ἐνανάγηος τὸ ἔργον καὶ ἡ μόνη ὠφέλεια ἦτο ὅτι ἔλαβον τὴν ἄνω ἐπιστολήν τοῦ Τυπάλλου. Ἡ ὠφέλεια δὲν ἦτο μικρὰ.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

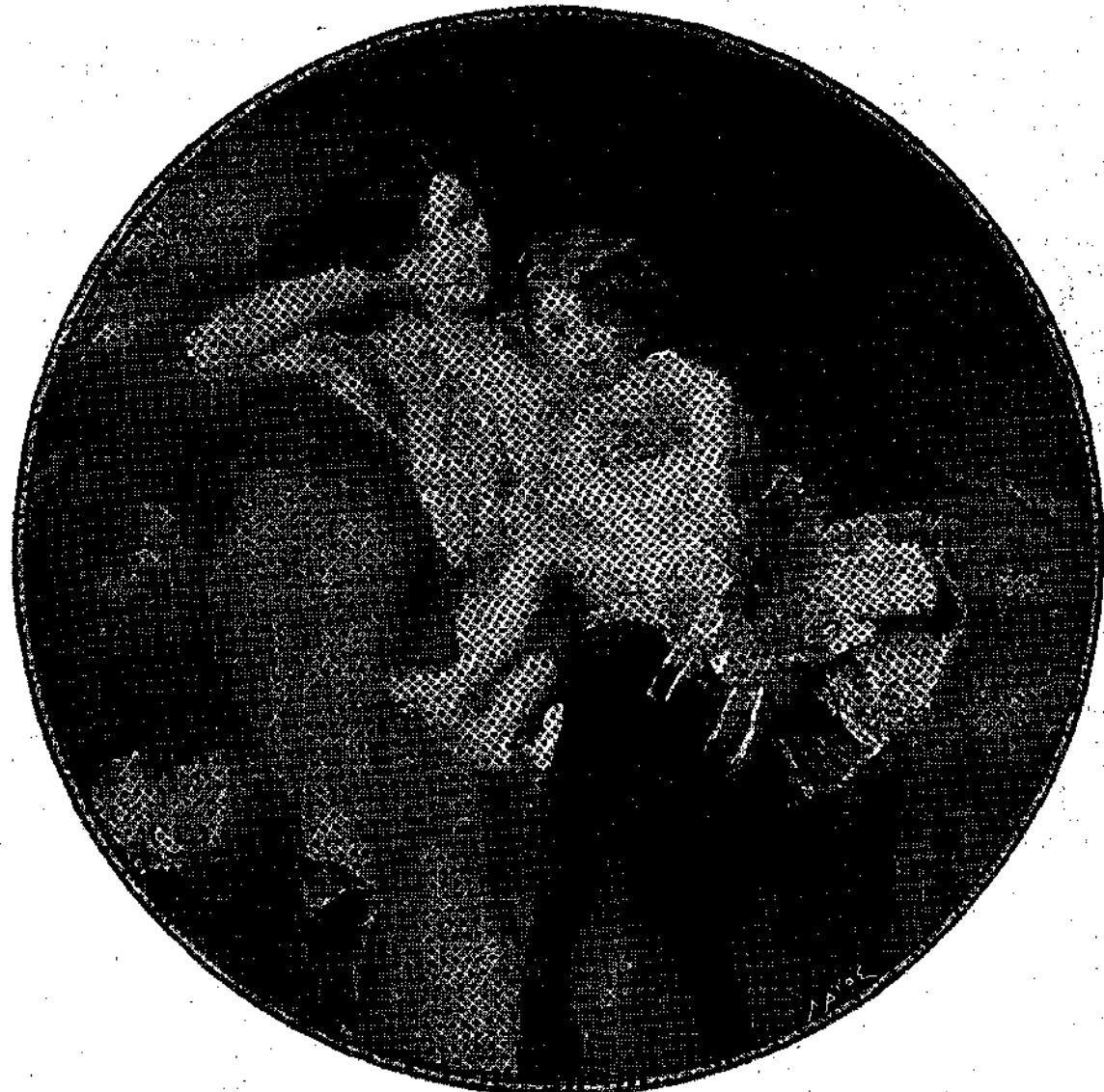
ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Ἦτον θεοσκότεινα καὶ δὲν ἔβλεπα τίποτα, μὰ χαισθανόμουν πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος περπατοῦσε κοντὰ μου. Ἄπλωνα τὰ χέρια μου, χτυποῦσα γιὰ νὰ τὸν πιάσω καὶ ἀποφάσισα νὰ σταθῶ καὶ νὰ μὴ προχωρήσω ἂν δὲν ἤθελε νὰ μιλῆσῃ, νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ τί συνέβαινε. Μὰ δὲν τὸν εὗρισκα. Προσπάθησα καὶ νὰ τοῦ κάμω νεύματα μετὰ τὰ μάτια, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μέσ' στὰ σκοτεινά, μὰ δὲν ἔβγαινε τίποτα. Καλὰ λοι-

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου.

πόν! λέω, δὲν ἔρχομαι γιὰ σένα πηγαίνω γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου· κάμω ἕναν περίπατο· ἄκου' το καλά, πηγαίνω περίπατο γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου. Τάλλεγα δυνατὰ γιὰ νὰ μ' ἀκούῃ. Περπατοῦσα ὄρες ὀλόκληρες, εἶχα φτάσει ἔξω στὰ χωράφια, ὡς σ' ἕνα δάσος· τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ φύλλα καταβρεγμένα ἀπ' τὴν δρόσον με χτυποῦσαν στὸ πρόσωπο. Καλὰ! εἶπα ἐπὶ τέλους κ' ἔβγαλα τὸ ρολοῖ μου σὰν νὰ ἤθελα νὰ ἰδῶ τὴν ὥρα. Καλὰ, τὸ λοιπὸν τώρα θὰ γυρίσω πάλι σπιτί! Μὰ δὲν γύρισα σπιτί· δὲν μποροῦσα νὰ γυρίσω σπιτί!

ΔΕΛΦΙΑ — ΥΠΟ Α. ΜΟΡΦ

κάτι μ' ἔσπρωχνε ὄλο εμπρός εμπρός. "Ἐπειτα εἶναι τόσο ὠραῖος ὁ καιρός, ἐσυλλογίσθηκα, μπόρεις μιὰ ἢ καὶ δυὸ νύχτες νὰ περπατᾷς ἔτσι, ἔχεις δὲ καιρὸ! Τῶλεγα αὐτὸ, μὰ ἦμουν κουρασμένος καὶ καταβεγγεμένος ἀπὸ τὴν δρόσο." Ἀναψα κα' ἄλλο τοιγάρο' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν πάντα κοντὰ μου, αἰσθανόμενον πὺν μὲ φυσοῦσε. Κ' ἐγὼ περπατοῦσα, περπατοῦσα, πήγαινα ἀπὸ δῶ, πήγαινα ἀπὸ κεῖ, μὰ ποτὲ δὲν γύριζα πρὸς τὴν πόλι. Τὰ πόδια μου ἄρχισαν νὰ μὲ πονοῦν ὡς τὰ γόνατα ἦμουν μούσκεμα ἀπ' τὴν δρόσο καὶ τὸ πρόσωπό μου πονοῦσε γιὰ τὴν βρεμένα κλαδιὰ ὄλο μὲ χτυποῦσαν. Εἶπα: Μπορεῖ ἴσως νὰ φαίνεται παράξενο πὺν τέτοια ὄρα τὴν νύχτα πηγαίνω περίπατο μὰ ἀπὸ μικρὸ παιδί τὴν ἔχω αὐτὴν τὴν συνήθεια νὰ πηγαίνω περίπατο σὰν πὺν μεγάλα δάση καὶ πὺν μικρῶν νάβρω. Κ' ἔσφιγγα τὰ δόντια μου καὶ προχωροῦσα. Τότε χτύπησε τὸ ρολοὶ τῆς ἐκκλησιᾶς κάτω στὴν πόλι δώδεκα ἕνα, δύο, τρία, τέσσερα ὡς τὰ δώδεκα μετροῦσα τοὺς χτύπους. Αὐτὸς ὁ γνώριμός μου ἦχος μὲ ζωντάνευσε πολὺ, ἂν καὶ πάλι θύμωνα πὺν δὲν εἶχαμε ἀπομακρυνθῆ πὺν πολὺ ἀπ' τὴν πόλι, μετὰ τὸσες ὄρες πὺν περπατοῦσαμε. Λοιπὸν ἀκριβῶς τὴν στιγμή πὺν τὸ ρολοὶ χτυποῦσε δώδεκα, νάτος πάλι ὁ ἄνθρωπός μου μπροστὰ μου γελαστός γελαστός. Δὲν θὰ τὸν ξεχάσω ὄλη μου τὴν ζωὴ, τόσο καθαρὰ τὸν εἶδα μπροστὰ μου τοῦλειπὰν δύο δόντια μπροστινὰ κ' εἶχε τὰ χέρια τοῦ σταυρωμένα στὴν ράχη...

— Μὰ πῶς μπορέσατε νὰ τὸν δῆτε στὰ σκοτεινά;

— Ἐφυγε μόνος του, ἔφυγε μ' ἕνα περίεργο φῶς πὺν λὲς καὶ ἦτον πίσω ἀπ' τὴν ράχη του καὶ ἀκτινοβολοῦσε καὶ τὸν ἔκανε ὄλον διαφανή ἄκόμα καὶ τὰ ρούχα του ἔφεγγαν σὰν τὴν ἡμέρα τὸ πανταλόνι του ἦτον ξεσκισμένο καὶ πολὺ κοντό. "Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδα μιὰ στιγμή. Σάστισα, χωρὶς νὰ θέλω ἔκλεισα τὰ μάτια μου κ' ἔκανα ἕνα βῆμα πρὸς τὰ πίσω. Ὅταν πάλι ἀνοίξα τὰ μάτια μου, εἶχε φύγει..."

— "Α..."

— Σταθῆτε ἀκόμα! Εἶχα φθάσει σ' ἐκείνον τὸν περίεργο πύργο, πὺν... Λοιπὸν πάρα κάτω: Εἶχα φθάσει σ' ἕνα πύργο, πλησίαζα, πλησίαζα καὶ ὄλο τὸν ἔβλεπα πὺν καθαρά, ἕνα μαῦρο, διατάγωνο πύργο, ἐντελῶς ἀπλό, σὰν τὸν πύργο τῶν ἀνέμων στὰς Ἀθήνας, ἂν ἔτυχε ποτὲ νὰ δῆτε καμιὰ ζωγραφιά του. Δὲν εἶχα ἀκούσει ποτὲ νὰ ὑπάρχη πύργος σ' αὐτὸ τὸ δάσος, μὰ τότε τὸν ἔβλεπα τὸν πύργο. Στέκομαι καὶ πάλι ἀκούω ἕνα: ἔλα! καὶ πλαιῖνω μέσα. Τὴν πόρτα τὴν ἀφησα ἀνοιχτὴ πίσω μου καὶ αἰσθανόμενον πὺν ἦσυχος ἔτσι.

Μέσα παρουσιάζεται πάλι μπροστὰ μου ὁ ἄνθρωπός μου στὸν ἕνα τοῖχο ἐκρέμετο μιὰ λάμπα ἀναμμένη, κ' ἔτσι μποροῦσα καλὰ νὰ τὸν ἴδω. Ἦρθε κατεπάνω μου σὰν νὰ ἦτον ὄλη τὴν ὄρα μέσα στὸ σπῆτι, γέλασε σιγὰ καὶ σιγὰ ἔθηκε μπροστὰ μου καὶ μὲ κύταξε καὶ γελοῦσε. Τὸν κύταξα στὰ μάτια, καὶ ἦτον σὰν νάβλεπα ἐκεῖ μέσα χίλια ἀσχημα πράματα, πὺν τὰ μάτια αὐτὰ εἶχαν δῆ στὴν ζωὴ. Μοῦγγευε πάλι μὲ τὸ μάτι, μὰ ἐγὼ δὲν τοῦ ἀπήντησα, καὶ ὀπισθοχωροῦσα ὄσο ἐκείνος ἤρχετο πὺν κοντὰ μου. Ἐξαφνα ἀκούω ἑλαφρὰ βήματα πίσω μου, γυρνῶ καὶ βλέπω μιὰ νέα γυναίκα πὺν ἔμπαινε μέσα. Τὴν κυτᾶω, καὶ αἰσθάνομαι χαρὰ πὺν τὴν κυτᾶω εἶχε κόκκινα μαλλιά καὶ μαῦρα μάτια, μὰ ἦταν ἀκατάστατα ντυμένη καὶ περπατοῦσε μὲ γυμνὰ πόδια στὶς πλακές. Καὶ τὰ μπράτσια τῆς ἦταν γυμνά. Μὰς κυτᾶει καὶ τοὺς δύο μιὰ στιγμή, ἔπειτα μὲ χαιρετᾷ ἔμένα χαμηλώνοντας βαθεῖα τὸ κεφάλι καὶ πηγαίνει στὸν μικρὸ τὸν ἄνθρωπο. Χωρὶς νὰ πῆ λέξι ἀρχίζει νὰ τοῦ ξεκουμπῶν τὰ ρούχα του καὶ τὸν ψάχνει, σὰν νὰ γύρευε κάτι. Καὶ σὲ λίγο βγάει ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ πανωφοριοῦ του μιὰ λάμπα πὺν ἔφεγγε καὶ τὴν κρέμασε στὸ δάχτυλό τῆς. Αὐτὴ ἡ λάμπα ἔφεγγε τόσο πολὺ πὺν δὲν ἐφαίνετο πὺν τὸ φῶς τῆς ἄλλης λάμπας πὺν ἔκαιε στὸν τοῖχο. Ὁ ἄνθρωπός μου ἔστέκετο ἦσυχος καὶ ὄλο γελοῦσε σιγὰ σιγὰ ἐνῶσα ἐκείνη τὸν ἔφαγγε. Καληνύχτα! τοῦ εἶπε καὶ τοῦ ἔδειξε μιὰ πόρτα κ' ἐκείνος, αὐτὸ τὸ φοβερό, τὸ παράξενο ὄν, μισὸ ἄνθρωπος, μισὸ ζῶον, ἔπῆγε. Ἐμείνα ἐγὼ μόνος μαζί τῆς.

Μὲ πλησίασε, πάλι ἔσκυψε βαθεῖα μπροστὰ μου καὶ εἶπε χωρὶς νὰ γελάσει, χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνή:

— Ἀπὸ πὺν ἔρχεσαι;

— Ἀπὸ τὴν πόλι, δημοφῆ μου, ἀπήντησα, ἔρχομαι ἀπὸ τὴν πόλι.

— Ἐέε, συχῶρεσε τὸν πατέρα μου! εἶπε ἔξαφνα, καὶ μὴ μὰς κάνης τίποτα κακό εἶναι ἄρρωστος, εἶναι τρελλός, τὰ εἶδες τὰ μάτια του!

— Ναί, τὰ εἶδα τὰ μάτια του ἀπήντησα ἐγὼ, καὶ αἰσθανόμενον πῶς μὲ μάγευαν, καὶ τὸν ἀκούθησα.

— Ποῦ τὸν ἀπήντησες;

— Σπῆτι μου, στὸ δικό μου σπῆτι, στὴν κάμαρά μου, καθόμουν καὶ διάβαζα.

Τότε κούνησε τὸ κεφάλι τῆς καὶ κύταξε κατὰ γῆς.

— Μὰ μὴ λυπάσαι γι' αὐτὸ, ὄραία κόρη, τῆς εἶπα ἐγὼ. Μοῦ ἔκανε τὴν εὐχαριστήσι νὰ κάνω αὐτὸν τὸν δρόμο δὲν ἔχασα τίποτα καὶ δὲν μετανοῶ πὺν σὲ βρῆκα ἐσένα. Κύταξε, εἶμαι εὐχαριστημένος καὶ χαίρομαι γέλασε τώρα κ' ἐσοῦ!

Μὰ ἐκείνη δὲν γέλασε εἶπε:

— Βγάλε τὰ παπούτσια σου, δὲν θὰ φύγῃς σήμερα τὸ βράδυ ἀπὸ ἐδῶ ἐγὼ θὰ στεγνώσω τὰ ρούχα σου!

Κύταξε τὰ ρούχα μου, ἦταν μούσκεμα, τὰ παπούτσια μου ἦταν γεμάτα νερό. Ἐκίνα ὄπως μοῦ εἶπε, ἔβγαλα τὰ παπούτσια μου καὶ τῆς τᾶδωσα μὰ τότε ἐκείνη ἔσβησε τὴν λάμπα καὶ εἶπε: Ἐλα! καὶ μὴ μιλήσ!

— Στάσου λίγο, καλὴ μου! τῆς εἶπα ἐγὼ κ' ἔκανα νὰ τὴν κρατήσω. Ἄν δὲν εἶναι νὰ κοιμηθῶ ἐδῶ — τί μὲ κάνεις νὰ βγάλω τὰ παπούτσια μου ἀπὸ τώρα;

— Δὲν πρέπει νὰ τὸ μάθης, εἶπε ἐκείνη.

Καὶ δὲν τᾶμαθα.

Μὲ ὠδήγησε ἀπὸ τὴν πόρτα σὲ μιὰ σκοτεινὴ κάμαρα ἀκουσα ἕνα θόρυβο πίσω μας σὰν κάποιος νὰ φυσοῦσε αἰσθάνθηκα ἕνα μαλακὸ χέρι πάνω στὸ στόμα μου καὶ τοῦ κοριτσιοῦ ἡ φωνὴ εἶπε:

— Ἐγὼ εἶμαι, πατέρα, ὁ ξένος ἔφυγε — ἔφυγε μακριά.

Μὰ πάλι ἀκουσα τὸν παραμορφωμένο τρελλὸ πὺν ἔτρεχε πίσω μας ἀσθμαίνοντας βαρεῖα.

Ἀνεβήκαμε μιὰ σκάλα, ἡ κόρη βαστοῦσε τὸ χέρι μου, καὶ κανεὶς μας δὲν μιλοῦσε. Μπήκαμε σὲ μιὰ ἄλλη κάμαρα θολωτὴ, πὺν ἦταν σκοτεινὴ, μαῦρη κατὰμαυρη.

— Σιγὰ! ψιθύρισε. Νὰ τὸ κρεββάτι μου.

Κ' ἐγὼ γύρεψα νὰ βρῶ τὸ κρεββάτι καὶ τὸ βρῆκα.

— Τώρα βγάλε καὶ τᾶλλα σου ρούχα, ψιθύρισε πάλι.

Τᾶβγαλα καὶ τῆς τᾶδωσα.

— Καληνύχτα! εἶπε.

— "Ὁχι, μείνε; καλὴ μου, γλυκειά μου! Τώρα καταλαβαίνω γιὰ τὸ μὲ εἶπες νὰ βγάλω τὰ παπούτσια μου ἐκεῖ κάτω ναι θὰ εἶμαι πολὺ ἦσυχος, ὁ πατέρας σου δὲν μ' ἀκουσε — ἔλα!

Μὰ δὲν ἦρθε.

— Καληνύχτα! εἶπε ἄλλη μιὰ φορὰ κ' ἔφυγε...

Ἡ Δάγνη εἶχε γίνε κόκκινη σὰν φλόγα, τὸ στήθος τῆς ἀνεβοκατέβαινε βιαστικά, τὰ ρουθούνια τῆς ἔτρεμαν. Γλήγορα ρώτησε:

— Ἐφυγε;

— Ναί, δυστυχῶς! ἀπήντησε ὁ Νάγκελ.

Μικρὴ σιγῆ.

— Γιατί λέτε δυστυχῶς;

— Χμ! δὲν πρέπει νὰ τὸ μάθης.

Χά, χά, χά, καὶ δὲν τᾶμαθα! — Καλά. Καὶ λοιπὸν ἔπειτα; Τί περίεργο πὺν εἶναι!

— Ναί, λοιπὸν τώρα ἀλλάζει ἡ νύχτα μου καὶ γίνεται σὰν ἕνα μαγικὸ παραμῦθι, μιὰ ἐνθύμησι

τριαναφυλλένια. Φαντασθῆτε μιὰ φωτεινὴ φωτεινὴ νύχτα... Ἦμουν μόνος, τὸ σκοτάδι γύρω μου ἦτον βαθὺ καὶ πυκνὸ σὰν βελούδο. Ἦμουν κουρασμένος, τὰ πόδια μου ἔτρεμαν, ἦμουν καὶ λίγο ζαλισμένος. Τὸν μασκαρᾶ τὸν τρελλὸ πὺν ὄρες ὀλόκληρες μὲ ἔτρεχε ἐδῶ κ' ἐκεῖ στὰ βρεμένα χόρτα, πὺν σὰν ζῶο μὲ τραβοῦσε μόνο μὲ τὸ βλέμμα του καὶ μὲ τὸ ἔλα! ἔλα! του. Ἄλλη φορὰ τοῦ παίρνω τὴν λάμπα καὶ τοῦ τὴν πετῶ πὺν νὰ τοῦ σπᾶσω τὰ μούτρα του! Ἦμουν φοβερὰ θυμωμένος, ἀναψα στὸν θυμὸ μου ἕνα τοιγάρο κ' ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ. Ἐμείνα λίγη ὄρα ξαπλωμένος καὶ κύταξα τὴν φωτιὰ τοῦ τοιγάρου μου ἔπειτα ἀκούω πὺν κλείνει κάτω ἡ μεγάλῃ πόρτα — ἔπειτα ὄλα ἦσυχα.

Πέρασαν δέκα λεπτά. Μὴ τὸ ξεχνᾶτε: εἶμαι ξαπλωμένος, ἐντελῶς ξυπνὸς ἀπάνω στὸ κρεββάτι μου καὶ καπνίζω τὸ τοιγάρο μου. Διὰ μιᾶς πρηνῆ μιὰ βοή μὲς ἀπ' τὸν θόλο, σὰν νὰ ἦταν παντοῦ τρύπες ἀνοιγμένες στὸ ταβάνι. Ἀκουμπῶ στὸν ἀγκῶνα καὶ ἀφήνω τὸ τοιγάρο μου νὰ σβύσει, κυτᾶω δεξιὰ κ' ἀριστερὰ στὰ σκοτεινά καὶ δὲν βλέπω τίποτα. Σαπλῶνα πάλι κ' ἀκούομαι, καὶ ἦτον σὰν νὰκούα μακρινὸς ἦχος, μιὰ θαυμάσια χιλιόφωνη μουσικὴ, κάπου μακριά, ἴσως ἐκεῖ ψηλὰ στὸν οὐρανὸ, μὰ χιλιόφωνη καὶ σιγανή. Αὐτὴ ἡ μουσικὴ ἦχει ἀδιάκοπα καὶ ἔρχεται πὺν κοντὰ, πὺν κοντὰ, καὶ στὸ τέλος κυματίζει ἀπὸ πάνω μου, ἀπάνω ἀπ' τὴν στέγη τοῦ πύργου. Ἀκουμπῶ πάλι στὸν ἀγκῶνα. Καὶ τότε βλέπω κάτι πὺν ἀόμα σήμερα ὄταν τὸ σκέπτομαι μὲ γμιρίζει καὶ μὲ μεθᾷ μ' ἕνα παράξενο, ὑπερφυσικὸ αἶσθημα ἡδονῆς: Ἐνας χεῖμαρρος ὄλο μικρὰ, μικροῦτσικα, λαμπερὰ πραγματάκια, κατεβαίνει καὶ χύνεται πρὸς τὰ κάτω, πρὸς ἐμένα εἶναι ὀλόσπρα ἀγγελάκια, μυριάδες μικρὰ ἀγγελάκια, πὺν κατεβαίνουν ἀπὸ πάνω σὰν λοξὸς τοῖχος φωτός. Γεμίζουν τὸν θόλο, θὰ εἶναι ὡς ἕνα ἑκατομμύριο, σὰν κῆμα ἀνεβοκατεβαίνουν ἀπ' τὸ πάτωμα ὡς στὴν στέγη καὶ τραγουδοῦν, τραγουδοῦν καὶ εἶναι ὀλόγυμνα καὶ κάτασπρα. Ἡ καρδιά μου παύει νὰ χτυπᾷ παντοῦ εἶναι ἀγγελοι, ἀκούω τὸ τραγοῦδι των, περνοῦν καὶ χαϊδεύουν τὰ βλέφαρά μου, κάθονται μὲς στὰ μαλλιά μου, καὶ ὄλος ὁ θόλος εἶναι γεμάτος ἀπ' τὸ ἄρωμα πὺν χύνεται ἀπ' τὸ στόμα των.

Ἐγὼ εἶμαι ξαπλωμένος, ἀκουμπισμένος στὸν ἀγκῶνα μου καὶ τεντώνω τὸ χέρι μου καὶ μερικὰ ἀγγελάκια ἔρχονται καὶ κάθονται ἀπάνω ἔτσι ἀπάνω στὸ χέρι μου φαίνονται σὰν μιὰ τρεμουλιαστὴ πλειάς. Μὰ σκύβω κοντὰ των καὶ τὰ κυτᾶω στὰ μάτια, καὶ βλέπω πῶς αὐτὰ τὰ μάτια εἶναι τυφλά. Τὰ ἀφήνω νὰ φύγουν τὰ ἑπτὰ τυ-

φλά ἀγγελάκια καὶ πιάνω ἄλλα ἐπτά, καὶ εἶναι κα' αὐτὰ τυφλά. Ἄχ, ὅλα ἦταν τυφλά — ὅλος ὁ πύργος ἦτον γεμάτος τυφλά ἀγγελάκια πού τραγουδοῦσαν.

Δὲν κουνούσα· σχεδὸν δὲν εἶχα πιά ἀναπνοή όταν εἶδα πὼς ἦτον ἔτσι καὶ γι' αὐτὰ τὰ τυφλά μάτια ἑνας πόνος κέρασε μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά μου.

Πέρασε ἓνα λεπτό. Μένω ξαπλωμένος κα' ἀκροάζομαι κα' ἀκούω κάπου στὰ μακρινὰ ἓνα βαρὺ χτύπημα, ἦτον τόσο ἀγριο τὸ ἀκούω τόσο καθαρά, πολλή ὥρα ἀντηχοῦσε ἀκόμα ἦτον πάλι τὸ ρολόι τῆς ἐκκλησίας τῆς πόλεως πού χτυποῦσε χτυποῦσε μία.

Καὶ διὰ μιᾶς ἔπαινε τὸ τραγούδι τῶν ἀγγέλων. Τὸν εἶδα πὼς πάλι ἐτακοινοῦντο καὶ πέταξαν, ἀνέβηκαν ἀπάνω στὴν στέγη, μαζεύτηκαν γιὰ νὰ φύγουν, ἐστέκοντο ἐκεῖ σὰν ἓνας τοῖχος ὅλος φῶς καὶ ὅλοι γύρισαν νὰ με κιντίζουν ἐνῶ ἔφρευγαν. Ὁ τελευταῖος γύρισε πάλι καὶ πάλι με ξανακίταξε με τὰ τυφλά του μάτια πρὶν νὰ φύγῃ.

Αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖο πού θυμοῦμαι — αὐτὸς ὁ ἓνας ἄγγελος πού γύρισε καὶ με κίταξε. Ἐπειτα, ἔγιναν ὅλα σκοτεινά. Ἐπῆσα πίσω ἀπάνω στὰ μαξιλάρια καὶ ἀποκοιμήθηκα...

Ὅταν ξύπνησα, ἦτον μέρα. Ἦμουν μόνος μέσα στὴ δολωτὴ κάμαρα. Τὰ ρούχα μου ἦτον μπροστά μου κάτω στὸ πάτωμα· τὰ ἔπιασα, ἦτον ἀκόμα λίγο ὑγρά, μὰ τὰ φόρεσα. Τότε ἀνοίξε ἡ πόρτα καὶ ἡ νέα πού εἶχα ἰδῆ ἀποβραδὺς ξαναφάνηκε.

Ἔρχεται κοντὰ μου καὶ ἐγὼ λέγω:

— Εἶσαι τόσο γλωμῆ, ὠραία κόρη πού ἦσουν αὐτὴν τὴν νύχτα;

— Ἐκεῖ ἀπάνω, λέγει καὶ δείχνει πρὸς τ' ἀπάνω, πρὸς τὴν στέγη τοῦ πύργου.

— Δὲν κοιμήθηκες;

— Ὅχι, δὲν κοιμήθηκα, ἔμεινα ξυπνὴ.

— Μὰ δὲν ἀκουσες μουσικὴ αὐτὴν τὴν νύχτα; ρώτησα. Ἐγὼ ἀκουσα μὰ ἀπερίγραπτη μουσικὴ.

— Ναί, ἐγὼ ἦμουν πού ἔπαιζα καὶ τραγουδοῦσα.

— Ἐοῦ ἦσουν; πές μου παιδί μου, ἀν ἦσουν ἐοῦ;

— Ναί, ἐγὼ ἦμουν, εἶπε. Ἐπειτα μοῦδωσε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε: Μὰ ἔλα τώρα, θὰ σὲ ὀδηγήσω στὸν δρόμο.

Καὶ βγήκαμε ἀπ' τὸν πύργο καὶ χέρι χέρι πήγαμε στὸ δάσος. Ὁ ἥλιος ἔπεφτε στὰ χρυσὰ της μαλλιά καὶ τὰ μαῦρα της μάτια ἦταν ὠραϊότατα. Τὴν πήρα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ τὴν φίλησα στὸ μέτωπο τρεῖς φορές· ἔπειτα γονάτισα μπροστά της. Πῆρε ἀπὸ πάνω της μὴ μαύρη

κορδέλα, τὰ χέρια της ἔτρεμαν, καὶ τὴν ἔδεσε γύρω στὸ χέρι μου μὰ ἐνῶ τῶδεγε, ἔκλαιε κα' ἦτον συγκλημένη. Τὴν ρώτησα:

— Γατί κλαῖς; Φύγε κα' ἀφήσέ με ἀν σοῦ-κανα κακό!

Μὰ ἐκαίγη εἶπε μόνο: Τὴν βλέπεις τὴν πόλι;

— Ὅχι, εἶπα ἐγὼ, δὲν τὴν βλέπω. Τὴν βλέπεις ἐσύ;

— Σήκω κα' ἔλα νὰ προχωρήσωμε.

Καὶ προχωρήσαμε, τὸ ἴδιο μονοπάτι, κατεβήκαμ' ἓναν λόφο, ἀνέβηκαμ' ἓναν λόφο· πάλι στάθηκα καὶ τὴν ἔσυρα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ εἶπα:

— Πῶς σ' ἀγαπῶ ἔτσι! πὼς με γεμίζει μ' εὐτυχία!

Κ' ἔτρεμε μέσ' στὰ χέρια μου καὶ ὁμως εἶπε:

— Τώρα πρέπει νὰ γυρίσω. Τώρα τὴν βλέπεις τὴν πόλι!

— Ναί, εἶπα κα' ἐσὺ τὴν βλέπεις!

— Ὅχι, εἶπε.

— Πῶς ὄχι; ρώτησα.

Ἐπῆσε δύο βήματα πίσω καὶ με κίταξε με μεγάλα μάτια, καὶ πρὶν νὰ φύγῃ χαμήλωσε πάλι βαθεῖα τὸ κεφάλι γιὰ νὰ με χαιρετήσῃ. Ὅταν ἀπομακρυνθήκαμε λίγα βήματα, γύρισε ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ με κίταξε.

Μὰ τότε εἶδα πὼς καὶ τὰ δικά της μάτια ἦταν τυφλά.

Ἐπειτα περνοῦν δώδεκα ὥρες, μὰ δὲν μπορῶ νὰ πῶ πὼς πέρασαν· δὲν τίς κατάλαβα. Δὲν ξέρω τί συνέβηκε αὐτὲς τὲς δώδεκα ὥρες.

Εἶναι πάλι βράδυ, ἓνα βράδυ σκοτεινὸ, γλυκὸ, φθινοπωριάτικο. Κάθομαι στὴν κάμαρά μου καὶ βαστῶ ἓνα βιβλίον στὸ χέρι. Κιντίζω τὰ πόδια μου· εἶναι ἀκόμα λίγο ὑγρά, κιντίζω τὸ χέρι μου, ἓνα κομμάτι μαύρη κορδέλα εἶναι ἀκόμα δεμένη. Ὅλα εἶναι ἀκριβῶς ὅπως ἦταν.

Χτυπῶ τὸ κονδούνη κα' ἐρωτῶ τὴν ὑπηρετρία ἀν εἶναι κανένας πύργος κάπου κοντὰ, κάπου μέσ' στὸ δάσος, ἓνας μαῦρος διατάγωνος πύργος; — Ἡ ὑπηρετρία λέγει ναί, εἶναι ἓνας τέτοιος πύργος. — Καὶ κάθονται μέσα ἄνθρωποι;

— Ναί, ἓνας ἄνθρωπος, μὰ εἶναι ἀρρωστος, εἶναι μεθυσμένος· οἱ ἄνθρωποι τὸν λέν: τὸ στοιχειό καὶ ἔχει καὶ μιὰ κόρη καὶ κάθεται κα' αὐτὴ στὸν πύργο· ἄλλος ἀπὸ αὐτοὺς δὲν κάθεται ἐκεῖ.

— Καλά, καληνύχτα.

Καὶ πάω καὶ πέφτω στὸ κρεβάτι.

Καὶ πρῶι πρῶι τὴν ἄλλη μέρα πηγαίνω ἔξω στὸ δάσος· παίρνω τὸ ἴδιο μονοπάτι καὶ βλέπω τὰ ἴδια δέντρα καὶ βρίσκω καὶ τὸν πύργο. Πλησιάζω τὴν πόρτα καὶ τότε βλέπω κάτι πού κόπηκε τὸ αἷμα μου. Κατὰ γῆς ξαπλωμένη εἶναι ἡ τυφλὴ νέα καταξομισμένη, κατασυντριμμένη, σὰν νάπεσε ἀπὸ ψηλά, πεθαμένη. Κοίτεται ἐκεῖ

μέ ανοιχτό στόμα και ὁ ἥλιος φέγγει ἀπάνω στὰ κόκκινα τῆς μαλλιά. Κι' ἀπάνω στὸν πύργο στὴν ἀκρὴ τῆς στέγης κυματίζει ἓνα κουρέλι ἀπὸ τὸ φόρεμά της, ποὺ ἔμεινε κρεμασμένο ἐκεῖ ἀπάνω. Ὁ μικρὸς ἀνθρωπάκος ὅλο περιπατᾷ ἐδῶ κ' ἐκεῖ γύρω στὰ βότσαλα και κυτᾶζει τὴ νεκρή. Τὸ στήθος του τρέμει και οὐρλιάζει δυνατά, δὲν κάνει τίποτα ἄλλο μὰ ὅλο γυρίζει γύρω της και τὴν κυτᾶζει και οὐρλιάζει. Ὅταν γύρισε και μὲ κύταξε, τρόμαξε ἀπὸ τὸ βλέμμα του και ἔτρεξε νὰ σωθῶ πρὸς τὴν πόλι. Δὲν τὸν ξαναεῖδα ποτὲ πιά...

Ὁ Νάγκελ ἐσιώπησε.

Γιὰ πολλὴ ὥρα κανεὶς δὲν μιλοῦσε. Ἡ Δάγνη περπατοῦσε σιγὰ και κύταζε μπροστὰ της. Ἐπειτα: — Θεέ μου, τί παράξενο παραμῦθι!

Πάλι ἔγινε σιωπή, ὁ Νάγκελ δοκίμασε μερικὲς φορὲς νὰ τὴν διακόψῃ, λέγοντας κάτι γιὰ τὴν βραθεὶά ἡσυχία τοῦ δάσους, μὰ ἡ Δάγνη δὲν ἀπαντοῦσε. Ἐπὶ τέλους γέλασε δυνατὰ και εἶπε:

— Μὰ αὐτὸ εἶναι ὀχτῶ χρόνια τώρα δὲν ἔγινε σήμερα. Αἰσθάνεσθε πὼς ἴσια ἴσια ἐδῶ μυρίζει ὄραϊα τὸ δάσος; Ἐλάτε νὰ καθίσωμε.

Ἐκείνιος πάντα σιωπηλὴ, σκεπτικὴ, κ' ἐκείνιος ἐκείνιος ἐμπρός της.

— Συλλογίζεστε ἀκόμα τὸ παραμῦθι; ρώτησε.

— Ναί.

Πάλι τῆς εἶπε πὼς εἶναι πολὺ παλιὸ και δὲν ἀξίζει νὰ κἀθετα κανεὶς νὰ τὸ σκέπτεται. Και ἔπειτα δὲν εἶναι και τόσο φοβερό, ἔ; Ἀχ, ἔπρεπε νάκουσῃ τὰ παραμῦθια ποὺ λέν οἱ ἄνθρωποι στὸς τροπικούς. Ἀκουσε αὐτὸς πολλές φορὲς κ' ἀνατριχίαζε ἀπ' τὸν φόβο.

— Δὲν τὴν βροῖκα και πολὺ φοβερὴ τὴν ἱστορία σας, εἶπε, μὰ ἀλλόκοτη, παραξενή. Και σὰς εὐχαριστῶ ποὺ μοῦ τὴν διηγηθήκατε.

Ἦτον τόσο χαρούμενος ποὺ ἔγινε πάλι πιδ ὀμιλητικὴ, ποὺ ἄρχισε πάλι νὰ λήη και νὰ διηγῆται τί λογίων πράματα ξέρουν και διηγοῦνται οἱ ἄνθρωποι στὸς τροπικούς. Ἐλάτε στὴν Κεϋλάνη στὸ Ταυριαπάρνι ἔλατε στὰ βουνὰ και στὰ δάση τῆς Μεγαβίλλας νάκουσέτε ἐκεῖ παραμῦθια παραμῦθια ποὺ κῶβεται ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖ βρίσκεται ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους λαοὺς τοῦ κόσμου οἱ πρωτάνθρωποι, οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Κεϋλάνης. Ζοῦν τὴν πιδ ἔλεσινὴ ζωὴ οἱ Σιγγαλέσοι κ' οἱ Εἰθωπαιοὶ τοὺς ἔχουν διῶξει μὲσ' στὰ δάση, μὰ ξέρουν νὰ λέν κάτι ἱστορίες! Ἱστορίες γιὰ τίς σπηλιὰς ποὺ ἔχουν διαμάντια, γιὰ τίς σαγηνευτικὲς νεράιδες, γιὰ τὰ στοιχεῖα τῆς γῆς και τοῦ ἀέρα, γιὰ παλάτια μαργαριταρένια και ἄλλα. Αὐτὸς ὁ λαὸς ζῆ μὲ μιὰ Μοῖρα, μὲ θανατώσεις παραδόσεις, κάθε ἀνθρώπος αἰσθάνεται σὰν ἀπόγονος τῶν μεγάλων

βασιλιάδων τῶν παραμυθίων. Ἐνῶ εἶναι ντυμένοι μὲ κουρέλια, ὅταν μιλοῦν ἀναγκάζουν τὸν ξένο νὰ χαμηλώνῃ τὸ βλέμμα του μπροστὰ τους. Τοὺς ἀρέσει προπάντων νὰ περιγράφουν τὰ μυστηριώδη, τὰ μεγάλα και τὰ θαυμάσια και τ' ἀνεξήγητα. Εἶναι σὰν νὰ ζοῦν μέσα σ' ἓναν κόσμο παραμυθένιο και μιλοῦν γιὰ τ' ἄγρια παλάτια τῶν μαγισσῶν πίσω ἀπ' τὰ βουνὰ και γιὰ τὸν βουβὸ τὸν Παντοδύναμο μὲσ' στὰ σύννεφα, τὴν μεγάλη Δύναμι ποὺ δουλεῖ ἐκεῖ ἀπάνω και τρώει ἀστρα, σὰν γιὰ τὰ πιδ φυσικὰ πράματα. Μὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ζοῦν κάτω ἀπὸ ἓναν ἄλλο ἥλιο και τρῶνε καρποὺς ἀντι βρομῆ!

Ἡ Δάγνη γελοῦσε και τοῦ ἀντίλεγε. Μήπως κ' ἡ βρομῆ δὲν εἶναι καλὴ; Κ' ἐμεῖς δὲν ἔχομε τόσα ὄραϊα παραμῦθια; π.χ. τὸν Ἀσμπυρόν;

Ὁ Νάγκελ μὲ ὀρμὴν εἶπε: ναί βέβαια βέβαια, ἡ βρομῆ εἶναι ἐξαιρετὴ τροφὴ σ' αὐτὴν τὴν χώρα ποὺ δὲν ἔχει ἥλιο· πιδς μπορεῖ νὰ πῆ τὸ ἐναντίον; Μὰ ὁ ἥλιος! Μπορεῖ νὰ φαντασθῆ ἓναν ἥλιο ποὺ καιεὶ φοβερά, ποὺ ἀφρίζει ἀπὸ φῶς κ' ἀπὸ φλόγες. Τὰ παραμῦθια τῶν παγωμένων κορυφῶν μὲ τίς νύφες τοῦ Βορρᾶ, αὐτὰ εἶναι ἄνοστα δημιουργήματα μιᾶς σαχλῆς φαντασίας ποὺ γεννιοῦνται σὲ σκοτεινὲς νυχτιὰς χειμωνιάτικες μέσα σὲ φτωχὲς καλύβες ποὺ κρέμεται ἡ λάμπα ἀπ' τὴν μέση τοῦ ταβανιοῦ!

Διάβασε ποτὲ τὰ παραμῦθια τῆς Χαλιμᾶς; Τὰ παραμῦθια τοῦ Γκούδμπραντοῦ, αὐτὰ εἶναι ὅλο λυπητερὴ, χωριάτικη ποιησι, ὅλο πειθὴ φαντασία — βέβαια, τέτοιο εἶναι τὸ πνεῦμα μας. Δὲν μπορέσαμε νὰ φαντασθοῦμε και νὰ κάνωμε τίποτα καλύτερο. Δανειστήκαμε λίγα στολιδιά ἀπὸ δῶ, κλέψαμε λίγα ἀπὸ κεῖ. Τί; — Ἐ, και αὐτὰ τὰ παραμῦθια τοῦ Νορδλάνδ, δὲν εἶναι κ' αὐτὰ τὸ ἴδιο; Ὅταν τ' ἀκούη κανεὶς νομίζει πὼς βλέπει ἓναν ψαρά ποὺ βγαίνει ἀπ' τὴν βάρκα του και τὰ παπούτσια του στάζουν ὅλο θάλασσα. Ἄλλο τίποτα δὲν μπορέσαμε νὰ φαντασθοῦμε και νὰ πλάσωμε ἀπὸ τὴν μυστηριώδη και ἄγρια ὀμορφιὰ τῆς θάλασσας. Γιὰ τὸν Ἀνατολίτη, τὸ πλοῖο ποὺ πλέει στὶς βόρειες θάλασσες θὰ ἦτον ἓνα πλοῖο μυθικὸ, ἓνα πλοῖο ἐνὸς μεγάλου στοιχειοῦ. Ἐτυχε νὰ δῆ ποτὲ ἓνα τέτοιο πλοῖο; ὄχι; εἶναι σὰν ἀληθινὸ πλάσμα, σὰν ἓνα μεγάλο, θηλυκὸ τέρας. Τὸ ὄραφος πετᾷ στὸν ἀέρα σὰν ἓνα κέρας ποὺ ὀρίζει ὄλους τοὺς ἀνέμους. Μὰ γιὰ νὰ δῆ κανεὶς αὐτό, χρειάζεται ἰδιαιτέρο φῶς, και γιὰ νὰ τὸ διηγηθῆ χρειάζεται ἓνας νοῦς ποὺ νὰ ξεχειλιθῆ ἀπὸ παραφροσύνη. Νά, τὸ ζήτημα εἶναι αὐτό: ἐδῶ δὲν φέγγει ὁ ἥλιος· ὁ νορβηγικὸς ἥλιος εἶναι μιὰ σελήνη, μιὰ λάμπα ποὺ φέγγει μόνο τόσο, ὅσο νὰ μπορῆ

ὁ Νορβηγὸς νὰ διακρίνῃ τὸ ἄσπρο ἀπὸ τὸ μαῦρο.

— Ἀλήθεια δὲν μπορῶ νὰ σὰς καταλάβω, εἶπε ἡ Δάγνη, και μοῦρχειται νὰ γελᾶσω ὅταν τὸ συλλογίζωμαι. Ἀδιάφορο γιὰ τί πρῶτα γίνῃ λόγος, πάντα θὰ εἶστε ἐναντίον ὀλωνῶν. Μὰ ἀλήθεια εἶναι τόσο διασκεδαστικὸ νὰ σὰς ἀκούη κανεὶς, ποὺ σὰς παρακαλῶ ἐξακολουθήσετε, πῆτε κ' ἄλλα. Μοῦ κάνει τόση εὐχαρίστησι. Ποιὰ εἶναι π.χ. ἡ γνώμη σας γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἄμυνα;

Ὁ Νάγκελ κατακοκκίνησε και χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Πὼς μποροῦσε αὐτὴ ἡ γυναῖκα μὲ τὰ τόσο γαλανὰ μάτια νὰ τὸν κοροϊδεύῃ ἔτσι; Ἐπὶ τέλους ἂν ἦτον ἄλλη ὄρα, καλὰ μὰ μιὰ τέτοια ὄραϊα βραδυὰ, μέσα σὲ τέτοια βραθεὶά ἡσυχία! Εἶπε σὰν ζαλισμένος:

— Ἐθνικὴ ἄμυνα; ἐθνικὴ ἄμυνα; τί ἐννοεῖτε;

— Ἄ, ἔτσι μόνο μοῦ κατέβηκε, εἶπε βιαστικὰ και κοκκίνησε κ' ἐκείνη. Δὲν θὰ ἤθελα νὰ σὰς κακοφανῆ. Δηλαδή αὐτὸ συμβαίνει: διοργανώνομε μιὰ ἀγορά, μιὰ βραδυνὴ διασκεδάσι γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἄμυνα. Και ἔτσι μοῦ ἤρθε στὸν νοῦ και τὸ εἶπα.

Αἰὰ μιᾶς σηκώνει τὸ κεφάλι του και τὴν κυτᾶζει και τὰ μάτια του λάμπουν.

— Εἶμαι εὐτυχῆς σήμερα τὸ βράδυ, ξέρετε, και γι' αὐτὸ ἴσως νὰ μιλήσω πάρα πολὺ. Μὰ μὲ συγχωρεῖτε; ἔ; Βέβαια βρίσκετε πὼς ἡ ἱστορία ποὺ σὰς διηγήθηκα δὲν ἦτον ὄραϊα. Ἄλλη φορὰ ἴσως θὰ τὴν ἔλεγα καλύτερα, ἴσως λίγο πιδ καλύτερα, δὲν ξέρω. Μὰ σήμερα τὸ βράδυ, ὀρισμένως, ἤμουν πάρα πολὺ χαρούμενος γιὰ νὰ μπορέσω νὰ διηγηθῶ και κάτι καλὰ. Χαίρομαι γιὰ ὅλα, γιὰ κάθε τι· πρῶτα ἀπ' ὅλα χαίρομαι ποὺ ἔχω τὴν εὐτυχία νὰ εἶμαι μαζί σας ναί, σὰς εὐγνωμονῶ τόσο τόσο ἐγκάρδια, πιστεύετε μὲ μὰ ἔπειτα χαίρομαι και γιὰ τὸ μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι αὐτὴ ἡ πιδ ἔμορφη εὐτυχία τῆς ζωῆς μου. Δὲν τὸ καταλαβαῖνω. Αἰσθάνομαι σὰν νὰ εἶμαι κ' ἐγὼ ἓνα κομάτι αὐτοῦ τοῦ δάσους, αὐτοῦ τοῦ κάμπου, σὰν κλαδί πενύκου ἢ μιὰ πέτρα, ἄς εἶναι και πέτρα, μὰ μιὰ πέτρα ποὺ εἶναι γεμάτη ὄλην αὐτὴ τὴν λεπτὴ μυραδιὰ και τὴν εἰρήνη ποὺ μᾶς τριγυρίζει. Γιὰ δῆτ' ἐκεῖ, ἄχ, δῆτ' ἐκεῖ! Σημερώνει. Βλέπετε τὴν ἀργυρὴ γραμμὴ; δὲν εἶναι θαυμάσιο;

Κ' οἱ δύο κύταξαν πρὸς τὴν ἀργυρὴ γραμμὴ ἔπειτα ἐκείνη τὸν κύταξε και εἶπε:

— Μὴ νομίζετε πὼς κ' ἐγὼ δὲν σὰς εἶμαι εὐγνώμων σήμερα τὸ βράδυ!

Και τὸ εἶπε αὐτὸ χωρὶς νὰ εἶναι καθόλου ἀναγκασμένη νὰ τὸ πῆ, ἔτσι μόνη της σὰν νὰ ἐχάριετο ποὺ τῷλεγε.

— Ἐσεῖς; ἀλήθεια; Πὼς μὲ κάμνετε εὐτυχῆ!

Ἀχ, αὐτὴν τὴν νύχτα ποτὲ δὲν θὰ τὴν ξεχάσω! Νὰ σὰς δεῖξω ἓνα μικρὸ τέχνασμα ποὺ ξέρω μὲ ἓνα ἄχυρο και μὲ ἓνα κλαδί, και ποὺ τὸ ἄχυρο εἶναι πιδ δυνατό ἀπὸ τὸ κλαδί; Θὰ ἤθελα νὰ ἔκαμνα ἓνα σωρὸ πράματα ποὺ νὰ σὰς κάμνον ἐυχαρίστησι, μόνο ἀπὸ εὐγνωμοσύνη γιὰ νὰ σὰς δεῖξω τὴν ὑποταγὴ μου. Μὰ ἄς μιλήσωμε καλύτερα. Σήμερα εἶναι τοῦ Ἄτ Γιανιοῦ. Ἀχ, τί ὀμορφα ποὺ εἶναι, τί μαγευτικὰ! Κυτᾶζτ' ἐκεῖ, ἀφήστε με νὰ σὰς πῶ και τὸ πιδ μικρὸ πρῶμα ποὺ μοῦ κάνει ἐντύπωσι· ἐκεῖνιος ὁ θάμνος ἐκεῖ κυτᾶζει πὼς σκύβει ἐδῶ πρὸς ἐμᾶς και φαίνεται τόσο καλός! Κι' ἀπὸ τὸ ἓνα πένκο στὸ ἄλλο ὄφαινει ἡ ἀράγνη τὰ νήματά της εἶναι σὰν σπάνια κινέζικη ἐργασία, σὰν ἥλιοι ὄφασμένοι ἀπὸ νερό. Δὲν κρυώνετε καθόλου; Εἶμαι βέβαιος πὼς τώρα χορεῖν γύρω μας ζεστές, χαμογελαστὲς νεράιδες· μὰ ἐγὼ θ' ἀνάψω μιὰ φωτιά, ἂν κρυώνετε ἀλήθεια, ἐδῶ κοντὰ δὲν ἦτον ποὺ βροῖκαν τὸν Κάρλοσεν;

Ἐκείνη δυσαρεστημένη εἶπε:

— Οὐφ! μὴ μιλοῦμε γιὰ κείνον! Ἀφήσατε τον, παρακαλῶ. Ἀκούστηκε ποτὲ τέτοιο πρῶμα!

Πάλι ζήτησε συγγνώμη ποὺ τὴν δυσαρέστησε:

— Μὰ ξέρετε, λέγουν πὼς σὰς ἀγαποῦσε πάρα πολὺ — και τὸν καταλαβαῖνω τόσο καλὰ.

— Ἐμένα μ' ἀγαποῦσε; Ναί, ἴσως λίγο, μπορεῖ. Δὲν λέν και πὼς σκοτώθηκε γιὰ μένα, μὲ τὸ δικὸ μου μαχαίρακι; — Μὰ τώρα πρέπει νὰ πηγαίνομε.

Σηκώθηκε. Εἶχε μιλήσει λίγο λυπημένα, μὰ χωρὶς ταραχὴ, χωρὶς προσποίηση. Ἐκείνιος ἀπόρησε. Ἦξερε πὼς εἶχε κάνει ἓναν θαυμαστή της νὰ σκοτωθῆ γι' αὐτὴν, και δὲν τὴν ἔμελε, οὔτε γελοῦσε μὰ και οὔτε τὸ ἔπαινε ἀπάνω της, τὸ ἀνέφερε ἔτσι μόνο σὰν κάτι λυπηρὸ ποὺ εἶχε συμβῆ και τίποτ' ἄλλο. Τί ὄραϊα και ἄγνη ποὺ ἦτον, ἔτσι ποὺ πῆγαινε!

Κόντεβαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ δάσος· εἶχαν φτάσει σ' ἓνα μέρος ποὺ δὲν εἶχε δέντρα· ἀκούστηκε ἓνας σκύλλος ποὺ γαύγιζε και σὲ λίγο εἶπε ὁ Νάγκελ.

— Νὰ ἡ ἐκκλησία και τὸ σπίτι. Τί ὄραϊο και νοικοκυρεμένο ποὺ φαίνεται! Αὐτὲς οἱ μεγάλες ἄσπρες οἰκοδομὲς μὲ τὸν κῆπο και τὸ σπιτάκι τοῦ σκύλλου και τὸ κοντάρι τῆς σημαίας και γύρω πυκνὰ πυκνὰ δέντρα! Δὲν νομίζετε πὼς θὰ τὸ ἀποζητήτε, ὅταν φύγετε, ἐννοῶ διαγπαινευθῆτε. Βέβαια ἐξαράται και ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ θὰ πάτε.

— Αὐτὸ δὲν τὸ ἐσκέφθηκα ἀκόμα, εἶπε ἐκείνη. Κ' ἔπειτα ἀπὸ λίγο ρώτησε:

— Τί ὄρα εἶναι;

— Θὰ εἶναι δύο.

— Νά σās πώ, είπε πάλι εκείνη, δέν πρέπει ν' ἀπορήτε πού συριανίζω έτσι τόσο ἀργά τήν νύχτα. Συνειθίζομε έτσι ἐδῶ· βλέπετε ἐδῶ εἴμαστε ὅλοι χωρικοί, ὅλοι παῖδιά τῆς φύσεως. Καί τώρα τί θά κάνετε ὅταν πάτε σπíti;

— Ὅταν πάω τώρα σπíti; θά πέσω καί θά κοιμηθῶ ὡς — ναι, ὡς τὸ μεσημέρι, θά κοιμηθῶ σάν πέτρα, σάν πεθαμένος, χωρίς νὰ ξυπνήσω, χωρίς νὰ ἀνειρευθῶ. Τί θά κάνετε ἐσεῖς;

— Μὰ δέν σκέπτεσθε; Δέν μένετε ξαπλωμένος πολλή ὥρα ξυπνός καί σκέπτεσθε διάφορα πράματα; Μπορεῖτε ἀμέσως ν' ἀποκοιμηθῆτε;

— Στὴν στιγμή. Ἐσεῖς ὄχι;

— Γιά ἀκοῦστε, ἓνα πουλί κελαηδᾷ κι' ὄλας. Πρέπει νὰ εἶναι περισσότερο ἀπὸ δύο· γιὰ νὰ δῶ τὸ ρολοῖ σας. Θεέ μου εἶναι κι' ὄλας τρεῖς, σχεδὸν τέσσερες! Γιατί εἶπατε πὼς εἶναι μόνο δύο;

— Συγχωρήσατε με! εἶπε.

Τὸν κύταξε, μὰ ὄχι θυμωμένη, καί ἔπειτα εἶπε: — Δέν ἦτον ἀνάγκη νὰ μοῦ πῆτε ψέματα, καί χωρίς αὐτὸ θά ἔμενα ἔξω τόσο ἀργά λέω τὰ πράματα ἀκριβῶς ὅπως εἶναι. Ἐλπίζω πὼς δέν τὸ παίρνετε ἄλλῶς, παρ' ὅπως τὸ λέω. Δέν ἔχω πολλές διασκεδάσεις, βλέπετε, κι' ὅταν βρεθῆ κατὰ ἀπλόων καί τὰ δύο χέρια νὰ τὸ πάρω.

Ἔτσι συνειδίσα νὰ ζῶ, ἀπὸ τότε πού εἴμαστε ἐδῶ, καί δέν νομίζω νὰ εἶναι καί κανεῖς πού νὰ τοῦ κακοφαίνεται. Τοῦλάχιστον δέν τὸ ξέρω ἐγὼ καί ἔπειτα μοῦ εἶναι καί ἀδιάφορο. Ὁ πατέρας μου δέν λέγει τίποτα καί ὁ πατέρας μου εἶναι ὁ μόνος πού με μέλει τί λέγει. Ἐλάτε, πάμε ἀκόμα λίγο.

Πέρασαν τὸ σπíti κ' ἔφθασαν ὡς στὸ δάσος ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Ἡ ὀμίλια δέν ἦτον πιά τόσο ζωηρή μιλοῦσαν γιὰ ἀδιάφορα πράματα.

— Στὸ σπíti σας διαβάζετε πολύ; ρώτησε ὁ Νάγκελ.

— Πὼς τὸ ξέρετε;

— Τὸ ἀκουσα' ξέρω καί πὼς ὁ πατέρας σας ἔχει βιβλία τοῦ Τουργκένιεφ καί τοῦ Γκάρμπορη, καί αὐτὸ εἶναι καλὸ σημεῖον.

— Ναι, ὁ Τουργκένιεφ, δέν εἶναι θαυμάσιος; Τὸ λοιπὸν ὁ Μινούττας πάλι κἀδισε καί φλυαροῦσε ἀπὸ ἄλλον δέν μπορεῖ νὰ τὸ ἀκούσατε. Ναι, διαβάζομε πολύ, ὁ πατέρας πάντα διαβάζει, ἔχει τόσα βιβλία. Σās ἀρέσει ὁ Τόλστοϊ;

— Πολύ, βέβαια. Ὁ Τόλστοϊ εἶναι μεγάλος καί ἀξιόλογος ἄνθρωπος.

Μὰ ἐκείνη γέλασε πού ἀντήχησε μέσα στὸ δάσος, καί τὸν διέκοψε:

— Τώρα λέτε πάλι καί, πού δέν τὸ σκέπτε-

σθε ἀμέσως τὸ καταλαβαίνω. Δέν μπορεῖτε νὰ τὸν ὑποφέρετε τὸν Τόλστοϊ.

— Χμ! δηλαδή... μὰ ἄς μὴν ἀρχίσωμε τώρα συζητήσεις εἰδεμὴ θά γίνω πολὺ βαρετός. Δέν ἔχω τὴν εὐτυχία νὰ συμφωνῶ με τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους, καί δέν θέλω νὰ σās κάνω νὰ με βαρεθῆτε. Πὼς σās φαίνεται ἐσὰς ὁ Τόλστοϊ;

— Τώρα δέν εἶστε πιά εὐθυμος, ἀλήθεια δέν εἶστε πιά εὐθυμος. Ἄς γυρίσωμε τώρα. Σούτ, Μπίσκ, ἔρχομαι! φώναξε τοῦ σκύλου πού γαύγιζε καί πού τραβοῦσε τὴν ἀλυσίδα του.

— Νά πῶ τὴν ἀλήθεια, εἶπε ἐκεῖνος, ἂν ἤθελα νὰ πῶ πόσο χαίρομαι καί γιατί χαίρομαι τόσο, πάλι θά φεύγατε τρεχάτη καί δέν θέλω νὰ σās κάνω νὰ φύγετε. Λοιπὸν θά τὸ κρατήσω γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου...

Καί πάλι τὸν διέκοψε:

— Ναι, βέβαια, φυσικά... Ναι, ἦτον ὄραια βραδυά, μὰ θά εἶστε καί κουρασμένος τώρα; Λοιπὸν σās εὐχαριστῶ γιὰ τὴν συνοδεία! Μὰ τὴν ὀμπρέλα μου, δέν θά τὴν πάρετε μαζί σας! Θά ἦτον ὄραια δουλειά ἂν τὴν παίρνατε, χά, χά, χά!

Ἦτον κι' ὄλας στὴν πόρτα ὅταν γυρίσε πάλι καί τοῦ εἶπε:

— Καί γιὰ ἕναν ἄλλον λόγο εἶναι καλὸ πού σās ἀντάμωσα σήμερα τὸ βράδυ· εἶσι θάχω τώρα καί νὰ διηγηθῶ τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ μου ὅταν τοῦ γράψω. Θά τοῦ πῶ πὼς εἶστε τέτοιος ἄνθρωπος πού ποτε σὲ τίποτα δέν συμφωνεῖτε με κανέναν· καί θ' ἀπορήση πολὺ μοῦ φαίνεται πὼς τὸν βλέπω κι' ὄλας νὰ κάθεται νὰ διαβάζη τὸ γράμμα καί νὰ μὴ τὸ καταλαβαίνη. Γιατί ἐκεῖνος εἶναι τόσο καλός. Θεέ μου, τί καλὸς πού εἶναι! Ποτε δέν ἀντιλέγει κανενός. Ἀλήθεια, εἶναι ἕκτατος ἄνθρωπος. Κρίμα πού δέν θά τὸν δῆτε ἐνόσω εἶστε ἐδῶ. Καληνύχτα!

Καί ὁ Νάγκελ εἶπε κ' ἐκεῖνος: Καληνύχτα, καληνύχτα! καί τὴν κύταξε ὡς πού μῆκε στὸ σπíti.

Αὐτὰ ἦταν ὄλα πού μίλησαν ὅλην τὴν νύχτα. Ὁ Νάγκελ ἔβγαλε τὸν σκουῖφο του καί τὸν βαστοῦσε στὸ χέρι ἐνῶ περπατοῦσε μέσ' στὸ δάσος.

Ἦτον πολὺ σκεπτικός· κάμποσες φορὲς στάθηκε καί σήκωσε τὸ βλέμμα ἄπ' τὸν δρόμο καί κύταξε σάν ἀφηρημένος μπροστά του μιά στιγμή κ' ἔπειτα ἐξακολουθοῦσε πάλι τὸν δρόμο του με μικρὰ σιγανὰ βήματα, με γελαστή, χαρούμενη ὄψη. Τί φωνή πού εἶχε, τί φωνή! Εἶχε ἀκουσθῆ ποτε ἄλλη τέτοια φωνή; Μιά φωνή πού μέσα ἔφραμε ἓνα τραγούδι! Πὼς τὸν εἶχε μαγέψει, αὐτὸ τὸ γλυκό, τὸ ὄραιο κλάσμα!

[Μεταφρασ. Τ.]

[Ἀκολουθεῖ]

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Αγαπητέ μου φίλε,

13 Ὀκτωβρίου 1911

Ὁ πόλεμος σὲ συγκινεῖ. Ἐμένα μ' ἀρίνει ἀδιάφορο! Ζωόμενος ἄπ' τὴν πλατειάν εἰρήνην τοῦ κάμπο, πού ἀπάνω της βλέπω καθρεφτισμένο τὸν μέσα μου κόσμο, δέν μπορῶ νὰ φαντασθῶ τὸν πόλεμο παρὰ σάν καί μακρυνὸ καί βυθισμένο στὴν καταχνιά τῶν παλιῶν παραμυθιῶν. Κι' ἄς βροντᾷ κοντά μας τὸ κανόνι. Γιὰ μένα ἡ βοή του εἶναι σάν νὰ φτάνη ἄπ' τὰ τρισβάθα τῆς Ἱστορίας. Ἔτσι ὅλοι οἱ ἦχοι βουβοὶ, ὄλα τὰ θεάματα καταχνιασμένα, τὸ καθεὶ σάν μακρυνὸ καί ξένο σὰ γερατειά. Ἴσως εἶναι μιά χάρις πού τὴ χαρίζει ἡ Φύσις στὴν ἡλικία, πού τὴν ἔταξε γιὰ τὸ τέλοςμα τῆς ἀνθρώπινης σοφίας. Λόγοι ὅμως τὸ νοιάθων πού χάρις ἔχει ὁ γύρω μας κόσμος, ἀντικρουμένος με τὰ θολὰ μάτια, με τὰ στομωμένα αὐτιά, με τὴ δύσκολη καί περὶφραγὴ ψυχὴ τῶν γερατειῶν. Καί ὅμως ὁ κόσμος αὐτός, χωρίς τίς περιττὰς λεπτομέρειας, με τὰ διακριτικὰ του φάτα καί τοὺς σεμνοὺς ἦχους, χαρίζει στὴν ψυχὴ τὴ βαθεὶά σκέψης καί τὴ συγκεντρῶναι στὴν μεγαλόφραση καί ἀρχοντικὴ ἐνατένιση τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἄπ' τὸν πόλεμο ἀρχισα κ' ἔφρασα νὰ σοῦ κάνω τὸ ἐγκώμιο τῶν γερατειῶν. Μὴν τὸ πάρης γιὰ ἀδυναμία, πού γυρεῖ νὰ παρηγορηθῆ μάχη της. Ἐσεῖς τὴν εἰλικρινεῖά μου, μιά εἰλικρινεῖα ἐγωϊστικὴ ἐνός ἀνθρώπου, πού αὐτὴ τὴ στιγμή νοιάθει τὴν περηφάνεια τῶν τρεκίων, πού εἶναι ἀξία νὰ θαυμάσουν τὴν ὀμορφιά τους καί τὸ μεγαλεῖο τους. Τὸ ὅτι ἔγινε ἀξίος νὰ γνωρίσω τὴν ἀξία τῶν θαυμάτων πού κάνει μέσα μας ἡ Φύσις, σοφὴ καί μεγαλόδοξη, ἀκόμα καί τὴ στιγμή πού ζεφτᾷ με τὰ ἴδια της χέρια τὸ φάσμα τῆς ζωῆς μας, με κάνει ἀλήθεια νὰ περηφανεύομαι.

Ὅμως περηφανέσου κι' ἐσὺ γιὰ τὰ νηῆτα σου, γιατί κάθε ἡλικία πρέπει νάνα περὶφραγὴ εἰς τὸν ἑαυτὸ της. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀληθινὴ κι' ἡ μεγάλῃ εὐδαιμονία.

Μὰ ὁ πόλεμος ὁ σημερινός, μοῦ λές, σὲ ἀπογοητεύει. Τοῦ λείπει ἡ λάμψη, τὸ μεγαλεῖο, ἡ ποίηση τοῦ ἀτομικοῦ ἥρωϊσμοῦ. Ὅλα τεχνητά, ψυχρά, ὑπολογισμένα με τὸ διαβήτη, μετρημένα με τὴν πηχὴ. Ὅμάδες, ὄχι ἄνθρωποι! Ἀριθμοὶ, ὄχι ψυχές! Καί τὸ αἷμα πού τρέχει χωρίς λάμψη. Καί οἱ ψυχές πού φεύγουν, χωρίς κανένα ξεχωριστὸ φτερούγισμα. Μηχανὴ ἄπ' ἀκρὴ σ' ἀκρὴ. Νικητὴς ὁ σοφός ὁ κλεισμένος στὸ γραφεῖο του, ὄχι ὁ πολεμιστὴς πού χύνει τὸ αἷμα του. Ἡ Δόξα στεφανώνει με τὰ βράγια τῆς ἀνείας ἀνθρώπου ὑπολογισμούς. Πού εἶναι ἓνας Ἄλας, Πού ἓνας Ἀχιλλεύς; Πού ἓνας Κανάρης ἀκόμα; Ὁ πόλεμος βουτίζει κοντά σου στὶς πεδιάδες τῆς Ἀφρικῆς καί ὅμως κοντήτερα σου εἶναι ἡ παλιὰ Τροία. Ὁ ἦχος τῶν ἀσπίδων, πού συγκροῦνται κάτω ἄπ' τὰ τείχη της κι' ἡ χλαλὴ «ἄλλυνταν τε ἄλλυμένον» ταραζοῦν περισσότερο τὸν ἄερα, ἄπ' τὰ κανόνια τῶν στόλων, πού πέφτουν στὸ Αἰγαῖο. Καί εἶσαι πιά κοντὰ στὴν ψυχὴ τοῦ πολέμου καί στὴν ὀμορφιά της, διαβάζοντας τὴν Ἰλιάδα, παρὰ διαβάζοντας τὰ τηλεγραφήματα τῶν πολεμικῶν ἀνταποκριτῶν ἄπ' τὴν Τριπολίτιδα. Τὴ σημαίνει ὅμως; Μήπως δέν μπορεῖ κανεὶς νὰ πολεμῇ πάντα μαζί με τὸν Ἀχιλλεῖα καί νὰ πέφτῃ πάντα νεκρός γιὰ τὴν ὀμορφιά τῆς Ἑλένης;

Ἔμπα λοιπὸν στὰ Ἑλληνικά καράβια καί ξεκίνα γιὰ τὴν Τροία. Ἐγὼ, κουρασμένος ἄπ' τὸν πόλεμο, μπαίνα στὸ καράβι τοῦ Ὀδυσσεῦς καί γυρίζω στὴν ἀγαπημένη μου Ἰθάκη. Καμιά Πηνελόπη δέν με περιμένει. Ὅμως ἐγὼ πάντα περιμένω νὰ τὴ βρῶ σκυμμένη στὸν ἀργαλεῖο της.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ἄσοφος

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Κωστή Παλαμά, «Ὁ Τάφος» (δευτέρη ἐκδοσις). «Ὁ πρῶτος λόγος τῶν Παραδείσων».

ἈΠὸ τὸ νέον βιβλίον τοῦ ποιητοῦ κ. Παλαμά μόνον τὸ δεύτερον μέρος του — περὶ τοὺς τριακοσίους στίχοι — θά χρησιμοποιηθῆ διὰ τὴν πρόχειρον αὐτὴν σημείωσιν. Ὁ «Τάφος» εἶναι πολὺ γνωστός πλέον καί ὄλοι ἀναγνωρίζουν τὴν ὀμορφίαν του. Ἡ ποιητικὴ τοῦ πατέρα ψυχὴ ἀπὸ τὸν θάνατον ἐνός ἀλησμόνητον παιδιοῦ τοῦ ὀμιλεῖ καί εἰς τὸν «Πρῶτον Λόγον τῶν Παραδείσων». Ἡ φωνὴ αὐτὴ, ἀληθινὰ ποιητικὴ, φθάνει ἐως εἰς τὰ κατάβαθα τῆς καρδιάς μας· φέρνει ὅμως καί τὸν νοῦν μας πολὺ ψηλά· στῆς Τέχνης τὰ ὕψη καί στῆς Μεταφυσικῆς τὸ βασίλειον. Ὁ κ. Παλαμάς δέν ξεχύνεται μόνο σὲ γλυκὴν καί καρδιοσπαράχτην ἔλεγον· ὁ πόνος του γίνεται δημιουργός τοῦ πύργου τοῦ Λόγου καί τῶν Παραδείσων τῆς Ἰδέας. Καί στὴ δημιουργίαν του αὐτὴν ὀδηγός του — σάν ἄλλη Βεατρίκη — στέκει τοῦ παιδιοῦ του ἡ φωνὴ ἡ ἀθάνητη, πού τὸν φέρνει ψηλά στὶς ἐφτά Κορφές· στὶς κορφές αὐτοῦ βασιλεύουν ἡ Παράδοσις καί τὸ Παραμῦθον, ἡ Πίστις, ἡ Σοφία, ἡ Ἀνάστασις τῶν ἀρχαίων κόσμων τῆς ὀμορφίας με λάτρη του τὸν Ἀνθρώπον, ἡ Ἀγάπη, ἡ Πολιτεία μητέρα τοῦ ἀναστειμένου Γένους, καί τελευταία ἡ Ἰδέα. Ὁ κ. Παλαμάς ὑποστηρίζει κάπου, ὅτι ἡ ρητορικὴ εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ποιήσιν· τὴν γνώμην του αὐτὴν εἰς τὸ ποίημά του τοῦτο τὴν κάμνει πιστευτὴν. Εἶναι ρητορικός· ἡ ρητορικὴ τοῦ ὅμως, με τὸ ἐνδυμα τοῦ ἀνανεωμένου δεκαεξαυλλάβου στίχου, πλημμυρεῖ ἀπὸ τέχνην καί αἰσθημα, ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, πού τὸν μεταγγίζει πλοῦσια καί εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἄλλου. Εἰς τὴν τέχνην του αὐτὴν τὴν ρητορευμένην ὀφείλονται καί ἀρκετοὶ στίχοι του, πού ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐπίθετα μόνον ἢ μόνον ἀπὸ οὐσιαστικά· οἱ τέτοιοι στίχοι διὰ κάθε ἄλλον θά ἴσων ἴσως ἐλάττωμα· διὰ τὸν κ. Παλαμᾶν εἶναι λεπτομέρεια, πού ἀναδεικνύει τὴν ποιήσιν του πλέον δυνατὴν. Καί ἀκόμη ὁ λόγος του ὁ ποιητικὸς χειρίζεται τὸσον, ὅταν νὰ γεννᾷ τὴν ἀνάγκην τῆς παρενθέσεως, διὰ νὰ δημιουργηθῆ μέσα σ' αὐτὴν ἓν ἄλλο νέον ποίημα, ὅπως παρατηρεῖται εἰς τὰ ὀμηρικά ἔπη καί ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ τελευταῖον — τὸ χθισινόν — βιβλίον τοῦ μεγαλοστομου Γάλλου ποιητοῦ Πόλ Κλωντέλ «Cinq grandes odes etc.». Καί εἶσι οἱ «Παράδοσι» ἀπὸ ὅλην τους τὴν οὐσίαν καί ἀπὸ ὄλας τους τὰς λεπτομερείας μπαίνον εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων ποιημάτων — διὰ τὰ ὀποῖα εἶναι γνωστὴ ἡ προτίμησις τοῦ κ. Παλαμά — τῶν ἐπικῶν ποιημάτων, ὅπου ὁ λόγος γίνεται φωνὴ προφητικὴ καί ἀποκαλυπτικὴ. Καί ἡ τέτοια ἐξωτερικὴ μορφή με τὸν ἐσώτερον συμβολισμόν, τὸν καθάρων

και διδλον μυστικοπαθή, ήμπορούν νά μάς αποκαλύψουν όλα τά πάς και όλα τά διαίε ό μεταφυσικός ποιητής τών «Παράδεισων» μέ τόν λόγον του. τόν απλησιαστον ίσως διά τούς άνίδεους, συνδέει και πάλιν την ψυχήν του αρχαίου εθνικού κόσμου μέ την ψυχή του χριστιανικού κόσμου και γίνεται ό ύμνητής και δοξαστής του Γένους, αλλά και δέν απομακρύνεται από τόν «Ανθρωπον, που πρόσκειται εις την πραγματικότητα της ζωής, που φυλάει μέσα του τόν θησαυρόν της Ίδεας και τών Αναμνήσεων, και που ό πόνος του σπαράζει βαθεία τά στήθη.

Ίδας, «Όσοι ζωντανοί». Αθήναι 1911.

Η μεγαλύτερη άμαρτία τών Ελλήνων της χθές και της σήμερον, άρχόντων και άρχομένων, είναι ότι δέν ήμπορεσαν νά δημιουργήσουν Κράτος αληθινόν. Καιρός όμως νά έξλεσθώμεν από την άμαρτιαν αυτήν. Αλλά πώς; Τό πρόβλημα τούτο έρχεται νά λύση ό Ίδας μέ τό νέον του βιβλίον: «Όσοι ζωντανοί». Η πολιτική ένωση της Ελληνικής φυλής, προς την οποίαν πρέπει νάπομπερουν οι άγώνες όλων μας, απαιτεί πρώτον την δημιουργίαν αληθινού Κράτους. Διά νά φθάσωμεν όμως εις τόν σκοπόν αυτόν άνάγκη νάντικρούσωμεν μ' επίγνωσην τό εθνικόν έγώ μας, νά τό ίδωμεν καθαρά όποιον είναι τώρα, διά νά ήμπορέσωμεν νά συναισθανθώμεν ποιον πρέπει νά είναι. Τόν καθρέπτην, που μάς χρειάζεται διά τό αντίκρουσμα αυτό, θέλει νά μάς δάσχη ό Ίδας μέ τό έργον του «Όσοι ζωντανοί». Και διά τούτο τό βιβλίον του ήμπορεί δικαίως νά χαρακτηρησθή ως ψυχολογία του συγχρόνου Έλληνισμού, βασισμένη εις την εξέτασιν της Έλληνικής κοινωνίας και τών Έλλήνων πολιτικών, που ζούν εις τά δύο του Έλληνισμού κέντρα, την Πόλην και την Αθήνα, και εις τών συγκαιρινών γεγονότων την μελέτην, μέ την βοήθειαν της επιστήμης. Τά κορίσματα της έθνολογίας και αι νεώτεραι θεωρίαί διά την εξέλιξιν και ανάπτυξιν τών λαών είναι πολύ γνώριμα εις τόν συγγραφέα, ό οποίος μέ την δυνατήν του σκέψιν θέλει νά μάς κάμη όσον τό δυνατόν αίσθητοτερον την άνάγκην της πολιτικής ένάσεως της φυλής μας.

Διά την ένωσιν αυτήν χρειάζεται ένα νέον ιδανικόν, άφοϋ από όσα ένανούρισαν έως τώρα τό έθνος μας κανένα δέν μάς ώφέλησεν, επειδή ίσως δέν εκαλλιστηθήσαν συστηματικά. Τό νέον αυτό ιδανικόν πρέπει νά είναι ή δημιουργία Έλλήνων — ανθρώπων — τούτο δέ θά κατορθωθή μέ την αναμόρφωσιν της εκπαίδεϋσεως τό σχολείον θά σώση την φυλήν. Αφοϋ ό προγονισμός, όπως μάς τόν μεταδίδουν οι δάσκαλοι σήμερον, μάς έβλαπεν, ως προσαπθήσωμεν νά «φτειάσωμε άπαγόνους». Αυτόι θά ήμπορέσουν νά δημιουργήσουν πρώτα τό αληθινόν Έλληνικόν Κράτος και ύστερα τόν Έλληνικόν πολιτισμόν. Και εις τόν άγώνα τούτον καλεϊ ό συγγραφέας της «Σαμοθράκης» νά προσέλθουν «Όσοι ζωντανοί».

Τό βιβλίον αυτό, τό πολυσύνθετον εις την ούσίαν του, τό αιματηρώς σκληρόν και πολλαχού μικρόχολον, άφίνει ισχυράν έντύπωσιν εις την ψυχήν του αναγνώστου. Βεβαίως τό εθνικιστικόν πνεύμα του συγγραφέως τόν αναγκάζει νά γίνεται συχνά πολεμικός, επικριτής αούτηρος, νά άδική ίσως μερικάς δράσεις και μερικάς ιδέας, άλλ' όταν αποβλέπη κανείς εις τόν σκοπόν του δέν ήμπορεί παρά νά τόν δικαιώση. Άλλως τε κατά βάθος ό συγγραφέας δέν άπορρίπτει έντελώς τάς μη εθνικιστικάς δράσεις και ιδέας, αλλά θέλει πρώτον νά συγκροτηθή εις έν ή φυλήν διά νά καταστή ικανή νά

δημιουργήση τόν ιδικόν της πολιτισμόν, όστις τότε θά διαλέξη ό,τι θά νομίση ώφέλιμον και δι' αυτήν και διά την ανθρωπότητα. Και αυτός βέβαια είναι ό καλλίτερος δρόμος διά την δρῶσιν ενός έθνους, που θέλει νά ζήση.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΥΓΙΕΡΙΑΝΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Αττικόν Θέατρον: «Η Λίμνη που φουσκώνει», σύγχαρος άθηναϊκή ιστορία σε μέρη τρία υπό Ζ. Μακρή.

ΚΑΘΩΣ φαίνεται από τόν άνω χαρακτηρισμόν δέν πρόκειται περί καθαυτοϋ δράματος, πρόκειται μάλλον περί εξιστορήσεως κατά τό μάλλον ή ήττον δραματοποιημένης, περί έμπεριστάτημένης μάλλον δημοσιογραφικής έρεύνης άφροδώς εις μίαν άπεργίαν, και καθώς φαίνεται από τό έργον, ή Λίμνη που φουσκώνει είναι ή όλόν όγκουμένη εργυτική άγανάκτησις και όργη. Τό έργον του κ. Ζ. Μακρή, ό όποιος έν τῷ σταδίφ τών άντιεμφαλοκρατικών διαμαρτυριών εύρίσκαται ήδη εις τό δεύτερον θεατρικόν του έργον, παρουσιάζει όλα τά χαρακτηριστικά της άκροτέρας σοσιαλιστικής πολεμικής. Είνε ίσως ούτως υπεράγαν άπόλυτον και υπεράγαν ίσως μεροληπτικόν. Ίδιως διαπνέεται από κάποιον μίσος αδιάλλακτον, από κάποιαν πικρίαν άθεράπρευτον, σχεδόν θά έλεγα από κάποιον φθόνον. — και ό φθόνος είναι κάτι τι τό όποιον ούδαμού και ούδέποτε δύναται νά δημιουργήση εύτυχίαν, καθώς ούτε και τό πικρόχολον μίσος.

Η υπόθεσις του εις άδράς γραμμάς έχει ως εξής. Η Έταιρία της ύδρευσεως τών Αθηνών άπειλείται υπό άπεργίας τών εργατών της προβαλλόντων αιτήματα τινα τά όποια μέχρι τέλους δέν θ' άπαρρίπτοντο διότι είναι δίκαια, άν δέν ελξη συμφέρον όπως κηρυχθή ή άπεργία αυτός ούτος ό διευθυντής της. Πώς τούτο; Τούδ: θέλει νά ύπονομήσχη την θέσιν του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου, παριστών ως έργον τούτου την άπεργίαν ή όποια θά έκραγή. Και γνωρίζων αυτόν όργιλον και εδξβαπτον άφίνει εις αυτόν την φροντίδα ν' άπαντήση προς την έπιτροπήν τών εργατών και νά προκαλέση ουσδόν άσυναίσθητος την όργην. Όταν δέ ό πρόεδρος του Συμβουλίου άπαντή ήμισα ικανοποιητικός διά τούς εργατάς, προς την άποχωροήσαν έπιτροπήν, ό άρχεται πρωτότυπος διευθυντής άποστέλλει προς ταύτην έμπιστόν τον εργατήν όπως επιδιώξη τό ταχύτερον την κήρυξιν της άπεργίας! Η άπεργία κηρύσσεται. Ο πρόεδρος του Διοικητού Συμβουλίου «τρώγεται», αλλά «τρώγεται» και ό έν τών μελών της έπιτροπής τών εργατών μονόχειρ Κύρ Νάσος — έν θύμα της εργασίας. Διότι τ' άποτελέσματα της άπεργίας εινε φρικτά. Ο Κύρ Νάσος έκοψε τό νερόν από την πόλην, αλλά μεγάλαι άγροτικάι εκτάσεις κατεκλύσθησαν και κατεστράφησαν από αυτό, πρώτα δέ θύματα έπεσαν φίλτατοι εις αυτόν ύπαρξεις. Η εκτέλεσις του έργου υπήρξεν ικανοποιητικώτατη.

«Ίόλη», δράμα εις πράξεις τέσσαρας υπό Αριστομένους Προβελγγίου.

ΠΑΡΕΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟΣ άθηναϊός ζωγράφος όσφ και κρῆος και ήμερος φιλόσοφος έχει παρ' αυτόν την κόρην του ή όποια αγαπή νεαρόν ποιητήν. Αλλ' όμως ό ποιητής δέν άναγαπά αυτήν αγαπή την θετήν κόρην του ζωγράφου Ίόλην, ή όποια χηρεύουσα έν Αίγυπτο έπίστρεψεν εις Αθήνας μέ πόθον άδερστον προς την χαράν της ζωής. Η Ίόλη τόν ήγάτησε και αυτή επί τινα χρόνον, — άλλ' ανακαλύπτουσα τέλας ότι δέν εινε ούτος τό νομιζόμενον ίνδαλμα, όμολογεί εις

αυτόν ειλικρινέστατα την πλάνην της. Ο ποιητής άπέρχεται εις την αρχαίαν Όλυμπίαν. Έν τῷ άπουσί του καταφθάνει πλούσιος όμογενής σπανίας λεπτότης αισθημάτων. Ούτος όχι μόνον άγοράζει πίνακας του ζωγράφου, αλλά ζητεί και την Ίόλην εις γάμον. Η Ίόλη ή όποια άναγνωρίζει έν αυτόν τόν αληθή «έλεκτόν» τόν αγαπή ήδη. Μνηστεύονται. Αλλ' ό μνηστήρ άναγινώσκει αφνης εις τόν κήπον τ' αρχικά ψηφία του ποιητού και της μνηστής του συμπλεγμένα, έπιπροσθέτως δέ και χρονολογίαν πρόσφατον. Η Ίόλη μετ' όλίγον ειδοποιείται παρ' αυτού δι' έπιστολής ότι άναχωρεί μόνος. Αναχωρεί τότε και αυτή διότι αισθάνεται ότι δέν δύναται νά ζήση μακράν του, μένει δέ ή κόρη του ζωγράφου ή όποια τυμφεύεται τόν επιστρέψαντα ποιητήν.

Τό νέον έργον του ποιητού του «Νικηφόρου Φωκά» και του «Ασώπου Υίου» έχει έν γενεί λεπτοτάτην ευγένειαν χαρακτήρων, και λεπτοτάτην ευγένειαν φράσεως. Αλλά και λεπτήν δραματικήν ζωήν. Είτε δέ διότι πράγματι ή δραματοποίησις του έπρεπε νά εινε κατά τί άδριότερα και έντονατέρα, είτε διότι ή ευγένεια της λεκτικής μορφής του δέν ένδυμιξεί την πραγματικήν ζωήν, άντικαρρῆζεται, ως κάτι περιου μυθικόν, θεατρικόν έργον τό όποίον από ψυχολογικής άπόψεως ένέχει τόσα πολλήν αλήθειαν.

Αττικόν Θέατρον: «Ο Λοχαγός», Στρατιωτικόν δράμα εις 3 πράξεις υπό Ν. Μαρολλάου.

ΕΙΝΕ ή εποχή του πολέμου και ένφ' ό λοιπός ελληνικός στρατός μάχεται κατά του έχθρου, κάποιον σῆμα άδρανή άδηλον διατί αποκαθηλωμένον άκόμη εις έν χωρίον. Οι άποτελούντες αυτό άνδρες, άν πιστεώσωμεν μίαν όρδινάνταν, έχουν εκδοθή έν τῷ μεταξύ εις έρωτικάς κατακτήσεις: τούλάχιστον εις Λοχαγός του πεζικού κατέκτησεν ήδη την κόρην του Γερο - Σταμάτη από την ήρωικήν χωρικήν οικογένειαν τών Κροντηραίων παρά τῷ όποιώ είχε ξενοστή και νοσηλευθή. Η κοινή καταλαλιά καταγγέλλει την κόρην εις τόν πατέρα, ό όποιος έξαλλος εκ της άνακτήσεως και της όργης, ατήν μέν περιορίζει έντός ύπογείου, τόν δέ άπατεώνα της άφίνει νά ζήση μη άγνωρίζων εις τόν έαυτόν του τό δικαίωμα νά στερέξην την πατρίδα εις τούσῆτην ώραν ενός τών υπερασπιστών της. Λαμβάνει όμως προηγουμένως παρά του λοχαγού την διαβεβαίωσιν ότι την ύβριν θά εκπλήνῃ ή μετά τόν πόλεμον συνάντησις τούτου μετά του νεαρού Κροντηρα, ό όποιος κατά την ώραν εκείνην μάχεται γενναίως κατά του έχθρου ως λοχίας του πυροβολικού. Έπί πλέον δέ ζητεί παρ' αυτού, — άν δέν φοβείται, — νά εξακολουθήσχη ξενοζόμενος παρ' αυτόν διά νά μη δυσφημισθή ή κόρη. Ο λοχαγός παραμένει, παραδίδει μάλιστα και τό ξίφος του εις τόν πατέρα της κόρης. Ο υίός Κροντηρας επανέρχεται πρό του τέλους του πολέμου, ένδοξος, βαρῆος πληρωμένος. Έπί τῷ αποκαλύψει του οικογενειακού αίσχους, έφορμη κατά του λοχαγού, άλλ' άναγκαιζείται και άπάγεται από τών νοσοκόμων. Ο λοχαγός τότε γονυπετεί πρό του νεοντος Κροντηρα και τόν προσαγορεύει πατέρα. Έν άγνοία διατελών του τελευταίου γεγονότος, συγγενής τών Κροντηραίων θέλων νά εκδικήσχη την τιμήν της όλης οικογενείας, ένεδρῆσει και πυροβολεί κατά του λοχαγού, πλην άνεπιτυχώς. Η μήτηρ Κροντηρα έτοιμάζει ούτω τό σέφανον αλλά έτοιμάζει και οάβανον πράγματι ό ένδοξός νεαρός λοχίας εκπνέει μετ' όλίγον εύχόμενος εις τούς μελλονόμενος νά εδνυχῆσον. Τό στρατιωτικόν τούτο δράμα εινε μάλλον ρητορι-

κόν ή δραματικόν, μάλλον μελοδραματικόν ή στρατιωτικόν. Περιέχει υπό την όλίγην ποιητικήν προσπάθειαν όχι όλίγην καζότητα, υπό την νομιζομένην πατριωτικήν έξαρσιν γενναίαν άρηγηματικότητα, και προσδίδει άπειρίαν μάλλον άσυνήθη της σκηνης. Υπό του θιάσου εξέτελέσθη έπιτυχώς, και τό άκροατήριον άσμένως είδεν εις αυτό, έπειτα από τόσον καιρόν έμσανιζόμενον όλως έξαιρετικώς, τόν κ. Α. Κοπούλην ως Γέρο - Σταμάτην Κροντηραίν.

ΧΡ. ΘΕΜ. ΔΑΡΑΔΕΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ

Αποστολή και μέθοδος της κοινωνιολογίας.

Ο παρελθόν αιών ήτο κατ' έξοχήν ό αιών της μεγάλης αναπτύξεως τών φυσικών επιστημών, της ανακαλύψεως τών εξελκτικόν νόμων της οργανικής ζωής, δυνάμει τών οποίων αι μορφαί της ύπóκεινται εις διηνεκή άλλαγην. Αφ' ενός αι βιολογικαι αύται πρόοδοι και αφ' έτερου ή όξυτέρα φάσις, την όποιαν λαμβάνει όσήμεραι τό κοινωνικόν πρόβλημα, ήτο φυσικόν νά όδηγήσων την έπιστημονικήν έρευναν εις την αναζήτησιν παρομοίων νόμων διεπόντων τάς σχέσεις τών ανθρώπων μεταξύ των, την υπεροργάνικην δηλαδή ζωήν, όπως δύναται νά δομηασθή κατά τόν Σπένσερ ή κοινωνική ζωή. Με όλην όμως την πρόοδον που έσημείωσεν ό 19ος αιών και εις τόν κλάδον αυτόν, ένεκα της δυσκολίας που παρουσιάζει ή κοινωνιολογική έρευνα, έφρόσον άντικειμένον της είναι ή εξέτασις υλικού, του όποιου άποτελεί αναπόσπαστον μέρος ό έρευνών, τό πρόβλημα παρεδόθη άλλτον εις τόν είκοστόν αιώνα, μέ μεγάλην μάλιστα ένδοιασμούν άν δύναται νά λυθή ποτέ, άν δηλ. δύναται νάνακαλυφθον οι εξελκτικοι νόμοι και αι αιτιολογικαι σχέσεις τών φαινόμενων της κοινωνικής ζωής και γενικώς άν είναι δυνατή ή διαρκής μιάς κοινωνιολογικής επιστήμης. Οι ένδοιασμοι αυτοί ήσαν εκτός σηματικών βέβαια έξαιρέσεων μέχρις έσχάτων ή κωφεροχούσα γνώμη εις την Γερμανίαν, χάρις βέβαια εις την ιδιάζουσαν κλίσιν του γερμανικού πνεύματος προς την μεταφυσικήν, ένφ' εις την Γαλλίαν, Αγγλίαν και Αμερικην είχαν άρχισει ήδη νά τίθενται αι βάσεις μιάς κοινωνιολογικής επιστήμης, όχι πλέον ως κλάδου μόνον της φιλοσοφίας, όπως την ήθελαν μέχρι τούδε οι φιλόσοφοι, αλλά ως ιδιαίτερας επιστήμης έχούσης σκοπόν την άντικειμενικήν εξέτασιν τών φαινόμενων της κοινωνικής ζωής και την διά της έπαγωγικής μεθόδου έπεξεργασίαν τών πραγματικών γεγονότων.

Έν τούτοις τά τελευταία έτη ήρχισε νά νικῆ και εδῶ ή τάσις αυτή και ή επίδοσις εις τάς κοινωνιολογικάς σπουδάς ναύξάνη καταπληκτικώς. Απόδειξις της αναπτύξεως του ένδιαφέροντος δι' αύτάς είναι και ή προ διατίας ίδρυσις της Γερμανικής κοινωνιολογικής εταιρίας, ή όποια και συνεκρότησε τόν παρελθόντα Οκτώβριον εις την Φραγκφούρτην τό πρώτον της συνέδριον. Έσχάτως εξέδόθησαν εις ιδιαίτερον τόμην τά στενογραφημένα πρακτικά του συνέδριου μέ της άνακοινώσεως και διαλέξεις τάς όποιάς έκαμαν εις αυτό όκτώ εκ τών γνωστοτέρων γερμανών καθηγητών. Έξ αυτών ιδιαίτερος ένδιαφερόουσα είναι ή του καθηγητού του Πανεπιστημίου του Kiel Φερδινάνδου Τόππιε, καθόσον εκθέτει εις αυτήν την κατά την γνώμην του άποστολήν και μεθόδον της κοινωνιολογικής επιστήμης. Η κοινωνιολογία, κατά την αντίληψιν του Τόππιε, είναι βέβαια κατά πρώτον λόγον ένας κλάδος της φιλοσοφίας, άφοϋ αι θεωρίαί περί της ούσίας της

άνθρωπίνης κοινωνίας και ιδίως τών πολιτικῶν σχέσεων είναι πάντοτε συνδεδεμένα με τὰς ιδέας μίᾳς χρηστικῆς συμπεριφορᾶς. Ἐπίσης πάντοτε ἡ κοινωνιολογική σκέψις προσεπάθησε νὰ πλάσῃ τὸ λεγόμενον φυσικόν, ἀληθὲς δίκαιον καὶ τὸ λογικώτερον καὶ καλύτερον κράτος, οὕτως ὥστε αἱ διδασκαλίαι τῆς νὰ παρουσιάζονται ὡς στοιχεία τῆς γενικῆς φιλοσοφικῆς ἡθικῆς. Καὶ πράγματι εἶναι προφανῆς ἕνας οὐσιώδης σύνδεσμος μεταξὺ κοινωνιολογίας καὶ φιλοσοφίας, διότι ἐν τέλει ὅλη ἡ σκέψις μας καὶ ἡ γνώσις μας ὑπακούει εἰς τὴν θέλησιν μας καὶ ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἐνδιαφέρεται ἕνας ἐρευνητὴς διὰ τὸ ὠφέλιμον ἢ χρησιμοποιοῦσιν τῶν δεδομένων τῆς ἐρευνῆς του, ἐν τοῦτοις ἢ πρῶτος ὄλων τῶν ἐπιστημῶν, ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον ποῦ εἶναι, προσδιορίζεται ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι στρέφονται πάντοτε εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν κοινωνικῶν κακῶν ἢ εἰς τὴν ἀπόκτησιν κοινωνικῶν ἀγαθῶν.

Ἀφοῦ λοιπὸν κατ' οὐσίαν ἡ κοινωνιολογία εἶναι φιλοσοφική διδασκαλία, ἐνασχολεῖται κυρίως με ἐννοίας: με τὴν ἐννοίαν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, με τὰς ἐννοίας κοινωνικῶν σχέσεων, κοινωνικῶν μορφῶν βουλῆσεως, συνεπῶς μεταξὺ ἄλλων καὶ με τὰς ἐννοίας τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ δικαίου, τῆς θρησκείας καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους. Ὅθεν ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα θέματα τῆς κοινωνιολογίας εἶναι νὰ μορφώσῃ τὰς ἐννοίας αὐτάς καὶ νὰ τὰς διαπλάσῃ καταλλήλως διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν χρῆσιν των. Καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτὴν «τὴν πλαστικὴν τῶν ἐννοιών» ἔχει νὰ ὀρίσῃ ἐπίσης τὴν συνάφειαν, ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ὡς λ.χ. τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, τῆς νομικῆς, τῆς ἱστορίας κλπ. καὶ νὰ τὰς χρησιμοποιοῦσιν πρὸς ἐνιαῖον γνωρισμὸν τοῦ κοινωνικοῦ εἶναι ὑπὸ ἐξελικτικῆν ἄποψιν. Ἀλλὰ οἱ κοινωνιολόγοι ἔχουν νὰ σχοληθῶν μόνον με τὸ ὑπάρχον καὶ ὄχι με ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ γίνῃ κατ' αὐτὴν ἢ τὴν ἄλλην γνώμην, δι' αὐτοὺς ἡ ἐκείνου τὸς λόγους. Ἡ ἐπισκόπησις τῶν κοινωνικῶν συμβεβηκότων ἐπρεπε νὰ γίνεται ὡς νὰ συνέβαιναν αὐτὰ εἰς τὴν σελήνην.

Τὸ ἐγγύτερον λοιπὸν ἀντικείμενον τῆς κοινωνικῆς ἐρευνῆς εἶναι ἡ ἐνεστώσα πραγματικότης εἰς ὅλην τὴν ποικίλιαν τῆς. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὴ ἡ σημερινὴ πραγματικότης δύναται νὰ κατανοηθῇ τελείως μόνον ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεώς τῆς, τὸ βλέμμα στρέφεται ἀναγκαστικῶς ὀπίσω πρὸς τὸ παρελθὸν ἕως τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν ὑφισταμένων εἰσέτι ὅπως καὶ τῶν ἐπιποσῶν ἤδη καταστάσεων καὶ κόσμων ἰδεῶν. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ βλέμμα ψηλαφεῖ ἐκ τῶν προτέρων καὶ τὸ μέλλον: ὄχι ὁμως διὰ νὰ τὸ μορφώσῃ καὶ τὸ προδιαγράψῃ, ἀλλ' ὡς ἀπλὴ πρόγνωσις ἐπιχειρεῖ νὰ προσδιορίσῃ, ὅσον εἶναι τοῦτο δυνατόν, τὴν πιθανὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν ὑφισταμένων καταστάσεων καὶ ἰδεῶν. Κατὰ τοῦτο διαφέρει ἡ ἀποστολὴ τῆς κοινωνιολογίας ἀπὸ τῆς ἱστορίας. Ἐργον τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι νὰ διηγήται καὶ νὰ ἐκθέτῃ πῶς ἦτο τὸ παρελθόν, τὸ πολὺ πῶς ἐγενήθη ἐξ αὐτοῦ τὸ παρὸν ὁ κοινωνιολόγος ὁμως θέλει νὰ παραστήσῃ πῶς εἶναι τὸ παρὸν: πῶς συνέχονται καὶ προσδιορίζονται μεταξὺ των τὰ διάφορα φαινόμενα καὶ πῶς συνάμα ἀνταγωνίζονται καὶ παλαίουν, πῶς προσγόμενα ἀμοιβαίως καὶ παρακολυόμενα ἀμοιβαίως, διὰ τῆς ἀλληλοεπιδράσεως παριστῶν τὰς μορφὰς ἐνὸς πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος λαμβάνει τὸν ἐκαστοτε τύπον τὸν διὰ τῆς ἀνθρωπίνης βουλῆσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἰκανότητος.

Ἡ ὁρᾶσις ὁμως μίᾳς κοινωνιολογικῆς ἐταιρίας δὲν ἀποβλέπει, κατὰ τὸν καθηγητὴν Τόμπιες, τὸ σύνολον τῆς κοινωνιολογίας. Σκοπὸς τῆς δὲν εἶναι νὰ μορφώσῃ

σύστημα ἢ νὰ θέσῃ θεωρήματα, ἀλλὰ νὰ ἐρευνᾷ, νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ συλλέξῃ διδόμενα ἐπιστημονικῆς πείρας. Τὸ εἰδικὸν ἔργον τῆς εἶναι ἡ συγκομιδὴ καὶ μεθοδικὴ συναρμολόγησις κριτικῶς ἐκκαθαρισμένων ὀλικῶν, ἐπαγωγικῶν συμπερασμάτων ἐρευνῆς ἀπὸ ἄλλος ἐπιστήμας ἀναφερομένης εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν: ἀπὸ τὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ ἀνθρωπογεωγραφίαν, τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ψυχολογίαν, τὴν λαογραφίαν, ἱστορίαν, στατιστικὴν καὶ δημογραφίαν καὶ κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, ἡ ὁποία, ἐφόσον παρατηρεῖ, ἀναλύει καὶ ἐξετάζει τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, ἀποτελεῖ τὸ οὐσιωδέστερον στήριγμα τῆς κοινωνιολογίας.

ΘΑΝΟΣ ΒΑΣΚΑΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΖΩΗ

Τὴν περασμένη Κυριακὴν τὸ Κυριακὸν Σχολεῖον ἄρχισε τὰ μαθήματά του — τὰ περὶ εὐεργετικὰ μαθήματα ποῦ μορεῖ νὰ ὑπάρξουν — με μίαν μικρὴν, ἀπλὴν, συγκινητικὴν ἐορτήν. Ὅστε μουσικῆς, οὔτε λουλουδοστολισμάτων, οὔτε γανθοφορεμένους κόσμος. Λίγοι μόνον ἄνθρωποι τῆς Σκέψεως, λίγοι τοῦ Ἐμπορίου, λίγες μητέρες με τὸ γιορτινὰ τους, εὐχαριστημένες γὰ τὴν τιμὴν καὶ οἱ ρήτορες. Ἀπὸ τὴν διαλαὴν ἀνεστραμμένη κορτίσαν με τὸν συμβολικὸν πίνακα τῆς ἐργασίας ἀπ' ἔξω, ἐτρύπωναν βιαστικὰ, χαρούμενα, κατακάθαρα, με τὶς σφιχτοπλεγμένες κοταίδες τους γύρω στὸ κεφάλι τὰ ἐργατικά κορτίσια. Ὁ πόθος ν' ἀκούσουν καὶ κανούργιο τοὺς ἔδινε φτερά στὰ πόδια καὶ δυὸ - δυὸ ἀγέβαιαν τὰ σκαλοπάτια τοῦ Δημοτικοῦ. Τὰ μάτια τους λαμπερά, οἱ κυριακάτικες ποδιές τους φρέσκες, ἀπισστες ἀκόμα — ὅ,τι τὶς πρωτοφοροῦσαν οἱ περισσότερες — ἔστεκαν κολληριστὲς γύρω ἀπὸ τὰ σάματα τους σὰν νὰ ἐφοῦσκοναν καὶ αὐτὲς ἀκόμα ἀπὸ κάποιαν ὑπερφάνειαν. Τὶ θάκουγαν τάχα ἀπὸ τὶς σπουδασμένες κυρίες; Ἀνέβαιναν συνομιλῶντας ψιθυριστὰ. Τὰ χονδρά παπούτσια τους ἐκτυποῦσαν στὰ μάρμαρα περὶεργα, δυνατὰ σὰν σφυριές χειροδουρῶν ἐργατῶν. Ἡ κ. Θεοδοσοπούλου, ἡ κ. Μελά, ὁ κ. Θεοδοσόπουλος, φίλος τῶν ἐργατῶν πάντα, καὶ ἄλλοι καλοὶ καὶ ὠφέλιμοι ἄνδρες — ὅλοι ἐδέχοντο εὐγενικὰ στὴν εἴσοδον. Ἡ εὐρύχωρος πλακοστρωμένη αἴθουσα με τὰ ὀρθόνοικτα παράθυρα τῆς γεμάτη ἥλιο, φῶς, ἀέρα, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐκεῖ ἐλαφρά. Ἦσυρία, τάξις, ἕνας μαυροπίννακος, μὴ ἀπλὴ ἔδρα. Ἡ κ. Θεοδοσοπούλου ἀνεβαίνει στὸ βῆμα. Οἱ λαμοὶ τῶν κορτισιῶν τεντώνονται, τὰ μάτια τους ἀνοίγονται, τὰ χεράκια πλέκονται με σεβασμὸ στὰ γόνατα. Οἱ ἀτελείωτες ἀνακοινώσεις τῶν πολυμαθῶν παθῶν, οἱ ἐκφραστικῆς χειρονομίες τῶν μητέρων ποῦ συνοδεύουν τὶς ἐλαφρὲς συνομιλίες τῶν σταματοῦν καὶ αὐτῆς. Οἱ χονδρὲς τους ἀπ' τὴν ἐργασίαν παλάμες σταυρώνονται ἢ μὴ ἀπάνω στὴν ἄλλη ὡσὰν εἰς ἐκκλησίαν.

Ἐτοί ἀρχίζει ἡ εἰσαγωγή τῆς κ. Θεοδοσοπούλου. Ὁ κάθε λόγος πέφτοντας στὴν νεκροθάλασσαν τῆς σιωπῆς καταπνέεται, ρουφιεῖται ἡρεμα ἀπ' αὐτὴν καὶ οὔτε ὁ παραμικρὸς ἀντίλαλος. Ἡ καλὴ κυρία ἐμίλησεν ὅπως ἐπρεπε. Γλυκὰ τὰ λόγια τῆς πρὸς τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ, στοργικά, μ' ἐπιφάνειαν ἀπλὴν καὶ με βάθος ἀφέλιμον καὶ καλὰ φωτισμένον, ὥστε εὐκόλα νὰ τὸ νοιώσουν οἱ ἀνεξέλικτες διανοίες τους. Ἀληθινὰ, ὁ νοῦς τοῦ ἀγαμαμάτου εἶνε σὰν ἕνα κορβὰκι ἀπὸ κλωστήν ποῦ ὅσο περᾶ ὁ καιρὸς, τόσο δυσκολώτερα καὶ ξετυλίγεται αὐτὸ τὸ κορβὰκι. Γι' αὐτὸ οἱ κυρίες ποῦ ἀνέλαβαν τὸ ἔργον, — νὰ πιάσουν τὴν ἄκρην τῆς κλωστῆς καὶ νὰ τὴν τραβήξουν λιγάκι, ὥστε νὰ φθάσῃ ὡς τὴν ψυχὴν τῶν φτωχῶν κορτισιῶν ἢ ἄρρητη μαγεία τοῦ

πνευματικοῦ ἀναδευμάτου — χωρὶς ἄλλο εἶνε εὐγενικῆς καὶ ἔχουν ὡσαύτὸ μέσα τους τὸ μέτρον τῆς ἀληθινῆς καλωσύνης.

Προχορῶντας ἡ κ. Θεοδοσοπούλου στὸν λόγον τῆς με ὄραια παραδείγματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀνέπτυξε σκέψεις, καὶ ἔβγαλεν συμπεράσματα τυλιγμένα ἐκιδέξια, εἰς χρυσῆς νεφέλες γοητευτικῶν ὑποσχέσεων, ὥστε νὰ παρουσιάσῃ τὴν ψυχικὴν ἀπόλαυσιν πάντι ὡσὰν ἐξαγόμενον τοῦ κόπου. Καὶ ἀκόμα ἐξήγησε τί θὰ εἶπῃ σάμα καὶ τί θὰ εἶπῃ ψυχῇ, ποῖος οἱ ἀνάγκες τους, ἀπὸ ποῦ οἱ πόνοι τους καὶ ποῖος ὁ τρόπος νὰ αἰσθάνονται ἀνακουφισμένον τὸν ἑαυτὸν τους. Οἱ ὄρισμοὶ τῆς ἀπλοὶ καὶ ζωντανοί, — ὡς τὸ τέλος.

Υστερα ὠμίλησεν ἡ κ. Ἄννα Κατόγγο Μελά. Πεῖο γενικὰ καὶ περὶ ἐπιστημονικά. Ἄρχισεν ἀπὸ τὴν ὑγείαν τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας τοῦ οἰπιτοῦ, καὶ ἐδύοντο τὸν λόγον τῆς, ἐφθασεν ὡς τὴν ὑγείαν τῆς πολιτείας. Οἱ παρατηρήσεις τῆς με τέχνην ἐσαεστρεπὴν διατυπωμένες, ἐφανέρωναν τὴν φεικτικὴν ἐπιστήμονα. Σὰν φωτοθάλασσα ἦταν χυμῆν ἡ ἀφέλεια γύρω ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς, καὶ μ' ὄλο τὸ ἀναλυτικὸν πλάτος ποῦ ἔδινεν ἀναγκαστικὰ σὲ κάθε τῆς σκέψιν, εἶχε μίαν αὐστηρὴν συνέχειαν.

Ὁ κ. Θεωμόπουλος εἶπε τὰ τελευταῖα λόγια καλὰ μορεῖ νὰ ἦσαν, με ἀκατάλληλα ὡς σκέψις καὶ ὡς γλώσσα γὰ τοὺς ἀπλοὺς ποῦ ἐπρεπε νὰ διδαχθῶν ἀπ' αὐτὰ.

Ἡ ἐορτὴ ἐτελείωσεν ἀθόρυβα ὅπως ἄρχισε. Αὐδ - δυὸ ἐκάνερχαν τὰ κορτίσια με τὶς μητέρες τους. Μία ρεμβῆ, μὴ συλλογὴ ἐτραγυγίς στὰ μάτια τους, καὶ ἕνα φαιδρὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη, — τὰ καλὰ τῆς πρώτης διδασκαλίας.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΛΑΪΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΕΝΕΡΓΩΝ ἀνασκευῶδες πρὸ τινων ἑβδομάδων ἐν Σέσκλῳ μεταξὺ Βόλου καὶ Βελσεστίνου, ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν νὰ φιλοξενήσω πλησίον τῆς σκηπῆς μου ἕνα ποιμένα, ὁ ὁποῖος μοῦ διηγήθη ἐκτὸς ἄλλων τὰ ἑξῆς. Τὰ στέλλω εἰς τὰ ἀγαπητὰ «Παναθηναῖα» ἀπαραλλάκτα, με τὴν τοπικὴν προφορὰν τοῦ ποιμένος:

1

«Τὸν π' ἄλλι ἡ κοκολιάτρα, πῶς τοῦ λιέτι σεῖς μαθῆς ἢ κατ' ἰλιέρ'ς, δὲν ἦτανι π' ἄλλι, ἦτανι ἄθρουπους μὴ βουλά: ἦτανι τζιουπάν'ς καὶ ἀπουκ' μῆθημι. 'Στοῦ ῥαβδί τ' εἶνα χρόνον, οὐς ἀπὸν ἰέλουσι τοῦ ῥαβδί τ' καὶ ἐπισι καὶ ἐξύπνηον καὶ δὲν του φ' νόνητανε ἀπούς ἐκ' μῆθημι. ἰένα χρόνον καὶ ἰτῆγι νὰ ἰδῆ τὰ πρόατ' τ' ποῦ τὰ φύλιγγάνι τὰ σκ' ἄλλια τ' μαθῆς ἢ Σῶρμον καὶ οὐ Ντιλιεύ'ς. Καὶ παίνουνας ἠβροῆρι τὸν λυκ' καὶ — μαθῆς τὰ ζουντόβ' ἰα ἰτότις συνουγιόντανι με τ'ς ἄθρουποι καὶ ἰμῆλαγάνι.—

- Οὐρὲ λυκ' μῆν εἶδες τὰ πρόατ' μ' ;
- Τὰ εἶδα μαθῆς: καὶ τί με δίν'ς νὰ σοι πῶ ;
- Σοὶ δίνου ἰένα σφαχτό.
- Πᾶμε νὰ σοι τὰ δείξου. με τῆρα με ποῦ νὰ σκ' ἄλλια θὰ με ῥιχτοῖνι.

— Ἐννοῖα σ' οὐρὲ λυκ' καὶ ἐγὼ σι γλ' τῶνον.
 — Ἰπῆγανι καὶ τ' δαεῖ τι πρόατ' καὶ τὰ σκ' ἄλλια σὰν εἶδαν τοῦ λυκ' τοῦ ῥιχτηκάνι καὶ οὐ τζιουπάν'ς τὰ ἰχουῖαετ' καὶ τὰ σκ' ἄλλια τοῦ πῆρανι καημὸ καὶ ἔφυγάνι.

1 Ντελιεύς ἴσως ἐκ τοῦ τελεῦο, τελεῖωνο καταστρέφω κτλ.

Ἀποῦ ἰτότ' νις οὐ τζιουπάν'ς ἐγύρευι τὰ σκ' ἄλλια τ' καὶ δὲν τὰ βρισκαὶ καὶ ἐπισι — Θε μ', κάνι με π' ἄλλι νὰ βροῦ τὴ Σῶρμου καὶ τὸν Ντιλιεύ' μ'.

Καὶ ἡ Θεὸς τὸν ἰέρανι π' ἄλλι καὶ ἀποῦ ἰτότ' νις ἀσκῶνι ἀπ' ἄλλ' ἀτὰ μισοῦρα καὶ ἄτ' ἔκει λαλεῖ πρῶτα τὴ Σῶρμ' — Σῶρμ' μ', Σῶρμ' μ' — καὶ ἄπέκει τὸν Ντιλιεύ' — Ντιλιεύ' μ', Ντιλιεύ' μ'. —

2

«Τὸν π' ἄλλι τ' Τουρλίδ' ἦτανι πρῶτα ἄθρουπους καὶ ὄργωνι τὰ χουράφι' τ' καὶ ἰμάρευι παρὰδ' ἔς τοῦ λ' ρίδι τ', μαθῆς ἔς τοῦ κιμέρ' καὶ νὰ π' τοῖς βουλές ἰέχασι τοῦ λ' ρίδι τ'. Καὶ ἰαφακαλέστημι στοῦ Θεοῦ — Θε μ' κάνι μ' π' ἄλλι νὰ παίνου ἀπ' ἄλλ' νὰ γλιέπου νὰ βροῦ τοῦ λ' ρίδι μ'.

Καὶ τὸν ἰέρανι π' ἄλλι οὐ Θεὸς καὶ ἀποῦ ἰτότ' νις γ' ῥά' καὶ σκούτ' ἀπ' ἄπ' ἄλλ' αὐτῶντας γὰ τοῦ λ' ρίδι τ' — Τοῦ λ' ρίδ', Τοῦ λ' ρίδ'.

Καὶ γὰ τὰύτου τοῦ λ' ἰέν' Τουρλίδ'»

A. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Φιλολογία

Τὸν περασμένον μῆνα ἀπέθανεν εἰς τὸ Παρίσι ὁ Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Ἐρρίκος Ὀδοῦ, υἱὸς τοῦ ἐπίσης γνωστοῦ συγγραφεὺς Ἀρσενίου Ὀδοῦ, ὁ ὁποῖος ἔλεγε συχνὰ εἰς τὸν υἱὸν του, ὅταν ἦτο μικρὸς: — Ἄν δὲν γίγης σοφὸς, θὰ σὲ κάμω Ἀκαδημαϊκόν.

Ὁ Ἐρρίκος Ὀδοῦ ἐγενήθη εἰς τὸ Παρίσι τὴν 24 Φεβρουαρίου 1848. Ἐνωρὶς ἐπέδειξε τὴν κλίσην του πρὸς τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν. Νεώτατος — δὲν ἦτον ἀκόμη 20 ἐτῶν — ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ μελετήσῃ ἐπιτοπίως τὴν ἀρχαιολογίαν των, τὴν νομισματολογίαν των καὶ μετὰ τριετείς σπουδᾶς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα τοῦ καὶ ἔγραψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἀπελλά» καὶ τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῆς Δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν», ὅπερ ἔργον ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἀκολούθως ἐξέδωκε τὴν «Πρώτην πολιορκίαν τῶν Παρισίων», τὸν «Ἀγροτικὸν νόμον εἰς τὴν Σπαρτήν» καὶ ἄλλα ἔργα, μέχρις οὐ ἡσυχολήθη εἰδικῶς μετὰ τὴν Ναπολεόντειον ἱστορίαν. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἱστορικά του ἔργα τὸν κατέστησαν πολὺ γνωστὸν καὶ ἀγαπητὸν. Εἰς τὸ ἀναμεταξὺ ἦτο κυριώδης συνέργατος τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων» καὶ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων». Τὸ 1894 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός, διαδεχθεὶς τὸν ποιητὴν Λεκόντ ντε Λίλ.

Ὁ Ἐρρίκος Ὀδοῦ ἦτο θερμὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος. Ἀπετέλεε μέρος ἐνεργόν τοῦ «Γαλλικοῦ Συνδέσμου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ», οὗτινος ἦτο καὶ ἀντιπρόεδρος. Μεταξὺ τῶν διαλέξεων, τὰς ὁποίας διωργάνωσεν ὁ Σύνδεσμος αὐτός, μίᾳ ἐκ τῶν ἀραιωτέρων ἦτο καὶ ἡ γενομένη ἀπὸ τὸν Ὀδοῦ τὴν 14 Ἀπριλίον 1907 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἡρωικὴ Ἑλλάς» καὶ με θέμα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἴδου ἐν χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ τέλος τῆς διαλέξεως αὐτῆς:

«Τὰ γράμματα, αἱ ἐπιστήμαι, αἱ τέχναι εἶναι τὸ κλέος καὶ ἡ δόξα τῶν λαῶν. Αἱ πολεμικαὶ ὁμως ἀρεταὶ κἀμνον τοὺς λαούς. Ἡ πολιτικὴ ἀξία δὲν εἶναι ἴσως ἡ μάλλον ἐπαινετὴ, ἀλλ' εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ ἀποτελεσματικώτερα. Καὶ ἐν ἀπὸ τοῦ Ταμπάρου μέχρι τοῦ Ὀλύμπου δὲν ἔρρεε τόσον αἷμα, ὁ κόσμος δὲν θὰ ἐφα-

ταίετο ολιγώτερον από την λάμπιν των αρχαίων γραμμάτων και δεν θα άνεγινώσκονεν ολιγώτερον με δαιμασμόν τόν Όμηρον, τόν Σοφοκλήν και τόν Πλάτωνα. Άλλά χωρίς τήν τυπωμένην των τραγών όρεσιβίον της Μάνης και της Άκαρνανίας, που οι περισσότεροι δεν εγγώριζον να διαβάσουν, δεν θα ήπληχε σήμεραν ελληνικών έθνος.

Η έπισημος Έλλάς να ξεδηλώσεν άρα γε κάπως την λύτην της διά τόν θάνατον του φιλέλληνος αυτού;

ΑΝ και έμελετήθη τόσας φορές, ό Θεοφιλος Γκωτιέ παραμένει κατά μέγα μέρος συγγραφεύς άγνωστος και παρεγνωρισμένος, λέγει ό Andre Fontainas εις την άρχην της μελέτης του «Τά θέματα του Θεοφ. Γκωτιέ», την οποίαν δημοσιεύει εις τό προτελευταίον τεύχος (16 Σβριου) του «Mercure de France». Η μελέτη αυτή του Fontainas διά την ποιήσιν του Γκωτιέ, γεμάτη βαθειάν παρατήρησιν και δικαίον ένθουσιασμόν, ζητεί τ' άποκαταστήσῃ τό έργον του Γάλλου ποιητού εις την συνείδησιν και τών μη δυνηθέντων να τό έννοήσουν έως τώρα όσον έπρεπε. Και μόνον τό γεγονός, ότι ή έπίδρασις του αναφαίνεται καθαρά εις την ποιήσιν του Francis Jammes, του Μαντέ, του Α. Ντιρέ και πλείστων άλλων από τους νέους, είναι άρκετόν διά να χαρακτηρησθῇ ό Γκωτιέ ως μέγας ποιητής.

ΕΙΣ εκ τών φίλων και θαυμαστών του Jean Moreas ό Maurice de Noisy έσχε την ιδέαν να συλλέξῃ και έκδόσῃ επί τό αυτό τās ιδέας του ποιητού και τās σκέψεις, τās όποιās εκ του προχείρου και αϊφνιδίως εξέφρασε κατά τās ιδιαιτέρας του συνομιλίας μετά τών φίλων και θαυμαστών, οι όποιοι τόν περιεκύκλωναν μεταφέρουεν έδώ μερικιάς εκ αυτών, εκ άν φαίνεται τό ιδιότυπον πνεύμα του Μωρεάς κατά τās συνομιλίας του, λεπτόν, πνευματώδες, συχνά δηκτικόν, σκληρόν, μάλιστα, παραδοξολόγον, από τό όποιον όμως ποτέ δεν λείπει τό ύπεροχον γούστο.

Διά τόν Φλωμπέρ έλεγε: «Είναι τέλειος, αλλά τό έργον του έχει την τελειότητα του άποστειρωμένου νερού.»

Διά τόν Γκαίτε: «Είναι ό πλέον μέγας των Γερμανών, δηλαδή ό ολιγώτερον Γερμανός.»

Διά τόν Μυσέ: «Ητο ένας θελκτικός, ένας αληθινός ποιητής; αλλά τό ύφασμά του από τοίτη.»

Ό Μωρεάς έθεωρούσε τόν Λαμαρτινον τόν πλέον μέγαν ποιητήν του αϊώνος του, αλλά ότι δεν ήμκόρεσε να δημοιοήσῃ τό όργανον της εφευρέσεώς του. «Σέρνει, έλεγε, την γλώσσαν του δεκάτου ογδόου αϊώνος σαν ένα έμπόδιον.» Έπειτα, μετά μίαν στιγμην απέσπασε: «Αλλά την σέρνει εις την νίκην.»

Ένας έπανόδοσε τόν έλληνομόν του Leconte de Lisle, λέγοντας. «Αγαπούσε θεομά τό έλληνικόν κάλλος.» — «Μάλιστα, έπρόσθεσεν ό Μωρεάς, αγαπούσε την Έλλάδα μ' ένα έρωτα τροπικόν.»

Ό Μωρεάς είχε διά τόν Rostand μίαν άνέκφραστον περιφρόνησιν. Μετά τόν Άστιδέα έπευ δι' αυτόν: «Είναι ή χίνα στολισμένη με φτερά άετού.»

Ό Μωρεάς εϊρονεύετο τόν Verhaeren ό όποιος έγραψε: Οι μαθηματικοί οφρανοί. Και έλεγε δι' αυτόν. «Δεν είναι ποιητής, είναι αστρονόμος» δεν λέγει την γνώμην του ό ίδιος, τί διακρίνει εις τόν οφρανό;» Έξητούσαν την γνώμην του Μωρεάς διά τόν Pierre Loti. «Είναι ένας θαλασσινός, άπεκρίθη. — «Ακόμη; — Δηλαδή έχει την ιδέαν ότι περιέγραψεν ό,τι είδε, αλλά έχει τό ελάττωμα ότι είδε όλίγα πράγματα αξία ένδιαφέροντος.»

Διά την γαλλικήν γλώσσαν έλεγε: «Η γαλλική είναι ή μόνη νέα γλώσσα ή όποια αξίζει τό όνομα της γλώ-

σης. Αί άλλαι είναι διάλεκτοι δυσνόητοι που καθωρίσθησαν πολύ άργά από τό τυπογραφείον. Εις τρόπον ώστε της άρκει να μείνῃ ή ίδια, ως έχει, διά να διατηρησῃ την ύπεροχην της». Και εις ένα κακόν συγγραφέα, ό όποιος παρεπονείτο διά την αδυναμίαν της γαλλικής γλώσσης μέσα εις τόν νεώτερον κόσμον ειπε: «Και μολαταύτα δεν έχει έφάμιλλον» δεν έχει παρά έχθρους». Και άργότερα έλεγε διά την κακήν χρῆσιν της γαλλικής γλώσσης. «Καταργήστε την» ή εποχή μας δεν διακρίνεται πλέον από την βαρβαρότητα.»

Διά την δόξαν έλεγε, όταν μιά κυρία έπιθυμούσε να ίδη τόν Μωρεάς εις τό σαλόνι της: «Ποία άνάγκη είναι να γνωρίζῃ κανείς άνδράς;» είναι άρκετόν να τόν γνωρίζουν». Και προσέθετε: «Ίδέτε, δεν έξέρουν πλέον τί είναι δόξα. Οι νέοι θεωροῦν ότι είναι να συχνάζουν όσο τό δυνατόν εις περισσότερα πρόσωπα. Άλλά ή δόξα είναι ακριβώς τό αντίθετον: είναι να είσαι έπιθυμητός από τό μάτια, και πρό παντός από τό πνεύμα.»

Προσακαλεσμένος από μίαν φημισμένην γυναίκα τών γραμμάτων να συχνάζῃ στό σπίτι της, ό Μωρεάς ένπιστεύετο τόν διαταγμόν του εις ένα φίλον του: «Δεν μπορώ να πάω, του έλεγε χωρίς να γνωρίζω τίποτε από τό βιβλία της. — «Ε, λοιπόν, τί σάς έμποδίζει να διαβάσετε ένα;» του έπλεν. — «Δεν τολμά», απήντησε ψυχρως ό ποιητής.

Τέχνη

ΤΟ Μουσείον του Λούβρου απέκτησε τελευταίως μερικά έργα τέχνης παλαιότερας, τά όποια κρίνονται ως άριστουργήματα. Έν εκ αυτών είναι τό «Παιδί με τό πουλί» του μεγάλου γλύπτου του ΙΗ' αϊώνος Pigalle. Τό έργον τούτο, τό όποιον θεωρείται ως τό καλλίτερον του Pigalle, κατασκευάσθη κατά τό 1784 και είναι τό συμπλήρωμα του άλλου περιφήμου έργου του ίδιου καλλιτέχνου, που εδρίσκεται και αυτό εις τό Λούβρον. «Τό παιδί με τό κλουβί». Άλλο σπουδαίον άπόκτημα του Μουσείου είναι ένα πολυτέλης βυζαντινόν σμάλτον διάχρυσον, επί του όποιου άπεικονίζεται ό «Άγιος Δημήτριος. Τό καλλιτέχημα τούτο άπέτελει μέρος της ώραιας συλλογής βυζαντινών σμάλτων, την όποιαν κατήριτσεν άλλοτε ό κ. Ζβενιγκορόνσκοι και τελευταίως την άπέκτησεν ό κ. Πίερπον Μόργκαν, οστις έχάρισεν εις τό Λούβρον ένα από τά δέκα μεγάλα μετάλλια, που έστόλιζαν άλλους κάποιαν μεγάλην εικόνα του άρχαγγέλου Γαβριήλ εις μίαν έκκλησίαν του Τζουματι της Γεωργίας, καταστραμμένην σήμεραν. Η βαθελα και άρμονική λαμπρότης του σμάλτον αυτό, όπου οι τόνοι του προσώπου αναδεικνύονται περισσότερο επί του κίανου φόντου του φοιτοσεφάνου, υπεράνω του βαθύος και διαγούγς πρσσίον του ένδύματος, προσοδίδει εις τό έργον τούτο, τό τόσον πολύτιμον διά την ιστορικήν του αξίαν, ώραιότητα άπαράμιλλον.

ΠΡΟ τινος χρόνον έξετέθησαν εις την Πινακοθήκην Χάινεμαν του Μονάχου περί τά εξήντα έργα άνήκοντα εις την παλαιότεραν Ισπανικήν ζωγραφικήν. Διά την έκδεισιν αυτήν γράφει εις τό περιοδικόν «Der Cicero» της Λειψίας ό κ. Αϊγ. Α. Μάγερ και λέγει, ότι τό αρχαιότερον τών έργων είναι «Η Παρθένος επί του θρόνου», χρονολογούμενον από του 1430 περίπου και άνήκον εις την Άραγωνικήν Σχολήν. Ό Έλληνας ζωγράφος Θεοτοκόπουλος, τόν όποιον οι Ίσπανοί όνομάζουν ό «Greco», άντιπροσώπευται με έργα όλων τών ειδών της τέχνης του' ιδιαιτέρως κινεί την προσοχήν «Ό Χριστός φέρων τόν Σταυρόν». Έν «Από-

σπασμα Άγγέλου» προερχόμενον προφανώς από την «Στέφιν της Μαρίας» άνάγεται επίσης εις την καλλιτέραν εποχήν του καλλιτέχνου. Τό άπόσπασμα αυτό, και ως ζωγραφική διακοσμητική, έχει μεγάλην χάριν, αλλά θα προκαλέσῃ την άπορίαν έκείνων που δεν είναι έξοικειωμένοι με τούς τόνους του Greco. Η «Σύλληψις της Παρθένου» είναι επίσης λίαν ένδιαφέρουσα. Ήμπορεί κανείς χωρίς δισταγμόν να την συνταύισῃ με την «Σύλληψιν», την όποιαν ό υίός του Greco εδρεν άτελειώκον εις την κληρονομίαν του πατέρα του. (Η όνομασία «Κοίμησις της Θεοτόκου» της όποιαν της δίδει ό Κόσσο είναι έσφαλμένη). Η «νεκρά φύσις καρπών και άνθέων μ' ένα σκυλί» άποδιδόμενη από τόν κάτοχόν της εις τόν Greco, δεν είναι έργον αυτού. Θα είναι μάλλον κάποιον Φλαμανδοῦ που ειργάετο εις την Σεβίλλην κατά τό 1630 ή κατόπιν.

Διάφορα

ΕΙΣ τό περιοδικόν «L' Hellenisme» τό έκδιδόμενον υπό της έν Παρισίους Έταιρείας «Ό Έλληνομός» έδημοσιεύθη τελευταίως μελέτη επί του ήμετέρου στρατού του διακεκριμένου μεταξύ τών Έλλήνων άξιωματικόν λοχαγού κ. Ρακτιβάν. Άποσπώμεν εκ του μέρους αυτής του άφορμήντος την καλύτεραν εκπαίδευσιν τών ήμετέρων άξιωματικών μερικά άποσπάσματα άναφερόμενα εις τά ψυχολογικά δεδομένα εις τά όποια πρέπει να στηριχθῇ ή σκέψις περί της καλύτερας αυτών εκπαίδευσως, έν συγκρίσει με τό άν πρέπει να προτιμηθούν προς τούτο αι Γαλλικαι ή αι Γερμανικαι σχολαι.

«Ό χαρακτήρ ή όποιος διακρίνει την ήμετέραν φυλήν είναι ή εύκολία με την όποιαν προσανατολίζεται προς ένα οιονδήποτε περιβάλλον, χωρίς να παύσῃ να είναι έλληνικός. Χάρις εις αυτήν την ελαστικότητα δύναμειθα να εκπαιδευθώμεν παντού. Μολαταύτα είναι εύκολότερον φυσικά να έμβραθύνωμεν εις τό πνεύμα μιάς φυλής με την όποιαν έχομεν περισσότεραν συγγένειαν και τοιαύτα είναι μάλλον αι λατινικαι φυλαι παρά αι άγγλοσαξωνικαι.»

«Τέλος, εάν ή άνωτέρα θεωρητική διδασκαλία πιστεύεται ως τελεία εις την Γερμανίαν—κατά την γενικώς παραδεδεγμένην ιδέαν—ή διδασκαλία ή διδομένη έν Γαλλία, στηρίζομένη πρό παντός εις την αώτηράν αλήθειαν δεν είναι καθόλου ύποδεστέρα, άλλ' ό πρώτιστος λόγος της προτιμησεώς μου εινε έντελώς ήθικός. Τεσσαράκοντα ήδη έτη διεργρευσαν από τόν πόλεμον του 1870-τεσσαράκοντα έτη είναι βεβαίως κατά διάφορον τρόπον μακρά, παρά τά δεκατέσσαρα (από τόν πόλεμον του 1897), και μολαταύτα οι Γάλλοι δεν έλησμονήσαν.»

«Οι Γάλλοι άξιωματικοί, έν συναφεία μετά τών όποιων έζησα πολλά έτη, και τούς όποιους έχον έπομένως την εύκαιρίαν να γνωρίσω, δεν σκεπτονται διαρκώς παρά έν πράγμα: την έκδίκησιν. Είναι ή μόνη σκέψις ή όποία τούς άνασχολεί και ή όποία κανονίζει την ζωην και τās πράξεις των. Ίδου τί είναι τό πλέον θαυμαστόν εις τό σώμα τών γάλλων άξιωματικών.»

«Τό ένθετικόν πνεύμα, κατέχει τόν Γάλλον άξιωματικόν και γεμίζει την καρδίαν του από τό ένθετικόν πνεύμα «αυτήν την οσβαράν έπιθυμίαν του να κτυπηθού» θα έπιθυμούσα πρό παντός να ίδω έντυπουμένην εις τούς συμπατριώτας μου, πολύ πριν της εκπαίδευσως.»

«Και ό Γερμανός, θα έλεγέ τις, δεν έχει τό ίδιον πνεύμα;

«Μάλιστα» τό έχει άλλ' υπό μίαν άλλην μορφήν. έννοιε να διατηρησῃ δι κατέκτησε.

«Ενθ' ό Γάλλος έννοιε να ξαναπαρῃ ό,τι έχασε. Υπάρχει μία λεπτή διαφορά. Δεν υπάρχει παίκτης, ό όποιος θα άφινε χωρίς λόγον να δεχθῇ να τόν ξεγυμνώσουν από τό κέρδος του' άνθίσταται στεργώς! Άλλά παραβάτε τον εις την σκέψιν σας με τόν παίκτην ή όποιος έχασε. Πώς έποφθαλιμῆ αυτός να επανακτήσῃ τό άγαθόν, τό όποιον του εξέφυγε;...»

«Γνωρίζω τό θρυλούμενον δι η πειθαρχία ή γερμανική είναι άπαράμιλλος ισχυρίζονται δε άφ' έτέρου ότι ή γαλλική πειθαρχία δεν είναι τελεία.

«Δατρεύω κυριολεκτικώς την πειθαρχίαν' αλλά δεν είναι πράγμα άπολύτου αξίας: είναι σχετικόν με τό πνεύμα κάθε λαού. Και ίδου έν παράδειγμα: οι στρατηγοί της πρώτης Δημοκρατίας,—πρό της εμφανίσεως του Ναπολέοντος— κάμανον θαύματα με ένα στρατόν έντελώς άπειθαρχητόν' αλλά από τό πλήθος ένεπνεετο από τό πατριωτικόν πάθος, από τό μίσος έναντίον του έχθρου, ήθελε να κτυπηθῇ μαζί του και χάρις εις αυτός τās άρετάς κατέβαλε καθ' όλην την γραμμην τούς Πρώσους στρατιώτας θεωρουμένους μέχρι της στιγμής έκείνης τούς καλλίτερους τού κόσμου, τών όποιων ή πειθαρχία ήτο επίσης έκλληρικη ήτοι ή σημερινή. Έρωτήσατε ένα όποιονδήποτε ύπηρετήσαντα εις γαλλικόν σύνταγμα, έρωτήσατε, εάν ό Γάλλος άξιωματικός, ό όποιος έχει τό κριτικόν πνεύμα πλέον άνεπτυγμένον, ό όποιος γνωριάζει συχνά διά τό τίποτε, έρωτήσατε εάν δεν τοακίετα εις δεδομένην στιγμην διά να έκτελέσῃ μίαν διαταγήν.»

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Η ύποβολή προπλασμάτων διά τόν διαγωνισμόν τών «Παναθηναίων» της προτομής του Σολωμού παρατείνεται εις τās 30 Νοεμβρίου 1911 κατ' αίτησιν μερικών καλλιτεχνών.

Ό Πρύτανις του Πανεπιστημίου κ. Σ. Λάμπρος άνεκοίνωσεν εις την Σύγκλητον, ότι τά ξένα Πανεπιστήμια και Άκαδημιαί, που εδήλωσαν έως τώρα ότι θα στείλουν ειδικούς αντιπροσώπους εις τās έορτάς της 75ετηρείδος του Έλλ. Πανεπιστημίου άνέρχονται εις τράντα. Η Σύγκλητος άπεφάσισε να προσκληθούν διά να στείλουν αντιπροσώπους και τά Πατριαρχεία, αι μεγάλαι Έλληνικαι Σχολαι της Τουρκίας και Αίγυπτου, τά εκπαιδευτικά και έπιστημονικά σωματεία και τά γυμνάσια του Κράτους.

Η Κυβέρνησις και ή Πρυτανεία του Πανεπιστημίου συνεννοούνται διά την ίδρυσιν Μικροβιολογικού Έργαστηρίου, όπου θα γίνονται μόνον αι έργασίαι του Δημοσίου και θ' άσκοῦνται οι φοιτηται.

Τό δεύτερον Έλληνικόν ύποβούχιον, του όποιου έκακολογηθῇ ή καυπήγησις, ώνομάσθη από τώρα με τό όνομα του άρχαίου θαλασσιού θεού Γλαύκος.

Ό Μητροπολίτης Γρεβενών Αιμιλιανός έδολοφονήσῃ εις τό δάσος της Σιάτιστας καθός και ό συνοδών αυτών ιεροδιάκονος και δύο ύπηρέται του. Ό Πατριάρχης εδήλωσεν εις την Πόλην ότι εάν δεν συλληφθούν και τιμωρηθούν άσπυρηώς οι ένοχοι θα κηρύξῃ την Έκκλησίαν εις διαγμόν. Όλος ό όρθόδοξος πληθυσμός της Τουρκίας διατελεί εις μεγάλην έξέγερσιν.

Τό ύπουργικόν Συμβούλιον, κατόπι της έκθέσεως της έπιτροπής περί τών αξίων να καταλάβουν τās κενάς έδρας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου, άπεφάσισε να διορίσῃ εις τά δύο έδρας της Πολιτικής Δικονομίας τούς κ. κ. Σημαντήραν και Βασιλείου, του

Ἀστικοῦ Δικαίου τοὺς κ. κ. Μομφερράτον καὶ Παπούλιαν, τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου τὸν κ. Τιμ. Ἡλιόπουλον καὶ τῆς Πολ. Οἰκονομίας τὸν κ. Νικ. Γουναράκη.

Ἐδημοσιεύθη τὸ Β. Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποῖου διορίζεται καθηγητὴς τῆς νεωτέρας φιλολογίας εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου ὁ κ. Μενάρδος.

Ὁ Βιενναῖος ὑδραυλικὸς κ. Κίτσερ τὸν ὁποῖον ἐκάλεσεν ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα διὰ τὸ ζήτημα τῆς ὑδρεύσεως τῶν Ἀθηνῶν ἐφθασε πρὸ ἡμερῶν καὶ ἤρχει τὰς μελέτας του μετὰ τὴν καὶ εἰς τὸν Μέλαινα ποταμὸν καὶ τὴν Στυμφαλίαν. Ἐπίσης ἦλθε καὶ ὁ Βερολινέζος ὑδραυλικὸς κ. Ἐρστμπεργκ, τὸν ὁποῖον μετῄκαλεσεν ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων, διὰ τὸ αὐτὸ ζήτημα. Ἄρχισε δὲ καὶ αὐτὸς τὴν μελέτην τῶν σχετικῶν ἐκθέσεων καὶ θὰ ἐπισκεφθῇ ὅλα τὰς πηγὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ὑδρευθοῦν αἱ Ἀθῆναι.

Ἡ Ἀδριτικὴ Κυβέρνησις ἀπέδεδιχεν τὴν παρακλήσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ν' ἀποστείλῃ ἀναδιοργανωτὰς τῆς γεωργίας. Τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς θὰ εἶναι οὕτω καὶ ἐρχονται μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Νεοελληνικαὶ μελέται τοῦ Γ. Ν. Χατζιδάκι. Ἀνατοπικῶς ἐκ τῆς Ἀθηνῶν.

Δογασία τοῦ 1910 τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου κατὰ τῆς φηματιώσεως ἐν Ἑλλάδι.

Πατρὶς πρὸς χορῶν τῆς παιδευομένης ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολαῖς νεότητος ὑπὸ Μ. Κωνσταντῆ Κόρακα. Ἡράκλειον Κρήτης.

Κλινικὴ Παθολογία καὶ Θεραπευτικὴ μετὰ πλήρους Ἀθηνωστικῆς καὶ Φαρμακολογίας, τόμος Β' ὑπὸ Ν. Καλλικρόνη, καθηγητοῦ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι δρ. 30.

Θρύφαλα ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἀθῆναι λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη δρ. 2.

Συριανὰ Διηγήματα ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Ροΐδου. Ἀθῆναι λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη δρ. 3.

Μῦθοι τῆς ζωῆς ὑπὸ Ἰω. Ζερβού. Ἀθῆναι λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη δρ. 3.

Κοριολάνος ὑπὸ Σαῖπην. Ἀθῆναι λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη δρ. 2.

Αἰολικὸς Ἀστὴρ 15ήμερον οἰκογ. περιοδικὸν ἐν Κυθναῖαις, διευθυντῆς Β. Κ. Βασιλειάδης.

Dizionario Greco Moderno — Italiano e italiano — greco moderno. E. Brighenti Milano — Ulrico Hoepli Lit. 12.50.

Le Futurisme par F. T. Marinetti. Paris, Sansot fr. 3.50.

F. T. Marinetti et le futurisme par R. Le Brun. Paris, Sansot fr. 1.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΠΡΙΝ λειτουργήσῃ ἡ φωτογραφικὴ μηχανή, θὰ ἐργασθῇ ὁ αἰσθητικὸς. Ἡ ἰδιαίτερη ζωὴ καὶ ὁ χαρακτὴρ ποὺ ὑπάρχουν σὲ καθενὴ γύρω μας, κρυμμένα ἀπὸ τὰ μάτια τῶν πολλῶν, θὰ ξεσκεπασθοῦν με τὸ χερὶ τοῦ τεχνίτου ποὺ ἔχει νὰ τὰ παρουσιάσῃ ὡς αὐτὸς ἠμῶρες νὰ τὰ ἰδῇ καὶ νὰ σταματήσῃ μπροστὰ στὴν ἐμορφίαν τους. Ἔτσι, ἡ ἀπλὴ ἐργασία τοῦ φωτογράφου ὀδηγομένη ἀπὸ μίαν ἐλεγκτὴν ἀντίληψιν, παίρνει πολὺ μεγαλύτερα δικαιώματα. Τώρα, ποὺ ὁ φακὸς αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑποταγμένον εἰς μίαν σκέψιν καὶ εἰς ἓνα αἰσθημα, θὰ κἀν φαινόμενα. Κάθε ζωικὸς παλμὸς θὰ δεῖξῃ στὸ φῶς του μίαν ἀνύπτωτην ἕως τότε ἕνωσιν.

Μὲ τέτοια ἐφόδια ἐργεταί σήμερα ἡ φωτογραφία νὰ ζητήσῃ θέσιν εἰς τὰς ὀφθαλμικὰς τέχνας. Δὲν εἶναι αὐτὰ μόνον. Ἡ γνώσις ἡ τεχνικὴ θὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον. Μαζὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀντικειμένου, μετὰ τὴν σύνθεσιν, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὥρας, μετὰ τὸν τεχνικὸν φωτισμὸν, ἐρχεται ἡ ἐπεξεργασία τῆς πλάκας, τὰ ὄπλα ποὺ θὰ μεταχειρισθῇ, ὁ τρόπος ὅπου θὰ χρησιμοποιηθῶν. Ὁ συνδυασμὸς τοῦ φυσικοῦ καὶ τεχνικοῦ φωτὸς εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μυστικὰ ποὺ θὰ δώσουν ὀφθαλμικὰ ἀποτελέσματα. Ἔτσι, θὰ κἀν ἡ φωτογραφία τὴν ἀπαλότητα τῆς ζωγραφικῆς καὶ θὰ ἔχῃ καὶ τὸ ἰδιαίτερον πλεονέκτημα ὅτι ἡμῶρες νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὰς λεπτοτέρας διαβαθμίσεις τῶν τόνων τοῦ πρωτοτύπου.

Εἰς τὴν ἐγγενεῆν αὐτὴν τέχνην πολλοὶ καὶ πολλὰι καταγίνονται. Τὰ «Παναθηναῖα» θέλουν νὰ ἐνισχύσουν τὸ καλλιτεχνικὸν αἰσθημα, νὰ τιμῶσιν κάθε προσπάθειαν καὶ ἰδιοφυίαν, μετὰ τὸν Φωτογραφικὸν τῶν Διαγωνισμῶν. Θὰ γίνωνται ἀποκλειστικῶς μετὰ τῶν ἐρασιτεχνῶν.

Ἐπιτροπὴ ἀπὸ τρεῖς μέλη θὰ κρίνῃ τὰ ἔργα.

Εἰς κάθε διαγωνισμὸν θὰ δίδωνται:

1) Α' Βραβεῖον: Χρυσὴ ἀναμνηστικὴ πλάκα, μετὰ καλλιτεχνικὴν παράστασιν εἰς τὴν μίαν πλευρὰν, καὶ εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τὸ ὄνομα τοῦ βραβευομένου καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ διαγωνισμοῦ.

2) Β' Βραβεῖον: Ἀργυρὴ ἀναμνηστικὴ πλάκα.

3) Γ' Βραβεῖον: Χάλκινη ἀναμνηστικὴ πλάκα.

Τὰ βραβευόμενα καὶ ἐπαινούμενα ἔργα θὰ δημοσιεύωνται εἰς τὰ «Παναθηναῖα». Αἱ φωτογραφίαι πρέπει νὰ εἶναι κολλημέναι ἐπάνω εἰς χαρτόνι καὶ θὰ ἀναφέρουν τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ τὸ ἀποστέλλει. Προτιμοῦμε τὰ σχήματα 13 - 18 καὶ 18 - 24.

Α' Διαγωνισμὸς. Προθεσμία 31 Δεκεμβρίου 1911. Θέμα: Τοπίον φθινοπωρινόν.

Β' Διαγωνισμὸς. Προθεσμία 31 Ἰανουαρίου 1912. Θέμα: Σκηνὴ ἀπὸ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων ἢ τῆς Πρωτοχρονιάς.

Γ' Διαγωνισμὸς. Προθεσμία 18 Φεβρουαρίου 1912. Θέμα: Τοπίον χειμωδιακόν.

Δ' Διαγωνισμὸς. Προθεσμία 31 Μαρτίου 1912. Θέμα: Πορτραῖτο.